

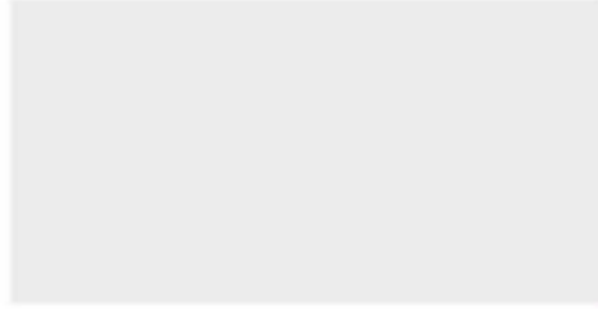

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

ORAN Orta Anadolu
Kalkınma Ajansı
Central Anatolia Development Agency

ORTA ANADOLU KALKINMA AJANSI
2016 YILI MALİ DESTEK
PROGRAMLARI
ETKİ ANALİZİ

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

ORAN Orta Anadolu
Kalkınma Ajansı
Central Anatolia Development Agency

ORTA ANADOLU KALKINMA AJANSI 2016 YILI MALİ DESTEK PROGRAMLARI ETKİ ANALİZİ

2022

MART

İÇERİK

ŞEKİLLER DİZİNİ	5
TABLolar DİZİNİ	8
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	10
1 GİRİŞ	12
Mali Destek Programlarının Etkililiği.....	13
Mali Destek Programlarının Etkinliği	14
Mali Destek Programlarının Etki Analizi	15
Mali Destek Programlarının Sürdürülebilirliği	17
2 PROGRAM HAKKINDA GENEL BİLGİLER	19
2.1 Program Tanım Ve Kapsamı	19
2.2 Programın Amaç, Öncelik Ve Performans Göstergeleri	19
3 PROGRAMIN SONUÇLARI	22
3.1 Bütçe Gerçekleşmeleri.....	22
3.2 Genel İstatiksel Değerlendirme	24
4 PROGRAMIN DEĞERLENDİRİLMESİ	29
4.1 Değerlendirmede Kullanılan Yöntem.....	29
4.3 Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programın İncelenmesi	31
4.3.1 İlgililik	31
4.3.2 Etkililik.....	34
4.3.3 Etkinlik.....	52
4.3.4 Etki.....	65
4.3.5 Sürdürülebilirlik	78
5 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	85
A. İlgililik.....	85
B. Etkinlik	85
C. Etkililik.....	87
D. Etki	87
E. Sürdürülebilirlik	88

KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

Ar-Ge: Araştırma Geliştirme

GİB: Gelir İdaresi Başkanlığı

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

HGD: Hesaplanabilir Genel Denge

KOSGEB: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

ÖSYM: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TPE: Türk Patent Enstitüsü

TR: Türkiye

TÜBİTAK: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırmalar Kurumu

İÇERİK

ŞEKİLLER DİZİNİ	6
TABLolar DİZİNİ	8
YÖNETİCİ ÖZETİ	10
1 GİRİŞ	12
Mali Destek Programlarının Etkililiği	13
Mali Destek Programlarının Etkinliği	14
Mali Destek Programlarının Etki Analizi	15
Mali Destek Programlarının Sürdürülebilirliği	17
2 PROGRAM HAKKINDA GENEL BİLGİLER	19
2.1 Program Tanım Ve Kapsamı	19
2.2 Programın Amaç, Öncelik Ve Performans Göstergeleri	19
3 PROGRAMIN SONUÇLARI	22
3.1 Bütçe Gerçekleşmeleri	22
3.2 Genel İstatiksel Değerlendirme	24
4 PROGRAMIN DEĞERLENDİRİLMESİ	29
4.1 Değerlendirmede Kullanılan Yöntem	29
4.3 Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programın İncelenmesi	31
4.3.1 İlgililik	31
4.3.2 Etkililik	34
4.3.3 Etkinlik	52
4.3.4 Etki	65
4.3.5 Sürdürülebilirlik	78
5 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	85
A. İlgililik	85
B. Etkinlik	85
C. Etkililik	87
D. Etki	87
E. Sürdürülebilirlik	88

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Programın Bütçe Kullanım Detayları	23
Şekil 2. Proje Destek Miktarlarının Detaylandırılması	24
Şekil 3. İl Bazlı Programlara Başvuru Yapan ve Destek Alan Kurum Sayıları.....	26
Şekil 4. Kurum/Kuruluş Türlerine Göre Destek Alanlar	26
Şekil 5. Ortalama Proje Tamamlanma Süreleri vs Kuruluş Türleri.....	27
Şekil 6. Desteklenen Projelerin Bütçesel Dağılımı	27
Şekil 7. Desteklenen Projelerde Ödeme Zaman Çizelgesi	28
Şekil 8 Etki Analizi Genel Metodolojik Yaklaşımı	30
Şekil 9. Etkililik Kriteri Ana Metodolojik Yaklaşımı	34
Şekil 10. MDP'lerin Bölge Planı İlişkisi	43
Şekil 11. TR72/16/GS1 Programı Kapsamında Kazanan Projelerin Önceliklerle Uyumu.....	44
Şekil 12. TR72/16/GS2 Programı Kapsamında Kazanan Projelerin Önceliklerle Uyumu.....	45
Şekil 13. TR72/16/MİKRO Programı Kapsamında Kazanan Projelerin Önceliklerle Uyumu.....	46
Şekil 14. TR72/16/KSA Mali Destek Programı Proje Küme Grupları.....	47
Şekil 15. TR72/16/TRZM1 Programı Kapsamında Kazanan Projelerin Önceliklerle Uyumu.....	50
Şekil 16. TR72/16/TRZM2 Programı Kapsamında Kazanan Projelerin Önceliklerle Uyumu.....	51
Şekil 17. Etkinlik Kriteri Ana Metodolojik Yaklaşımı	52
Şekil 18. TR72/16/GS1 Programı Projelerin Toplam Bütçe (TL) ve Tamamlanma Sürelerine (Gün) Göre Dağılımı.....	53
Şekil 19. TR72/16/GS1 programı performans göstergelerine göre projelerin konumlandırılması	54
Şekil 20. TR72/16/GS1 Programı Etkinlik Analizi	54
Şekil 22. TR72/16/GS2 Programı Projelerin Toplam Bütçe ve Tamamlanma Sürelerine Göre Dağılımı	55
Şekil 23. TR72/16/GS2 Programı Performans Göstergelerine Göre Projelerin Konumlandırılması.....	56
Şekil 25. TR72/16/GS2 Programı Etkinlik Analizi	56
Şekil 25. TR72/16/MİKRO Programı Projelerin Toplam Bütçe ve Tamamlanma Sürelerine Göre Dağılımı.....	57
Şekil 26. TR72/16/MİKRO programı performans göstergelerine göre projelerin konumlandırılması ..	57
Şekil 27. TR72/16/MİKRO Programı Etkinlik Analizi	58
Şekil 28. Desteklenen Projelerin Toplam Bütçe ve Bitiş Sürelerine Göre Dağılımı.....	59
Şekil 29. TR72/16/KSA Programı Etkinlik Analizi	60
Şekil 30. TR72/16/TRZM1 Programı Projelerin Toplam Bütçe (TL) ve Tamamlanma Sürelerine (Gün) Göre Dağılımı.....	62
Şekil 31. TR72/16/TRZM1 programı performans göstergelerine göre projelerin konumlandırılması ..	62
Şekil 32. TR72/16/TRZM1 Programı Etkinlik Analizi	63
Şekil 33. TR72/16/TRZM2 Programı Projelerin Toplam Bütçe ve Tamamlanma Sürelerine Göre Dağılımı.....	64
Şekil 34. TR72/16/TRZM2 Programı Performans Göstergelerine Göre Projelerin Konumlandırılması.	64
Şekil 35. TR72/16/TRZM2 Programı Etkinlik Analizi	65
Şekil 37. Baz Senaryo- Kamu ve Özel Yatırımların Oranı	73
Şekil 36. Popülasyon Değişim Hızları	74
Şekil 37. Sektörel ve Bölgesel Büyüme Oranları	75

Şekil 38. Sektörel ve Bölgesel Büyüme Oranları	75
Şekil 39. Bölgesel İşgücü Sayısı	76
Şekil 40. Bölgesel Kurumlar Vergi Miktar Tahmini	76

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. 2016 Yılı Mali Destek Programları Özeti	10
Tablo 2. TR72/16/KSA Mali Destek Programı Özeti	10
Tablo 3. 2016 Yılı Mali Destek Programları Özeti	11
Tablo 4. TR72/16/GS1-GS2-Mikro Programları Etki Analizi Özet Tablosu.....	16
Tablo 5. TR72/16/TRZM1-TRZM2 Programları Etki Analizi Özet Tablosu	17
Tablo 6 Mali Destek Programları Program Künyeleri	20
Tablo 7. Kentsel ve Sosyal Altyapının İyileştirilmesi Mali Destek Programı Program Künyeleri	21
Tablo 8 Mali Destek Programları Program Künyeleri	22
Tablo 9.Program Bütçe Kullanım Detayları	23
Tablo 10.Program Bütçe Kullanım Detayları	24
Tablo 11. TR72/16/GS1-GS2-MİKRO Programı Önceliklerinin Diğer Strateji Dokümanları ile İlgililik Matrisi	32
Tablo 12. TR72/16/KSA Programı Önceliklerinin Diğer Strateji Dokümanları ile İlgililik Matrisi.....	33
Tablo 13. TR72/16/TRZM1-TRZM2 Programları İlgililik Matrisi	34
Tablo 14. MDP Öncelik vs. TR72 Bölge Planı İlişki Matrisi	36
Tablo 15. MDP Öncelik vs. TR72 Bölge Planı İlişki Matrisi.....	37
Tablo 16. MDP Öncelik vs. TR72 Bölge Planı İlişki Matrisi.....	38
Tablo 17. MDP Önceliklerinin Geliştirilen Yöntem Öncelikleri ile İlişkilendirmesi	40
Tablo 18. TR72/16/GS1 Programı Öncelik Başarı Yüzdeleri	44
Tablo 19. TR72/16/GS2 Programı Öncelik Başarı Yüzdeleri	45
Tablo 20. TR72/16/MİKRO Programı Öncelik Başarı Yüzdeleri	46
Tablo 21. TR72/16/KSA Programı Öncelik Başarı Yüzdeleri	48
Tablo 22. TR72/16/TRZM1 Programı Öncelik Başarı Yüzdeleri	50
Tablo 23. TR72/16/TRZM2 Programı Öncelik Başarı Yüzdeleri	51
Tablo 24. Mali Destek Programları Performans Göstergeleri	52
Tablo 25. TR72/16/KSA Mali Destek Programı Performans Göstergeleri	58
Tablo 26. Projelerin Verimlilik Kıyaslaması.....	60
Tablo 27. Mali Destek Programları Performans Göstergeleri	61
Tablo 28. 3 Sektörlü-2 Bölgeli Girdi Çıktı Tablosu	67
Tablo 29. TR72 Bölgesi Doğrudan Girdi Katsayıları	68
Tablo 33. TR72 Bölgesi Leontief Ters Matrisi	69
Tablo 32. Beklenen vs Gerçekleşen İşgücü Değişim Karşılaştırılması.....	70
Tablo 33. Beklenen vs Gerçekleşen İşgücü Değişim Karşılaştırılması.....	70
Tablo 34. Beklenen ve Gerçekleşen Net Vergi Değişim Karşılaştırılması	71
Tablo 35. Beklenen ve Gerçekleşen Net Vergi Değişim Karşılaştırılması	72
Tablo 36. Beklenen ve Gerçekleşen Dış Ticaret Değişim Karşılaştırılması.....	72
Tablo 37. TR72 Bölgesi Kamu Yatırım Miktar ve Oranı.....	73
Tablo 38. TR72 Bölgesi Özel Yatırım Miktar ve Oranı.....	74
Tablo 39. TR72 Nüfus Değişimleri	74
Tablo 40. Genel Denge Modeline Göre Beklenen vs Gerçekleşen İşgücü Değişimi	77
Tablo 41.Genel Denge Modeline Göre Beklenen vs Gerçekleşen Vergi Değişimi	77
Tablo 41.HGD Modeline Göre Beklenen vs Gerçekleşen İthalat Değişimi	77
Tablo 42. Genel Denge Modeline Göre Beklenen vs Gerçekleşen İşgücü Değişimi	78
Tablo 43.Genel Denge Modeline Göre Beklenen vs Gerçekleşen Vergi Değişimi	78

Tablo 44. TR72/14/SOSYAL Programı Kapsamında Destek Alan Kurumların Analizi.....	79
Tablo 45. TR72/16/KSA Programı Kapsamında Destek Alan Kurumların Analizi.....	82
Tablo 46. TR72/16/TRZM Programı Kapsamında Destek Alan Kurumların Analizi	84

YÖNETİCİ ÖZETİ

Orta Anadolu Kalkınma Ajansı tarafından 2016 yılı içerisinde TR72 Bölgesi genelinde kurumların rekabet gücünün artırılmasına yönelik sanayi altyapısının iyileştirilmesi, imalatta Ar-Ge ve yenilikçiliğin ön plana çıkarılması, bilişim teknolojileri kullanımının yaygınlaştırılması yoluyla bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılmasını ve bölgenin ekonomik büyümesine ve istihdamının artırılmasına katkı sağlanması amacıyla mikro işletmelerin geliştirilmesi amaçlayan 3 farklı Mali Destek Programı (TR72/16/GS1, TR72/16/GS2 ve TR72/16/MİKRO) Kayseri, Sivas ve Yozgat illeri için açıklanmıştır.

Program Adı	TR72/16/GS1	TR72/16/GS2	TR72/16/MİKRO
Toplam Bütçe (TL)	6.000.000	2.500.000	4.000.000
Kullanılan Bütçe	1.154.946,71	2.479.756,64	497.740,56
Destek Alan Kurum/Kuruluş Sayısı	8 (193)	7 (16)	9 (30)
Desteklenme Oranı	0,04	0,43	0,30

Tablo 1. 2016 Yılı Mali Destek Programları Özeti

“Dezavantajlı grupları dikkate alan bir yaklaşımla, TR72 Bölgesinde göçün azaltılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi hedefi ile kentsel ve sosyal altyapının iyileştirilmesi yoluyla bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması” amacıyla oluşturulan Kentsel ve Sosyal Altyapının iyileştirilmesi Mali Destek Programı (**TR72/16/KSA**) ile bölgesel kalkınmaya katkı sunulması planlanmıştır.

Programlara başvuru yapan kurum/kuruluşların yaklaşık olarak %24,6’sının desteklendiği gözlenmiştir. Desteklenen projelerin program bütçesi kullanım oranları bakımından incelendiğinde, **TR72/16/KSA** programının hedef bütçenin yaklaşık %26,8 üzerinde(5.071.453,47 TL) kaldığı gözlenmiştir.

Program Adı	TR72/16/KSA
Hedef İl	Kayseri + Sivas + Yozgat
Toplam Bütçe	4.000.000 TL
Kullanılan Bütçe	5.071.453,47 TL
Destek Alan (Başvuru Yapan) Kurum/Kuruluş Sayısı	19 (77)
Desteklenme Oranı	%24,6

Tablo 2. TR72/16/KSA Mali Destek Programı Özeti

İstihdam ve ekonomiye katkısı bakımından geliştirilmeye açık bir potansiyel taşıyan turizm alanlarının sürdürülebilir bir şekilde altyapısının, hizmet kalitesinin, tanıtımının ve pazarlamasının iyileştirilmesi ve alternatif turizm türlerinin desteklenmesi yoluyla bölgesel rekabet edebilirliğin artırılması ve bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla 2 farklı Mali Destek Programı (**TR72/16/TRZM1, TR72/16/TRZM2**) Kayseri, Sivas ve Yozgat illeri için açıklanmıştır.

Program Adı	TR72/16/TRZM1	TR72/16/TRZM2
Toplam Bütçe (TL)	1.000.000	1.500.000
Kullanılan Bütçe	160.022	2.193.597
Destek Alan Kurum/Kuruluş Sayısı	2 (2)	14 (17)
Desteklenme Oranı %	100	82

Tablo 3. 2016 Yılı Mali Destek Programları Özeti

Hazırlanan bu etki değerlendirme raporu kapsamında “Kalkınma Ajanslarınca Uygulanan Mali Desteklerin Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar” temel alınarak teorik ve istatistiksel çalışmalar ortaya konulmuştur. Özellikle desteklenen projelerin verimliliklerinin ve etkinliklerinin ölçülmesinde yapay sinir ağı tabanlı yeni nesil kümeleme algoritmaları kullanılarak gelecek dönemde uygulanması öngörülen desteklerin başarısını artırmak için önemli çıkarımlar elde edilmiştir. Ayrıca bölgesel etki analizinde kullanılan yapısal modeller sayesinde 2016 yılında yürütülen Mali Destek Programları kapsamında bölgeye verilen yatırım şoklarının beklenen etkilerinin gerçekleşen değerler ile karşılaştırması yapılarak karar vericiler için somut sonuçlar paylaşılmıştır. Bu bağlamda yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıda özetlenmiştir.

1 GİRİŞ

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesindeki Kalkınma Ajansları, bölgelerin ulusal ve küresel düzeyde ekonomik ve sosyo-kültürel açılardan geliştirilmesi ve bölgeler için sürdürülebilir bir vizyon kazandırılması süreçlerinde oldukça önemli rol oynamaktadırlar. Aynı zamanda, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı koordinasyonu ile kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları gibi farklı oyuncular arasında iş birliğini destekleyerek yerel potansiyelin açığa çıkartılması amacıyla kamu/özel kaynakları kullanarak katma değeri yüksek ürünlerin/hizmetlerin ortaya çıkartılmasını sağlamaktadırlar. Özellikle kamu kaynakları kullanılarak uygulanan destekleme politikalarının değerlendirilmesine ilişkin yapılan teorik çalışmalar, ilgili destek çalışmalarının önemini ve orta/uzun vadede bölge ekonomisine etkilerinin somut bir şekilde ortaya çıkarılması konusunda oldukça önem arz etmektedir (1). Bu bağlamda, hesap verilebilirliğin ve politika yapıcılara geri bildirim sağlanabilmesi amacıyla müdahalenin hedeflenen etkiye ulaşma ve maliyetine oranla fayda üretme başarısının hesaplanmasına ilişkin bazı yapısal yöntemler kullanılmaktadır. Ajansların, son derece karmaşık ve dinamik ilişkiler içeren günümüz ekonomilerinde rekabet gücünün teorik olarak analiz edilmesinde sayısal veriler ile uygulanabilir modeller geliştirmeleri ve bu modelleri planlama süreçlerinde kullanmaları büyük önem taşımaktadır. Değerlendirme döngüsünün alt başlıklarından olan etki değerlendirmesi, kamu müdahalelerinin olumlu veya olumsuz etkilerinin ortaya çıkarılması, hedef kitledeki tüm sektörlerin programlardan istifade etmesi, programların en etkili ve maliyet etkin şekilde uygulanması, program aracılığıyla sağlanan hizmetlerin niteliği ve niceliğinin artırılması ile kısıtlı kaynaklarla yapılması planlanan yatırımlar arasında en iyi tercihin yapılabilmesi için önemli bir karar alma aracıdır. Ayrıca kamu müdahalelerinde kaynak dağıtımında şeffaflığın ve hesap verebilirliğin incelenmesi için gerekli kanıtların ortaya konmasında da önemli katkılar sağlamaktadır.

Kalkınma Ajansları bütçelerinde önemli bir paya sahip olan Mali Destek Programları'nın içeriğinin oluşturulması, uygulanma süreci ve uygulama sonrası etkilerinin belirlenmesi gelecekte uygulanacak destek programlarının tasarlanması sürecinde büyük önem arz etmektedir. Bu kapsamda etki değerlendirme çalışmaları mali destek mekanizmalarını ölçmek için etkili ve doğru sonuçlar verebilen en önemli karar destek araçlarından biridir. Yapılan etki değerlendirme çalışması, 2016 yılı program rehberinde ilan edilen üç farklı Mali Destek Programı kapsamında belirlenen öncelikler doğrultusunda oluşturulan performans göstergelerine ne düzeyde ulaşıldığının tespiti ile bu kriterlerin proje uygulama sonuçları ve izleme süreçlerinde edinilen deneyimlerle harmanlanarak hedeflere ulaşmada doğru önceliklerin seçilip seçilmediklerinin değerlendirilmesini kapsamaktadır.

2016 yılı Mali Destek Programlarının etki değerlendirmesinde kullanılacak olan yapısal modellemenin;

- TR72 Bölgesi için bölgesel girdi-çıkı tablosunun oluşturulması,
- TR72 Bölgesi ve Türkiye olmak üzere 2 bölgesel ve 2 sektörlü sosyal hesaplar matrisinin oluşturulması,
- 2 bölgesel ve 2 sektörlü sosyal hesaplar matrisi üzerinde çalışacak hesaplanabilir genel denge modelinin geliştirilmesi,
- Geliştirilen genel denge modeli kullanılarak TR72 Bölgesi için 2016-2019 dönemi için belirlenen simülasyonlar ile dinamik bölgesel etki analizi sonuçlarının ortaya konulmasını kapsamaktadır.

Hazırlanan bu rapor kapsamında “Kalkınma Ajanslarınca Uygulanan Mali Desteklerin Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar” temel alınarak teorik ve istatistiksel çalışmalar ortaya konulmuştur. Özellikle desteklenen projelerin verimliliklerinin ve etkinliklerinin ölçülmesinde yapay sinir ağı tabanlı yeni nesil kümeleme algoritmaları kullanılarak gelecek dönemde uygulanması öngörülen desteklerin başarısını artırmak için önemli çıkarımlar elde edilmiştir. Ayrıca bölgesel etki analizinde kullanılan yapısal modeller sayesinde Mali Destek Programları kapsamında bölgeye verilen yatırım şoklarının beklenen etkilerinin gerçekleşen değerler ile karşılaştırması yapılarak karar vericiler için somut sonuçlar paylaşılmıştır.

Mali Destek Programlarının Etkililiği

2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında desteklenen projelerin etkililiklerinin ölçülmesinde kullanılmak üzere TR72 2014-2023 Bölge Planı paralelinde 2 adet ana öncelik ve bunların altında da 5 adet alt öncelik kriteri kullanılmıştır (2). Üretici KOBİ’lerle ilişkili olan **TR72/16/GS1-GS2** programları kapsamında destek alan projelerin TR72 Bölge Planı’nın özellikle “Rekabet Edilebilirlik” eksenini altında tanımlanmış önceliklerle (imalat sanayinin geliştirilmesi, Ar-Ge ve yenilikçiliğin geliştirilmesi) %80’in üzerinde ilişki kurulduğu gözlenmiştir. **TR72/16/GS1-GS2** programı kapsamında ön plana çıkan önceliklerin %25 oranı ile Ar-Ge ve yenilikçiliğin geliştirilmesi olduğu; aynı şekilde **TR72/16/MİKRO** programı kapsamında ise %100 ilişki ile imalat sanayinin geliştirilmesi olduğu gözlenmiştir.

TR72/16/KSA Mali Destek Programı kapsamında, desteklenen projelerin etkililiklerinin ölçülmesinde kullanılmak üzere TR72 2014-2023 Bölge Planı paralelinde 2 adet ana öncelik ve bunların altında da 5 adet alt öncelik kriteri kullanılmıştır.

TR72/16/KSA programı kapsamında yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ile ilişkili önceliklerde %89’luk bir başarı gösterilse de özellikle sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, bilgi ve teknolojiye erişim imkânlarının artırılması, mesleki eğitimin desteklenmesi ve altyapı hizmetlerinin desteklenmesi (su, kanalizasyon, enerji...v.s.) önceliklerinde eksik kalındığı gözlenmiştir.

Çağrı kapsamında, özellikle “Öncelik 2. Dezavantajlı grupların sosyal uyum ve toplumsal hayata katılım düzeylerinin artırılması” kapsamında birçok projenin destek almaya hak kazanmasına ve etkili sonuçlar alınmış olmasına rağmen; kadın, genç ve engelli bireylere yönelik aktivitelerin hedeflenen seviyede olmadığı gözlenmiştir.

2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında desteklenen projelerin etkililiklerinin ölçülmesinde kullanılmak üzere TR72 2014-2023 Bölge Planı paralelinde 1 adet ana öncelik ve bunların altında da 1 adet alt öncelik kriteri kullanılmıştır (2). Turizm işletmelerine ilişkili olan **TR72/16/TRZM1-TRZM2** programları kapsamında destek alan projelerin TR72 Bölge Planı’nın özellikle “Rekabet Edilebilirlik” eksenini altında tanımlanmış önceliklerle (hizmetler sektörünün geliştirilmesi) %100’ün üzerinde ilişki kurulduğu gözlenmiştir. **TR72/16/TRZM1-TRZM2** programı kapsamında ön plana çıkan önceliklerin %100 oranı ile hizmetler sektörünün geliştirilmesi olduğu gözlenmiştir.

Mali Destek Programlarının Etkinliği

TR72/16/GS1 programı kapsamında;

- Projelerin yaklaşık %80'inin ortak özelliklerinin kapasite artış oranları olduğu ve hedeflenen performans göstergelerindeki başarı oranlarının %37 olduğu gözlenmiştir.
- Bilişim Teknolojileri Kullanım Kapasitelerinin artırılması ve Tıbbi Aromatik Bitkilerin Yaygınlaştırılması alt önceliklerinde performans başarı oranlarının 0 olduğu gözlemlenmiştir.
- Yapılan analiz sonucunda elde edilen toplam performans skorları bakımından destek alan projelerin %40'ünün çok verimli, %60'ünün ise verimli olarak sınıflandırılmıştır.

TR72/16/GS2 programı kapsamında;

- Projelerin yaklaşık %75'inin ortak özelliklerinin kapasite artış oranları ve Ar-Ge harcamaları olduğu ve hedeflenen performans göstergelerindeki başarı oranlarının %42 olduğu gözlenmiştir.
- Bilişim Teknolojileri Kullanım Kapasitelerinin artırılması ve Sektörel Ürün Çeşitliliğinin Artması alt önceliklerinde sırası ile %0 ve %14 alındığı görülmüştür.
- Yapılan analiz sonucunda elde edilen toplam performans skorları bakımından destek alan projelerin %25'inin çok verimli, %50'sinin verimli ve %25'inin düşük verimli olarak sınıflandırılmıştır.

TR72/16/MIKRO programı kapsamında;

- Projelerin yaklaşık %83'ünün ortak özelliklerinin makine sayısı göstergesi olduğu ve hedeflenen performans göstergelerindeki başarı oranlarının kapasite artışında %55 ve yenilikçi üründe %33 olduğu gözlenmiştir.
- Yapılan analiz sonucunda elde edilen toplam performans skorları bakımından destek alan projelerin %33'ünün çok verimli, %16'sının verimli ve %50'sinin düşük verimli olarak sınıflandırılmıştır.

TR72/16/KSA programı kapsamında;

- Desteklenen projelerin %68'i yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik sosyal tesis altyapıları ile ön plana çıkmaktadır.
- Tespit.1 TR72/16/KSA çağrısı altında desteklenen projelerin, %16'sının proje süre yönetimi bakımından çok zayıf, %36'sının kısmi başarılı ve %42'sinin ise başarılı oldukları ve kendilerine tanımlanan 18 aylık proje sürelerinin dâhilinde projelerini tamamladıkları gözlenmiştir. Özellikle bütçe arttıkça, zamanında bitiş konusunda sorun yaşandığı gözlenmiştir.
- Program tasarımda vurgu yapılan iki önceliklerden biri olan yaşam kalitesinin iyileştirilmesi önceliğine hizmet eden Sosyal Kalkınma Ekseninde yer almasına rağmen, projelerin sadece %11'i sağlık hizmetlerine ait altyapı güçlendirilmesi ile ilişkili olduğu ve hiçbir projenin mesleki eğitimin geliştirilmesi ile ilişkili olmadığı gözlenmiştir.
- Yapılan analiz sonucunda elde edilen toplam performans skorları bakımından destek alan projelerin %11'i çok verimli, %31'i verimli ve %58'i düşük verimli olarak sınıflandırılmıştır.

TR72/16/TRZM1 programı kapsamında;

- Projelerin yaklaşık ortak özelliklerinin ziyaretçi sayılarının artırılması olduğu ve hedeflenen performans göstergelerindeki başarı oranlarının %8 olduğu gözlenmiştir.
- Termal kaynaklar açısından zengin olan Bölgemizde Sağlık ve Termal turizmin gelişmesi önceliklerinde performans başarı oranlarının 0 olduğu gözlemlenmiştir.
- Yapılan analiz sonucunda elde edilen toplam performans skorları bakımından destek alan projelerin ikisi de verimli olarak sınıflandırılmıştır.

TR72/16/TRZM2 programı kapsamında;

- Projelerin yaklaşık %75'inin ortak özelliklerinin ziyaretçi sayısı artışı ve tesis sayısı olduğu ve hedeflenen performans göstergelerindeki başarı oranlarının %42 olduğu gözlenmiştir.
- Termal kaynaklar açısından zengin olan Bölgemizde Sağlık ve Termal turizmin gelişmesi önceliğinde %7 alındığı görülmüştür
- Yapılan analiz sonucunda elde edilen toplam performans skorları bakımından destek alan projelerin %21'inin çok verimli, %50'sinin verimli ve %25'inin düşük verimli olarak sınıflandırılmıştır.

Mali Destek Programlarının Etki Analizi

Yürütülen 2016 yılına ait Mali Destek Programlarının etki analizi sürecinde iki farklı yöntem kullanılmıştır. Bunlar sırasıyla;

- Girdi-Çıktı Analizi (parametrelerin sabit sayıldığı ve bir dönemlik veri paylaşımına imkân tanıyan yöntem)
- Hesaplanabilir Genel Denge Modeli (parametrelerin dinamik yapıda olduğu ve orta/uzun vadeli veri paylaşımına imkân tanıyan).

Bu yöntemler sonucunda elde edilecek 2016-2020 yıllarına ait bölgenin sosyo-ekonomik göstergelerine doğrudan etki edecek kritik parametrelere (istihdam sayıları, vergi miktarları, dış ticaret hacimleri vb.) ait tahmin değerlerinin, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde yer alan Girişimci Bilgi Sistemi veri tabanından elde edilmiştir (3). Aynı parametrelere ait gerçekleşen değerler ile karşılaştırması yapılarak programların başarı durumları analiz edilmiştir.

TR72/16/GS1-GS2-MİKRO direk olarak üretim alanına yönelik olduğu varsayımı ile ilgili programlar kapsamında kullanılmış olan destek miktarının (4.502.473,42 TL) yatırım şoku olarak sisteme verilmesi ve geliştirilen modellere ait sonuçların bölge gelişmişlik düzeyine doğrudan ve dolaylı olarak etki yaratacak parametreler üzerinden analiz edilmesi sağlanmıştır. Tablo 1'de 2016 yılı Mali Destek Programlarına ait etki analizinden elde edilen sonuçlar özet bir şekilde paylaşılmıştır.

		2016	2017	2018	2019
İstihdam Sayısı Değişimi (Kişi)	Girdi-Çıktı Yöntemi (Tahmin 1)	50			
	Hesaplanabilir Genel Denge Modeli (Tahmin 2)	48	43	37	31
	Girişimci Bilgi Sistemi (Gerçekleşen)	1734	-8508	-688	27.695
Vergi Miktarı Değişimi (milyon TL)	Girdi-Çıktı Yöntemi (Tahmin 1)	360			
	Hesaplanabilir Genel Denge Modeli (Tahmin 2)	0,36	0,42	0,49	0,57
	Girişimci Bilgi Sistemi (Gerçekleşen)	30	305	245	385
İhracat Değişimi (milyon TL)	Girdi-Çıktı Yöntemi (Tahmin 1)	1.215			
	Hesaplanabilir Genel Denge Modeli (Tahmin 2)	1.215	1.422	1.664	1.947
	Girişimci Bilgi Sistemi (Gerçekleşen)	134.039	-307.230	14.553	-57.547

Tablo 4. TR72/16/GS1-GS2-Mikro Programları Etki Analizi Özet Tablosu

TR72/16/KSA Mali Destek Programı'nın etki analizi sürecinde öncelikle anket yapılmış ve daha sonra cevaplarda netlik bulunmayanlarla birebir mülakat yapılmıştır. Buna göre;

- Hayata geçirilen projelerin %50'si Ajans desteği olmadan hayata geçirilemeyeceği ve %30'unun da destek olmaması halinde erteleneceği gözlemlenmiştir. Bu durumda Ajans desteğinin Bölge'deki projelerin hayata geçmesindeki önemi ortaya çıkmıştır.
- Projelerin %70'e yakınında, dezavantajlı kesimlere hizmet eden bir sosyal tesis vb. yatırımı söz konusu olmasına rağmen, aynı kesimin istihdamına veya meslek edinmesine yönelik yapılar geliştirilmediği gözlemlenmiştir.
- Düzenlenen MDP sayesinde, yararlanıcıların proje yazma kapasitelerinin dönem sonunda artma etkisi gösterdiği ortaya çıkmıştır. Mali Destek Programı süreçlerinin Proje yazma süreçlerine olumlu katkısı açıkça gözlemlenmiştir.
- Projelerin %68'inin beklenen hedefe ulaştığı gözlemlenmiştir.
- Projelerin tamamlanması sonrası, Bölge'de doğrudan 38 ve dolaylı 90 kişi istihdam edilmiştir. Benzer şekilde, yararlanıcıların %47'si kadın girişimci sayısında %25'ten fazla artış olduğunu bildirmiştir. Dolayısı ile, TR72/16/KSA Programının Bölge ekonomik göstergelerinde olumlu etkisi gözlemlenmiştir.
- Program sonrasında, yararlanıcıların %68'i, projelerin yürütüldüğü alanlarda sosyal olanakların yarıdan fazla arttığını bildirmiştir.

TR72/16/TRZM1-TRZM2 programlarının hizmet sektörü alanına yönelik olduğu varsayımı ile ilgili programlar kapsamında kullanılmış olan destek miktarının (2.353.620,28 TL) yatırım şoku olarak sisteme verilmesi ve geliştirilen modellere ait sonuçların bölge gelişmişlik düzeyine doğrudan ve dolaylı

olarak etki yaratacak parametreler üzerinden analiz edilmesi sağlanmıştır. Tablo 1’de 2016 yılı Mali Destek Programlarına ait etki analizinden elde edilen sonuçlar özet bir şekilde paylaşılmıştır.

		2016	2017	2018	2019
İstihdam Sayısı Değişimi (Kişi)	Girdi-Çıktı Yöntemi (Tahmin 1)	28,5			
	Hesaplanabilir Genel Denge Modeli (Tahmin 2)	28,5	30,1	31,5	32,3
	Girişimci Bilgi Sistemi (Gerçekleşen)	9.223	8.032	4.322	6.407
Vergi Miktarı Değişimi (milyon TL)	Girdi-Çıktı Yöntemi (Tahmin 1)	19,8			
	Hesaplanabilir Genel Denge Modeli (Tahmin 2)	19,8	25,8	31,2	69,2
	Girişimci Bilgi Sistemi (Gerçekleşen)	47.377	42.389	300.552	-124.459

Tablo 5. TR72/16/TRZM1-TRZM2 Programları Etki Analizi Özet Tablosu

Mali Destek Programlarının Sürdürülebilirliği

TR72/16/GS1-GS2 programları kapsamında destek alan firmalar ağırlıklı olarak mali sürdürülebilirlik açısından incelenerek şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- %93’ünün finansal faaliyetlerini devam ettirdiği
- Dış kaynak kullanarak mali sürdürülebilirliklerinin sağlanması konusunda zayıf oldukları gözlemlenmiştir.

TR72/16/KSA programı altında desteklenen kamu projeleri kurumsal sürdürülebilirlikleri ve yerel sahiplenme açılarından incelenerek şu sonuçlar elde edilmiştir:

- %21’inin faaliyetlerine günümüzde devam etmediği ve pasif konuma geçtiği,
- %26’sında, tanımlanan hedef kullanıcı kitlesinin artırılarak faaliyetlerine devam ettiği ve 2016 yılından günümüze kadar geçen sürede proje başvurusu sürecinde ön gördükleri faaliyet alanlarını zenginleştirerek, buldukları ilçelerin sosyal kalkınmalarına destek verecek yapılar kurdukları,
- %26’sının proje kapsamında oluşturulan alt yapıları ilçe halkının kullanımına sunarak projelerin sürdürülebilirliklerinin ikincil plana bırakıldığı,
- Hiçbir projenin ORAN Kalkınma Ajansı kaynakları dışında bir dış kaynak sağlayamadığı,
- Yararlanıcıların %32’si tarafından görünürlük açısından ulusal/yerel yayın organlarında haber/röportaj içeriklerinde yer alarak proje tanıtımlarının devam ettirildiği,
- Projeler kapsamında kurulan tesislerde sanatla/sporla ilgilenen gençlerin bölge genelindeki görünürlük düzeylerinde artış olduğu ancak çok az sayıda bir özel başarının (üyelerin çeşitli yarışmalarda almış olduğu birincilikler, ödüller vb.) olduğu gözlemlenmiştir.

TR72/16/TRZM1-TRZM2 programları kapsamında destek alan firmalar ağırlıklı olarak mali sürdürülebilirlik açısından incelenerek şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- %75'inin finansal faaliyetlerini devam ettirdiği
- Dış kaynak kullanarak mali sürdürülebilirliklerinin sağlanması konusunda zayıf oldukları gözlemlenmiştir.

2 PROGRAM HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1 Program Tanım Ve Kapsamı

TR72 Bölgesi (2014–2023) Bölge Planı’nda bölgenin vizyonu “Ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet edebilir, beşerî ve sosyal sermayesi gelişmiş, potansiyellerini değere dönüştürmüş, kent ve sosyal altyapısını geliştirerek yaşam kalitesini arttırmış, ulaşılabilir Orta Anadolu” olarak tanımlanmış, bu doğrultuda dört ana eksen ve bu eksenleri destekleyecek öncelikler ve tedbirler belirlenmiştir (2). TR72 Bölge Planı’nda belirlenen dört ana eksen şu şekildedir:

- Rekabet Edebilirlik
- Sosyal Kalkınma
- Sürdürülebilir Çevre ve Enerji
- Kentsel ve Kırsal Altyapı

TR72 Bölgesi için belirlenen gelişme eksenleri, öncelikler ve tedbirler göz önünde bulundurularak 2016 yılı çalışma programında proje teklif çağrısı kapsamında 6 farklı başlık altında Mali Destek Programı uygulanmıştır. Bunlardan;

Gelişen Sanayi Mali Destek Programı (TR72/16/GS1) ve Mikro İşletmeler Mali Destek Programı (TR72/16/MİKRO) kâr amacı güden kurumlar için Gelişen Sanayi Mali Destek programı (TR72/16/GS2) kâr amacı gütmeyen kurumlar için hazırlanmıştır. Turizmi Geliştirme Mali Destek Programı (TR72/16/TRZM1-TRZM2) kâr amacı güden ve gütmeyen kurumlar için hazırlanmıştır. 2016 yılı mali destek programları TR72 Bölgesi (2014-2023) Bölge Planı’nın Rekabet Edebilirlik gelişme eksenine uygun olarak hazırlanmıştır.

2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında kâr amacı gütmeyen kurumların proje başvurusunda buldukları “Kentsel ve Sosyal Altyapının İyileştirilmesi Mali Destek Programı (TR72/16/KSA)” ile bölge sınırları içerisinde merkez ve kırsal alanlarda sosyal ve kentsel altyapının geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedef TR72 Bölgesi (2014–2023) Bölge Planı kapsamında Eksen 2 - Sosyal Kalkınma ve Eksen 4 - Kentsel ve Kırsal Altyapı doğrultusunda tanımlanmıştır.

2.2 Programın Amaç, Öncelik Ve Performans Göstergeleri

Tablo 6’da 2016 yılı TR72/16/GS1-GS2-MİKRO Mali Destek Programı kapsamında hazırlanan programlara ait detaylara yer verilmiştir (4).

PROGRAMIN REFERANS NUMARALARI	TR72/16/GS1	TR72/16/GS2	TR72/16/MİKRO
PROGRAMIN ADI	Gelişen Sanayi Mali Destek Programı (Kar Amacı Güden Kurumlar)	Gelişen Sanayi Mali Destek Programı (Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar)	Mikro İşletmeler Mali Destek Programı
TOPLAM BÜTÇE	6.000.000 TL	2.500.000 TL	2.000.000 TL
PROGRAMIN AMACI	Kurumların rekabet gücünün artırılmasına yönelik sanayi altyapısının iyileştirilmesi, imalatta Ar-Ge ve yenilikçiliğin ön plana çıkarılması, bilişim teknolojileri kullanımının yaygınlaştırılması yoluyla bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması		Bölgenin ekonomik büyümesine ve istihdamının Artırılmasına katkı sağlanması amacıyla, mikro işletmelerin Geliştirilmesi
PROGRAMIN ÖNCELİKLERİ	<p>Öncelik 1. Kurumların Ar-Ge ve Yenilikçilik, endüstriyel tasarıma yönelik yatırımları ile bilişim teknolojileri kullanım kapasitelerinin artırılması</p> <p>Öncelik 2. Kurumların üretim kapasitesi ve sektörel ürün çeşitliliğinin artırılması ve markalaşması</p> <p>Öncelik 3. Tıbbi ve aromatik bitkilerin endüstride kullanımının yaygınlaştırılması (laboratuvar ekipmanları, ekstraksiyon, paketleme, toplama makineleri, pelet ve toz halinde işlemeye yönelik alet ve ekipmanlar)</p> <p>Öncelik 4. Gıda sanayisinin geliştirilmesi kapsamında et, süt ve diğer sektörlerdeki laboratuvar altyapısının iyileştirilmesi</p>		<p>Öncelik 1. Rekabetçiliğin geliştirilmesi, kapasite artırımı ve ürün Çeşitlendirmesine yönelik mikro işletmelerin desteklenmesi</p>
UYGUN BAŞVURU SAHİPLERİ	<ul style="list-style-type: none"> • TR72 Bölgesi'nde KOBİ olarak Faaliyet gösteren gerçek veya Tüzel kişiler • Kâr amacı Güden Kooperatifler ve Birlikler • Kâr Amacı Gütmeyen Kurumların İştirakleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Valilikler • Kaymakamlıklar • Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Bölge, İl ve İlçe Müdürlükleri • Bakanlıklara Bağlı Kurum ve Kuruluşlar İle Enstitüler • Yerel Yönetimler (İl Özel İdareleri, Belediyeler, Mahalli İdare Birlikleri) • Üniversiteler • Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları • Kâr Amacı Gütmeyen Kooperatifler ve Birlikler • Organize Sanayi Bölge (OSB) Müdürlükleri • Küçük Sanayi Sitesi Yönetimleri (KSS) 	<p>Kâr Amacı Güden Kurumlar;</p> <ul style="list-style-type: none"> • TR72 Bölgesinde mikro işletme olarak faaliyet gösteren Gerçek veya tüzel kişiler
AZAMİ PROJE SÜRESİ	9 AY	12 AY	9 AY
PERFORMANS GÖSTERGELERİ			

Tablo 6. Mali Destek Programları Program Künyeleri

Tablo 7’de Kentsel ve Sosyal Altyapının İyileştirilmesi Mali Destek Programı’na ait detaylara yer verilmiştir.

PROGRAMIN REFERANS NUMARASI	TR72/16/KSA
PROGRAMIN ADI	KENTSEL VE SOSYAL ALTYAPININ İYİLEŞTİRİLMESİ MALİ DESTEK PROGRAMI
TOPLAM BÜTÇE	4.000.000 TL
PROGRAMIN AMACI	Dezavantajlı grupları ve fırsat eşitliğini dikkate alan bir yaklaşımla TR72 Bölgesinde göçün azaltılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi hedefi ile kentsel ve sosyal altyapının iyileştirilmesi yoluyla bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması
PROGRAMIN ÖNCELİKLERİ	<ol style="list-style-type: none"> Ortak kullanım amaçlı sportif, sosyal, kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve sosyal ve fiziksel altyapının geliştirilmesi Dezavantajlı grupların sosyal uyum ve toplumsal hayata katılım düzeylerinin artırılması
UYGUN BAŞVURU SAHİPLERİ	TR72 Bölgesi Kayseri, Sivas veya Yozgat illerinde faaliyet gösteren kamu kuruluşları
AZAMİ PROJE SÜRESİ	18 ay
PERFORMANS GÖSTERGELERİ	<ul style="list-style-type: none"> Hayata Geçirilen Sosyal Donatılardan Doğrudan Faydalanan Kişi Sayısı [kişi] Geliştirilen ve hayata geçirilen yenilikçi kentsel hizmet uygulaması sayısı [adet] Onarılan/Bakım Yapılan Yol Yüzey Alanı [metrekare] Düzenlenen veya Rehabilite Edilen Çevre Alanı Büyüklüğü [metrekare] Dezavantajlı gruplar için kullanıma sunulan kentsel donatı elemanı, yardımcı donanım ve ünite sayısı [adet] Kullanıma sunulan sosyal donatı sayısı [adet] Sürekli İstihdam Sayısı [kişi] İstihdam Edilen Engelli ve Kadın[kişi] Sayısı Düzenlenen Eğitim Sayısı[adet] ve Eğitime Katılım Sayısı[kişi] Ortak Kullanım Amaçlı Sosyal Alan/Mekan/Merkez/Spor Alanı Sayısı [adet] Kurulan veya Modernize Edilen Yaşlı ve Engellilere Yönelik Tesis Sayısı [adet] Risk Altındaki Gençlere ve Çocuklara Yönelik Hizmet Kapasitesi Geliştirilen Kurum Sayısı [adet]

Tablo 7. Kentsel ve Sosyal Altyapının İyileştirilmesi Mali Destek Programı Program Künyeleri

Tablo 8’te 2016 yılı Turizm Mali Destek Programları kapsamında hazırlanan programlara ait detaylara yer verilmiştir (4).

PROGRAMIN REFERANS NUMARALARI	TR72/16/TRZM1	TR72/16/TRZM2
PROGRAMIN ADI	Turizmi Geliştirme Mali Destek Programı (Kar Amacı Güden Kurumlar)	Turizmi Geliştirme Mali Destek Programı (Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar)
TOPLAM BÜTÇE	1.000.000 TL	1.500.000 TL
PROGRAMIN AMACI	TR72 Bölgesinde istihdam ve ekonomiye katkısı bakımından geliştirilmeye açık bir potansiyel taşıyan turizm alanlarının sürdürülebilir bir şekilde altyapısının, hizmet kalitesinin, tanıtımının ve pazarlamasının iyileştirilmesi ve alternatif turizm türlerinin desteklenmesi yoluyla bölgesel rekabet edebilirliğin artırılması ve bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması.	
PROGRAMIN ÖNCELİKLERİ	<p>Öncelik 1. Bölgenin sahip olduğu başta Selçuklular olmak üzere birçok önemli tarihi ve kültürel değerın turizme kazandırılması</p> <p>Öncelik 2. Termal kaynaklar açısından zengin olan Bölgemizde Sağlık ve Termal turizmin gelişmesi</p> <p>Öncelik 3. Bölgenin doğal güzelliklerinin turizme kazandırılmasını hedefleyen doğa ve yayla turizminin geliştirilmesi</p> <p>Öncelik 4. Turizm sektöründe istihdam edilecek nitelikli personel Yetiştirilmesi</p>	
UYGUN BAŞVURU SAHİPLERİ	<ul style="list-style-type: none"> • TR72 Bölgesinde KOBİ olarak faaliyet gösteren gerçek veya tüzel kişiler • Kâr Amacı Güden Kooperatifler ve Birlikler • Kâr Amacı Gütmeyen Kurumların İştirakleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Valilikler • Kaymakamlıklar • Yerel Yönetimler (İl Özel İdareleri, Belediyeler, Mahalli İdare Birlikleri) • Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Bölge, İl ve İlçe Müdürlükleri • Bakanlıklara Bağlı Kurum ve Kuruluşlar İle Enstitüler • Üniversiteler • Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları • Kâr Amacı Gütmeyen Kooperatifler ve Birlikler • Sivil Toplum Kuruluşları
AZAMİ PROJE SÜRESİ	9 AY	12 AY

Tablo 8. Mali Destek Programları Program Künyeleri

3 PROGRAMIN SONUÇLARI

3.1 Bütçe Gerçekleşmeleri

Tablo 9’da yer alan program künyelerinde paylaşıldığı üzere destek programları için ayrılan toplam bütçeler ve programlar kapsamında destek alan firmalara/kurumlara ORAN Kalkınma Ajansı tarafından aktarılan toplam destek miktarları Tablo 9’da paylaşılmıştır. Özellikle TR72/16/GS1 programına ait ayrılan bütçenin etkin bir şekilde kullanılmadığı, ayrılan bütçenin sadece %19’unun kullanılabilirdiği gözlenmiştir ve bu durumun en temel sebeplerinden bir tanesi program kapsamında feshedilmiş ve toplam destek miktarı 938.200 TL olan üç adet projenin bulunuyor olmasıdır (yaklaşık program

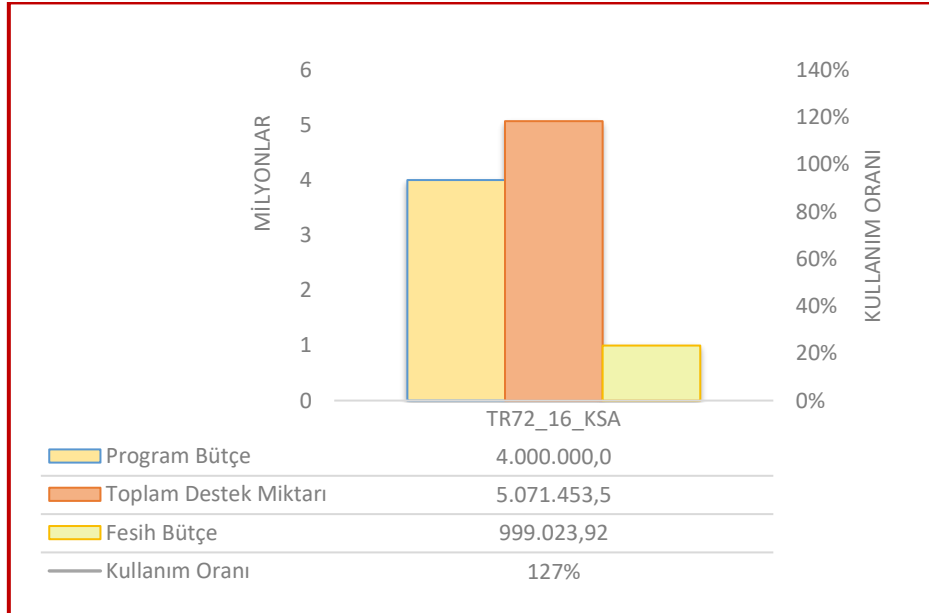
bütçesinin %15,6). Ayrıca, bu programdan ortaya çıkan fazla bütçenin TR72/16/MİKRO programına aktarıldığı ve destek oranının %51,75 seviyesinde (yaklaşık 2.070.477 TL) artırıldığı gözlenmiştir. Sonuç olarak, üç farklı program için ayrılmış toplam bütçenin (12.500.000 TL) yaklaşık %40,5'lik kısmının (5.070.644 TL) kullanılabilirdiği gözlenmiştir.

Program Adı	TR72/16/GS1	TR72/16/GS2	TR72/16/MİKRO
Toplam Bütçe (TL)	6.000.000	2.500.000	4.000.000
Kullanılan Bütçe	2.093.147,46	2.479.756,64	497.740,56
Fesih Bütçe	938.200,75	1.364.519,14	181.800,04
Kullanım Oranı	44,8	55,02	36,5

Tablo 9. Program Bütçe Kullanım Detayları

Programlar kapsamında verilen toplam destek miktarının (5.070.644 TL) alt kısımlarına bakıldığında ise Şekil 2'deki senaryolar ortaya çıkmaktadır. Özellikle TR72/16/GS1 ve TR72/16/GS2 programları kapsamında verilen destek miktarlarının önemli bir kısmı (yaklaşık %99'u) ekipman satın alımları için kullanılmıştır.

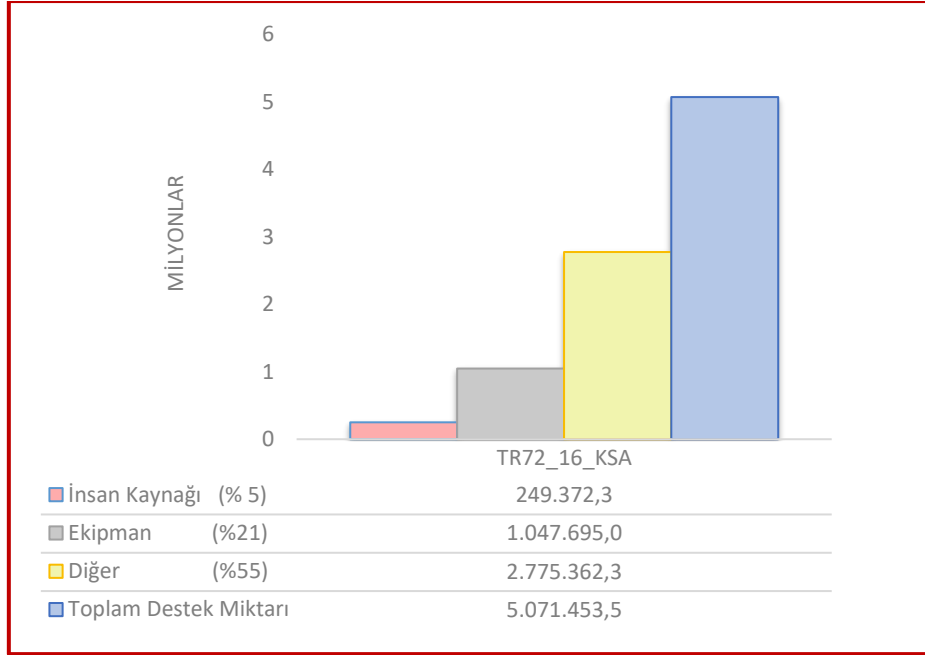
Tablo 7'de yer alan program künyesinde paylaşıldığı üzere, TR72/16/KSA programı için ayrılan toplam bütçe ve program kapsamında destek alan kurumlara ORAN Kalkınma Ajansı tarafından aktarılan toplam destek miktarları Şekil 1'de paylaşılmıştır. 2016 yılında çağrıya çıkılan diğer Mali Destek Programlarından ortaya çıkan fazla bütçenin **TR72/16/KSA** programına aktarıldığı ve destek oranının %27 seviyesinde (yaklaşık 1.071.453,50 TL) artırıldığı gözlenmiştir. Sonuç olarak, programa ayrılan toplam bütçenin (4.000.000 TL) yaklaşık %127'sinin (5.071.453,50 TL) kullanılabilirdiği gözlenmiştir.

Şekil 1. Programın Bütçe Kullanım Detayları

Programlar kapsamında verilen toplam destek miktarının (5.071.453,50 TL) alt kısımlarına bakıldığında ise Şekil 2'deki senaryo ortaya çıkmaktadır. **TR72/16/KSA** programında desteğin önemli

kısmı (yaklaşık %55'i) bilgisayar, mobilya vb. diğer donanımsal harcamalar için ve yaklaşık %21'lik kısmı ise teknik ekipman satın alımlarında kullanılmıştır. İnsan kaynağı için %5'lik bir pay ayrılmıştır.

Şekil 2. Proje Destek Miktarlarının Detaylandırılması

Tablo 10'da yer alan program künyelerinde paylaşıldığı üzere destek programları için ayrılan toplam bütçeler ve programlar kapsamında destek alan firmalara/kurumlara ORAN Kalkınma Ajansı tarafından aktarılan toplam destek miktarları paylaşılmıştır. Özellikle **TR72/16/TRZM1** programına ait ayrılan bütçenin etkin bir şekilde kullanılmadığı, ayrılan bütçenin sadece %16'sının kullanılabildiği gözlenmiştir ve bu durumun en temel sebeplerinden bir tanesi yeterli başvurunun gelmemesidir. Ayrıca, bu programdan ortaya çıkan fazla bütçenin **TR72/16/TRZM2** programına aktarıldığı ve destek oranının %146 seviyesinde artırıldığı gözlenmiştir. Sonuç olarak, iki farklı program için ayrılmış toplam bütçenin (2.500.000 TL) yaklaşık %94'lük kısmının (2.353.620 TL) kullanılabildiği gözlenmiştir.

Program Adı	TR72/16/TRZM1	TR72/16/TRZM2
Toplam Bütçe (TL)	1.000.000	1.500.000
Kullanılan Bütçe	160.022,29	3.202.197,73
Fesih Bütçe	0	1.008.599,74
Kullanım Oranı %	16	146

Tablo 10. Program Bütçe Kullanım Detayları

3.2 Genel İstatiksel Değerlendirme

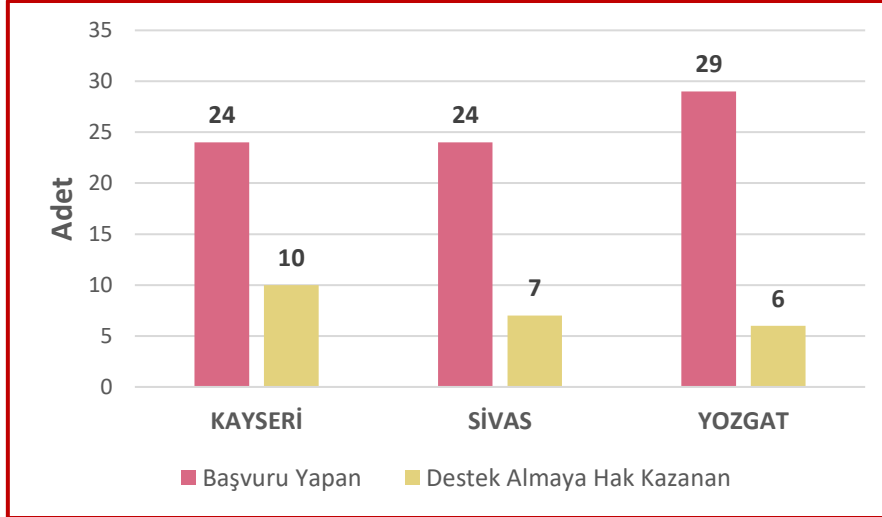
2016 yılı Gelişen Sanayi Mali Destek Programı (Kar Amacı Güden Kurumlar) uygulama dönemi toplam destek tutarı 2.309.893,42 TL'lik imzalanan 8 sözleşme ile 01.11.2016 tarihinde başlamıştır. Programın tamamlandığı 27.06.2018 tarihine kadar 3 proje sahibi projelerini geri çekmiş ve karşılıklı olarak sözleşme feshedilmiştir. Başarılı olan ve projelerini tamamlamış proje yararlanıcısı sayısı 5 olarak

gerçekleşmiştir. Gerçekleşen 978.655,94 TL'lik destek tutarına karşı yararlanıcıların katkısı toplamda 1.355.377,3 TL gerçekleşmiş olup bölgede mali destek programı kapsamında yapılan yatırımın toplam bütçesi 2.334.033,24 TL olmuştur. Feshedilen proje oranının %37,5 olması nedeniyle Ajansın katkı oranları hedeflenenden düşük olmuştur. Program kapanışında yararlanıcı katkısının %117,35 olarak, Ajans katkı oranı %84,73 olarak gerçekleşmiştir. Yararlanıcı katkısının daha yüksek olmasının ana sebebi başvuru aşaması ile satın alım faaliyetlerinin gerçekleştiği dönemlerdeki ekipman fiyatlarının artmasıdır. Başarı ile tamamlanan proje oranının %62,5 olarak tamamlanan program çerçevesinde sözleşmelerine devam eden yararlanıcılar kendi eş finansman katkısını hedeflenenin biraz daha üzerine taşımıştır.

2016 yılı Gelişen Sanayi Mali Destek Programı (Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar) uygulama dönemi toplam destek tutarı 2.479.756,64 TL'lik imzalanan 7 sözleşme ile 01.11.2016 tarihinde başlamıştır. Programın tamamlandığı 02.04.2018 tarihine kadar 3 proje sahibi projelerini geri çekmiş ve karşılıklı olarak sözleşme feshedilmiştir. Başarılı olan ve projelerini tamamlamış proje yararlanıcısı sayısı 4 olarak gerçekleşmiştir. Gerçekleşen 1.153.532,11 TL'lik destek tutarına karşı yararlanıcıların katkısı toplamda 510.467,89 TL gerçekleşmiş olup bölgede mali destek programı kapsamında yapılan yatırımın toplam bütçesi 1.664.000 TL olmuştur. Feshedilen proje oranının %42,86 olması nedeniyle ajansın katkı oranları hedeflenenden düşük olmuştur. Program kapanışında yararlanıcı katkısının %56,16 olarak, Ajans katkı oranı %46,51 olarak gerçekleşmiştir. Fesih talebinde bulunan 3 proje sebebi ile gerçekleşme oranları düşük olmuştur. Başarı ile tamamlanan proje oranının %57,14 olduğu program çerçevesinde, bütçe kalemlerindeki fiyat artışları ile proje sahiplerinin proje öncesinde yetersiz fiyat araştırmaları bütçe gerçekleştirmelerini olumsuz etkilemiştir.

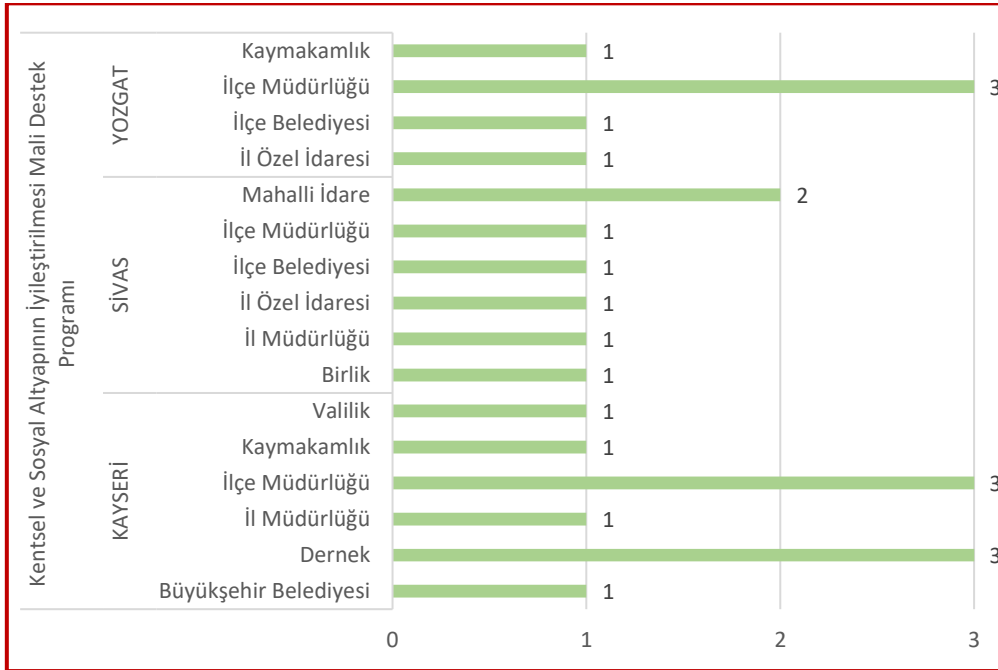
2016 yılı Mikro İşletmeler Mali Destek Programı (Kar Amacı Güden Kurumlar) uygulama dönemi toplam destek tutarı 1.108.840 TL'lik imzalanan 9 sözleşme ile 01.11.2016 tarihinde başlamıştır. Programın tamamlandığı 08.12.2017 tarihine kadar 3 proje sahibi projelerini geri çekmiş ve karşılıklı olarak sözleşme feshedilmiştir. Başarılı olan ve projelerini tamamlamış proje yararlanıcısı sayısı 6 olarak gerçekleşmiştir. Gerçekleşen 278.531,73 TL'lik destek tutarına karşı yararlanıcıların katkısı toplamda 418.840,52 TL gerçekleşmiş olup bölgede mali destek programı kapsamında yapılan yatırımın toplam bütçesi 697.372,25 TL olmuştur. Feshedilen proje oranının %33,3 olması nedeniyle ajansın katkı oranları hedeflenenden düşük olmuştur. Program kapanışında yararlanıcı katkısının %68,53 olarak, Ajans katkı oranı %55,95 olarak gerçekleşmiştir. Yararlanıcı katkısının daha yüksek olmasının ana sebebi başvuru aşaması ile satın alım faaliyetlerinin gerçekleştiği dönemlerdeki ekipman fiyatlarının artmasıdır. Başarı ile tamamlanan proje oranının %66,6 olarak tamamlanan program çerçevesinde sözleşmelerine devam eden yararlanıcılar kendi eş finansman katkısını hedeflenenin biraz daha üzerine taşımıştır.

Raporun bu kısmında TR72/16/KSA programı kapsamında başvuru yapan ve destek alan kurumlara ait genel istatistiksel analizler paylaşılmıştır.

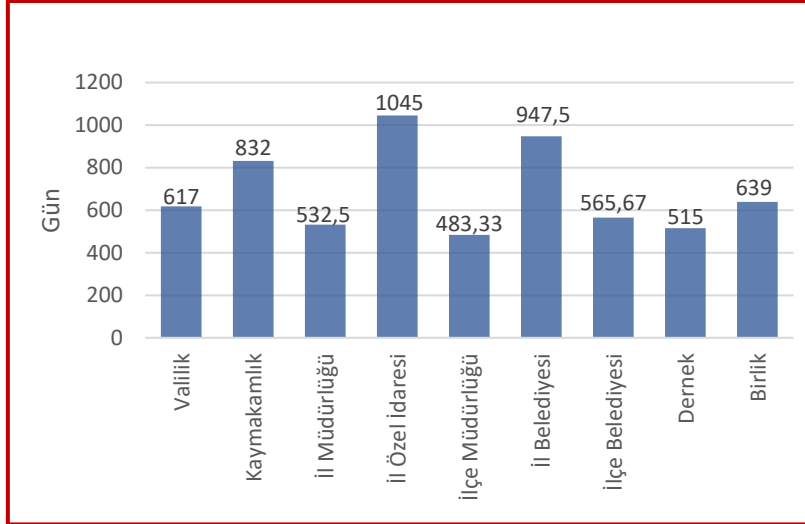
Şekil 3. İl Bazlı Programlara Başvuru Yapan ve Destek Alan Kurum Sayıları

Şekil 3'te yer verildiği üzere TR72/16/KSA Mali Destek Programı kapsamında kamu niteliğindeki kurum ve kuruluşların programa başvuru yapabildikleri gözlenmiştir. Program kapsamında toplam başvuru yapan kuruluşların sayısı Kayseri ve Sivas illerinde aynı olmasına rağmen (24), Sivas ilinde yaklaşık %29'u destek alırken, Kayseri ilinde desteklenen kurum oranının %42 seviyelerine çıktığı gözlenmiştir. Yozgat iline başvuran sayısı daha fazla olmasına rağmen, %20,6'sı destek almaya hak kazanmıştır.

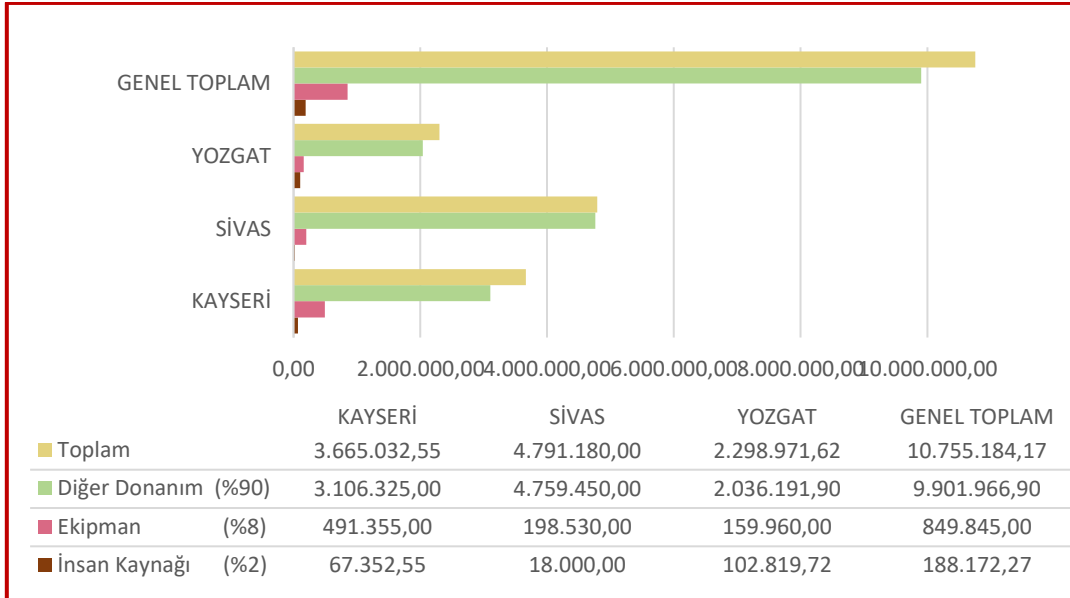
Şekil 4. Kurum/Kuruluş Türlerine Göre Destek Alanlar

Şekil 4'te yer verildiği üzere TR72/16/KSA programı kapsamında destek almaya hak kazanan kurumlar incelendiğinde %60 ile merkezi bütçeli kamu kurumlarının ön plana çıktığı gözlenmiştir. Sivil Toplum Kuruluşları, birlikler ve belediyelerin destek oranlarında arka sıralarda yer aldığı görülmüştür. Hatta meslek odaları, üniversiteler ve kooperatiflerden destek almaya hak kazananın olmadığı gözlenmiştir.

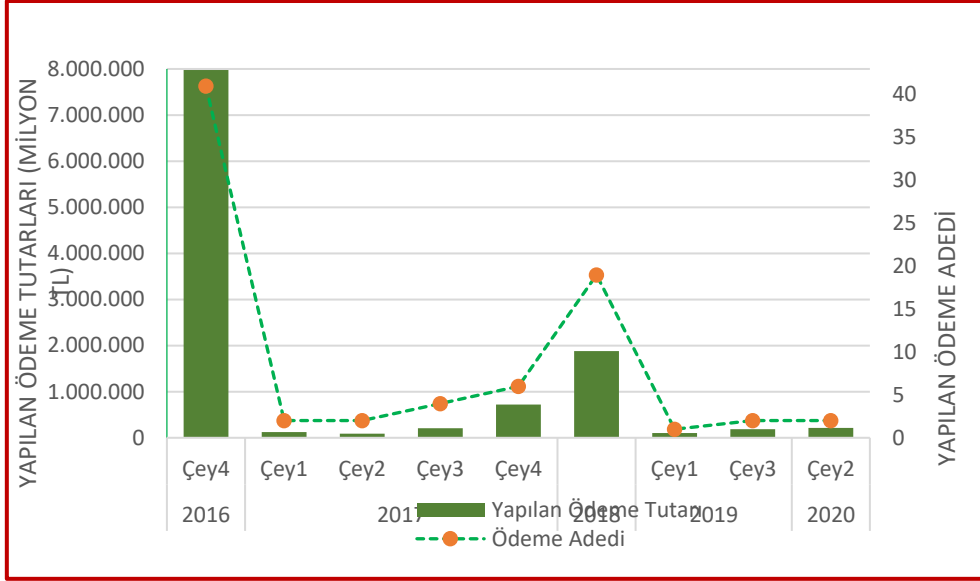
Şekil 5. Ortalama Proje Tamamlanma Süreleri vs Kuruluş Türleri

Şekil 5'te söz konusu destek programı kapsamında farklı kurum/kuruluş türlerinin ortalama proje tamamlama sürelerine yer verilmiştir. TR72/16/KSA programında desteklenen kurumlar arasında; dernek, ilçe belediyeleri, İlçe Müdürlükleri ve İl müdürlüklerinin kendilerine tanımlanan 18 aylık (540 günlük) süre içerisinde projelerini bitirmiş gözükseler de, proje başvurusunda bitirmeyi taahhüt ettikleri süreyi (9 ay) yakalayamadıkları görülmüştür. Benzer şekilde, bazı ilçe belediyelerinin başvuru aşamasında proje süresini 12 ay olarak seçmiş oldukları, projelerini başvuruda belirtilen süre içerisinde bitiremedikleri görülmüştür. İl Özel İdareleri, Kaymakamlıklar ve İl Belediyeleri ise, kendilerine tanımlanan sürenin çok üzerinde projelerini tamamladıkları ve zamanında bitiremedikleri gözlenmiştir.

Şekil 6. Desteklenen Projelerin Bütçesel Dağılım

Şekil 6'da desteklenen projelerin bütçesel dağılımlarına yer verilmiştir. İlgili şekilde paylaşılan toplam proje bütçe miktarları proje sahiplerinin ORAN Kalkınma Ajansı'ndan almış oldukları destek miktarlarını ve eş finansmanlarının toplamını göstermektedir. TR72/16/KSA programında toplam proje bütçesinin yaklaşık %90'ının teknik makine ekipman dışı diğer donanımların satın alımlarında kullanıldığı gözlenmiştir. İnsan kaynağına oldukça düşük pay ayrılmıştır.

Şekil 7. Desteklenen Projelerde Ödeme Zaman Çizelgesi

Şekil 7’de ise TR72/16/KSA Mali Destek Programı kapsamında kurum ve kuruluşlara yapılan ön ödemelerin, ara ödemelerin ve nihai ödemelerin miktar ve zamansal dağılımı gösterilmektedir. Grafiğe bakıldığı zaman 2018 yılı içerisinde yapılan nihai ödemelerin temel sebebi özellikle programdaki bazı projelerin kendilerine tanımlanan proje süreleri dışında beklenen faaliyetlerini tamamladıkları için nihai ödemelerinde yaşanan gecikmeler olduğu belirtilebilir.

2016 yılı Turizmi Geliştirme Mali Destek Programı (Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar) uygulama dönemi toplam destek tutarı 330.900,00TL’lik imzalanan 2 sözleşme ile 01.11.2016 tarihinde başlamıştır. Başarılı olan ve projelerini tamamlamış proje yararlanıcısı sayısı 2 olarak gerçekleşmiştir. Gerçekleşen 160.022,29 TL’lik destek tutarına karşı yararlanıcıların katkısı toplamda 170.877,71 TL gerçekleşmiş olup bölgede mali destek programı kapsamında yapılan yatırımın toplam bütçesi 330.900,00TL olmuştur. Başarı ile tamamlanan proje oranının %100 olarak tamamlanan program çerçevesinde sözleşmelerine devam eden yararlanıcılar kendi eş finansman katkısını hedeflenenin biraz daha üzerine taşımıştır.

2016 yılı Turizmi Geliştirme Mali Destek Programı (Kar Amacı Güden Kurumlar) uygulama dönemi toplam destek tutarı 5.408.624,25 TL’lik imzalanan 14 sözleşme ile 01.11.2016 tarihinde başlamıştır. Programın tamamlandığı 02.04.2018 tarihine kadar 3 proje sahibi projelerini geri çekmiş ve karşılıklı olarak sözleşme feshedilmiş. Başarılı olan ve projelerini tamamlamış proje yararlanıcısı sayısı 11 olarak gerçekleşmiştir. Gerçekleşen 2.193.597,99 TL’lik destek tutarına karşı yararlanıcıların katkısı toplamda 831.326,26 TL gerçekleşmiş olup bölgede mali destek programı kapsamında yapılan yatırımın toplam bütçesi 3.024.924,25 TL olmuştur. Feshedilen proje oranının %21,42 olması nedeniyle ajansın katkı oranları hedeflenenden düşük olmuştur. Fesih talebinde bulunan 3 proje sebebi ile gerçekleşme oranları düşük olmuştur. Başarı ile tamamlanan proje oranının %78,57 olduğu program çerçevesinde, bütçe kalemlerindeki fiyat artışları ile proje sahiplerinin proje öncesinde yetersiz fiyat araştırmaları bütçe gerçekleştirilmelerini olumsuz etkilemiştir.

4 PROGRAMIN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1 Değerlendirmede Kullanılan Yöntem

Kurum ve kuruluşlar tarafından ulusal ve uluslararası düzeyde birçok mali destek programı geliştirilse de bu desteklerin etkisinin analitik yöntemler ile ölçülme süreçlerinde zayıf kalındığı gözlenmiştir. İlgili destek programlarının ne ölçüde etkin olacağı ne ölçüde etkin olduğu; süreç içerisinde farklı parametre değişimlerinin hedeflenen çıktıya etkilerinin sistematik bir yapı içerisinde takip edilmesi gibi mevcut programların izlenmesinde/ölçülmesinde ve sonrasında yapılacak olan stratejilerin belirlenmesinde oldukça faydalı olacaktır. Herhangi bir sektörde bir birimlik değişimin tüm bölgesel veya ulusal ekonomi üzerinde yaptığı/yapacağı toplam etkiyi ölçmek karar alma süreçlerinde, muhtemel fayda ve zarar ilişkisi ile olumlu ya da olumsuz yönde etkilenecek tarafların belirlenmesinde oldukça önemlidir. Bu sayede hedeflenen fayda, strateji ve politikaların yürürlüğe konulmasından önce türlü senaryolar ekseninde tahmin edilebilmekte ve/veya hedeflenen faydanın ne ölçüde gerçekleştirildiği ortaya çıkarılmaktadır. Bu amaç doğrultusunda bazı etki analizi sistemleri (farkların farkı, rastgele dağıtım yöntemi, eğilim skoru eşleme yöntemi vb.) kurulmaya başlanmıştır ve bu modeller doğrusal optimizasyon modellerine dayanan girdi/çıktı analizleri ve makro ekonometrik modeller için tamamlayıcı bir alternatif niteliğindedir. Sosyal hesaplar matrisi (SHM) etki analizlerinde kullanılan en önemli araç olarak ön plana çıkmaktadır ve ekonomi çapındaki ilişkileri dinamik olarak sergileyen ve ekonomik bütünün yapısal özelliklerini tablolastıran bir veri tabanı ve hesap sistemidir. Farklı kaynaklardan gelen veriler (aşağıdan-yukarıya ve yukarıdan-aşağıya anlayışların melezlenmesi ile oluşturulan veri setleri) tutarlı bir bütünü oluşturacak şekilde bir araya getirilebildiklerinde bölgedeki sosyo-ekonomik yapının bilgi verici olan durağan bir resmini ortaya koymaktadırlar.

Proje kapsamında uygulanması planlanan bölgesel hesaplanabilir genel denge modeli ve kümelenme algoritmaları ile 2016 yılında başlanılan ve başarı ile tamamlanan Mali Destek Programlarının detaylı bir etki analizi yapılarak ORAN Kalkınma Ajansı tarafından hazırlanan orta/uzun vadeli bölge programlarının ve yıllık çalışma programlarının planlama süreçlerinde girdi doküman olarak kullanılabilir. Bu bağlamda programlara ayrılan kamu kaynaklarının yönetimi sahadan veri ve bilgi toplayarak programların tasarlandığı, özellikle pilot uygulamaların ölçüldüğü ve bu ölçümlemenin sonuçları ışığında programların genişletilerek kurgulandığı, sürekli olarak yapılan ölçüm ve değerlendirmelerle proje ve programların yenilediği, tekrarlanan süreçler ile yapılabilecektir.

Şekil 8. Etki Analizi Genel Metodolojik Yaklaşımı

Şekil 8’de yer verildiği üzere çalışma kapsamında değerlendirme süreci müdahale mantığı doğrultusunda gerekli olan veri setlerinin hazırlığı ile başlamaktadır. Yapılan analiz sürecinde üç farklı veri kaynağı kullanılmıştır. Sürecin başında hedef değerlerin oluşturulmasında kullanılmak üzere KAYS veri tabanından üç farklı Mali Destek Programı altında desteklenen firmalara ait performans göstergeleri ve gerekli görülen operasyonel veri setlerinin temin edilmesi ile başlanmıştır. Aynı zamanda etki analizi başlığı altında kullanılmak üzere makroekonomik gösterge setleri de gerekli olan kamu kuruluşlarından temin edildikten sonra analiz sürecine başlanmıştır. Özellikle 2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında desteklenen projelerin etkinlik ve verimliliklerinin ölçülmesinde kullanılmak üzere yeni nesil yapay sinir ağı tabanlı kümeleme algoritmaları kullanılmıştır. Her bir projenin çok kriterli veri setleri (farklı performans göstergeleri, bütçe, proje tamamlama süreleri, vb.) ile elde edilen total performans skorları kullanıldıktan sonra performans ölçümleri yapılarak iyileştirmeye açık alanlar net bir şekilde ortaya konulmuştur. Çalışmanın ikinci aşamasında ise 2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında bölge ekonomisine verilen yatırım şoku ile elde edilebilecek olası iyileştirme alanları analiz edilerek bölge için gelecek beş yıllık tahminlerde bulunulmuştur. Bu tahmin sürecinde bölgesel girdi-çıkış analizi ve hesaplanabilir genel modeli olmak üzere iki farklı analiz yöntemi kullanılmıştır. Gerekli kamu kuruluşlarından elde edilen veri setleri kullanılarak oluşturulan bölgesel girdi-çıkış matrisi, sosyal hesaplar matrisi çalışmasında teknik detayları paylaşılan hesaplanabilir genel denge modeli kullanılarak bölge ekonomisinin özellikle üretim sektöründeki beklentileri göz önüne alınmıştır. İlgili tahmin setleri (bölgesel çalışan sayıları, dış ticaret hacimleri, vergi miktarları, vb.) T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesindeki Girişimci Bilgi Sistemi’nden (GBS) elde edilen gerçek veri setleri ile kıyaslanarak ilgili yatırım şoklarının beklentileri karşılama oranları paylaşılmıştır. Rapor kapsamında detaylı bir şekilde ele alınan Mali Destek Programlarının etkinlik, etkililik ve etki analizlerine ait süreçlerin teknik yöntemleri her bir başlığın altında detaylandırılmıştır.

4.3 Değerlendirme Kriterleri Kapsamında Programın İncelenmesi

4.3.1 İlgililik

İlgililik kriteri altında desteklerin amaç ve önceliklerinin, bölge planları ve üst ölçekli plan ve politika belgeleri ile tanımlanmış bölgesel düzeydeki ihtiyaç ve önceliklerle ne kadar uyumlu ve tutarlı olduğu değerlendirilmiştir. ORAN Kalkınma Ajansı tarafından desteklenmiş 2016 yılı Mali Destek Programlarına ait öncelikler (Tablo 3'te yer verildiği üzere) TR72 Bölgesi 2014-2023 Dönemi Bölge Planı kapsamında detayları ile paylaşılmış ve bölgenin mevcut durumu ve gelişme aksları dikkate alınarak, "Rekabet Edebilirlik", "Sosyal Kalkınma", "Sürdürülebilir Çevre ve Enerji" ve "Kentsel ve Kırsal Altyapı" olmak üzere dört ana eksen altında belirlenmiştir (2).

Bölge illeri arasında gerek sanayi sektöründe sağladığı sermaye birikimi, imalat sanayinde ülke çapında öne çıkan rekabetçi sektörleri, ulaşım kanalları, ticari geleneği ve girişimciliği ve dış ticaret göstergeleri ile ön plana çıkan Kayseri ili için fabrikasyon metal ürünleri imalatı, mobilya imalatı, elektrikli teçhizat imalatı sektörleri rekabetçi sektörler olarak belirlenmiştir. Ayrıca, gıda ürünleri ve içecek ve başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat sektörleri de rekabet gücü yüksek sektörler olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda TR72/16/GS1 ve TR72/16/GS2 programı bu kriter göz önüne alınarak Bölge illerinde faaliyet gösteren üretici firmalara yönelik bir program olarak ortaya çıkmıştır.

2014-2018 dönemini kapsayan Onuncu Kalkınma Planının Girişimcilik ve KOBİ'ler başlığı altında, girişimcilik ekosisteminde hizmet ve destek sağlayan tüm kurum ve kuruluşların kurumsal kapasiteleri ve iş birliği düzeyleri artırılacaktır ve ayrıca, KOBİ'lerin markalaşmaları, kurumsallaşmaları ve yenilikçi iş modelleri geliştirmeleri sağlanacaktır politikalarına yer verilmiştir. Ayrıca, Bölgesel Gelişme ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik başlığı altında, düşük gelirli bölgelerde ekonomik faaliyet kolları çeşitlendirilecek, KOBİ ve mikro işletmeler geliştirilecek politikası oluşturulmuştur.

TR72 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı kapsamında vurgulandığı üzere, TR72 Bölgesi illeri bazında ekonomik faaliyetler incelendiğinde; çalışan sayısına göre işyeri sayısında, özellikle Kayseri ilinde küçük şirketlerin ilde sayı bakımından Sivas ve Yozgat'a göre daha önemli konumda olduğu söylenilebilmektedir. Bu bakımdan, Kayseri ili Bölge içinde Sivas ve Yozgat illerine göre ön plana çıksa da metropol illerle kıyaslandığında Kayseri'nin de Bölgede mikro işletme sayısını artırıcı etkenlerden yararlanması gerekmektedir. Türkiye'de mikro işletmelerin iş devam ettirememelerindeki en önemli neden finansman sıkıntısı olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda **TR72/16/MİKRO** programı bu kriter göz önüne alınarak Bölge illerindeki firmalara yönelik bir program olarak ortaya çıkmıştır.

ORAN Kalkınma Ajansı tarafından 2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında uygulanacak programlar Onuncu Kalkınma Planı (OKP) (2014-2018) (1) ve Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi (BGUS) (2014-2023) (5) temel alınarak değerlendirmeler yapılmıştır. Ancak, ilgili öncelik detayı kapsamında gerekli görülen diğer üst ölçekli plan veya strateji dokümanları da (örneğin; KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (2011-2013) (6); 2023 Türkiye İhracat Stratejisi (7); incelenerek Tablo 5'te yer verilen detaylı ilgililik matrisi hazırlanmıştır.

Rekabet Edebilirlik Eksenii					
Öncelik + (İlgili Mali Destek Programı)	Tedbir	11. KP (2019- 2023)	BGUS (2014-2023)	KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2018)	Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi (2011- 2016) (8)
1. Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi + (TR72/16/GS1 & TR72/16/GS2)	<p>1.1. Ar-Ge ve yenilik eksenli bilgi üretimi artırılarak, sonuç odaklı araştırmaların ve markalaşmanın artırılması sağlanacaktır.</p> <p>1.2 Ar-Ge altyapısının iyileştirilmesi sağlanacaktır.</p> <p>1.3. Bölgede Ar-Ge, yenilik ve endüstriyel tasarım kültürü işletmecilere kazandırılacaktır.</p>	<p>347., 348., 349., 351., 352. Maddeler</p>	<p>338., 345., 346., 369., ve 549. Maddeler</p> <p>363., 346., ve 396. Maddeler</p> <p>338. Madde</p>	<p>Stratejik Alan 4 altında Hedef 1 ve Hedef 2</p> <p>Stratejik Alan 4 altında Hedef 1</p>	<p>D1.1.5, D2.1.4, D3.1.2, Y2.1.1., Y2.1.3., Y4.1.3., D1.1.6, D2.1.5, Y1.3.2, Y4.1.6, Y5.1.1</p> <p>D1.1.7, D2.1.1., D2.1.4., Y1.2.1., Y4.1.4.</p>
2. İmalat Sanayinin Geliştirilmesi + (TR72/16/GS1, TR72/16/GS2 & TR72/16/MİKRO)	<p>2.1. Katma değeri yüksek yenilikçi ve stratejik sektörel oluşumlar desteklenecektir.</p> <p>2.3. Mevcut üretim tesislerinin modernizasyonu geliştirilecektir.</p> <p>2.4. Bölgede rekabetçi sektörler geliştirilecektir.</p> <p>2.7. Üreticilerin kalite güvence sistemleri konusunda bilinçlendirilmeleri sağlanacak ve standartlara uyum düzeyi artırılacaktır.</p> <p>2.8. KOBİ'lerin yönetim becerilerinin geliştirilmesi ve kurumsal yetkinliklerinin artırılması sağlanacaktır</p>				

Tablo 11. TR72/16/GS1-GS2-MİKRO Programı Önceliklerinin Diğer Strateji Dokümanları ile İlgililik Matrisi

İlgililik kriteri altında desteklerin amaç ve önceliklerinin, bölge planları ve üst ölçekli plan ve politika belgeleri ile tanımlanmış bölgesel düzeydeki ihtiyaç ve önceliklerle ne kadar uyumlu ve tutarlı olduğu değerlendirilmiştir. ORAN Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen 2016 yılı “Kentsel ve Sosyal Altyapının İyileştirilmesi” Mali Destek Programı’na ait öncelikler TR72 Bölgesi 2014-2023 Dönemi Bölge Planı kapsamında detayları ile paylaşılmış ve bölgenin mevcut durumu ve gelişme aksları dikkate alınarak; “Sosyal Kalkınma” ve “Kentsel ve Kırsal Altyapı” olmak üzere iki ana eksen altında belirlenmiştir.

Sosyal Kalkınma Eksenİ							
Öncelik + (İlgili Mali Destek Programı)	Tedbir	OKP	BGUS (2014-2023)	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı 2013-2017 St. Bel.	Sağlık Bakanlığı, Stratejik Plan (2013-2017)	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı St. (2013-2017)	Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi
Beşeri, Sosyal Sermaye ve Kurumsal Kapasite ile Yönetişimin Geliştirilmesi + (TR72/16/KSA)	1.3. Bölgedeki kurum ve kuruluşların yönetim ve idari kapasiteleri güçlendirilecek, Bölgede örgütlenme kültürünün il merkezlerinden ilçe merkezlerine yaygınlaşması sağlanacaktır.	375. , 934. , ve 102 6. Madde ler	355., 385., ve 492. Maddeler	Stratejik Amaç 5	S.H.2. 1.	Amaç 6	Stratejik Amaç 2 Öncelik 2.3
Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi + (TR72/16/KSA)	2.3. Dezavantajlı grupların da ihtiyaçlarını dikkate alan yenilikçi hizmet sunumu yöntemleri geliştirilecektir	250. , 257. , 282. , ve 285. Mad	6. Madde	-	Hedef 3.2.	Amaç 3.1., 3.2, ve Amaç 4.6	
Eğitim Kalitesinin Yükseltilmesi + (TR72/16/KSA)	3.1. Eğitim kurumlarının fiziki altyapısı güçlendirilecektir.	589. Madde	377. Madde	8. Tema, Stratejik Amaç 14		134. Madde	
	3.2. Eğitimin her kademesinde eğitim oranının artması sağlanacaktır	146. Madde	-	1. Tema Stratejik Amaç 1, 2. Tema Stratejik Amaç 2,	Stratejik Amaç 2, Öncelik 2.1.		

Tablo 12. TR72/16/KSA Programı Önceliklerinin Diğer Strateji Dokümanları ile İlgililik Matrisi

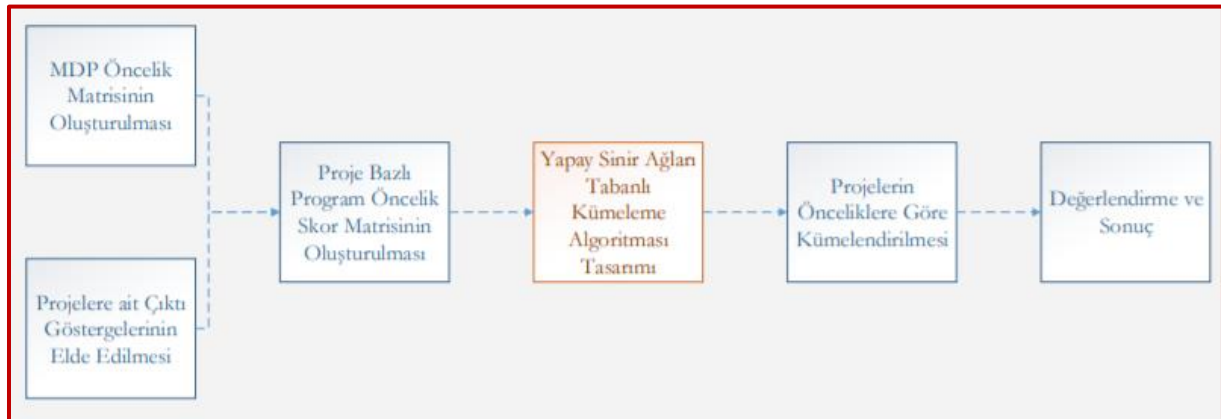
İlgililik kriteri altında desteklerin amaç ve önceliklerinin, bölge planları ve üst ölçekli plan ve politika belgeleri ile tanımlanmış bölgesel düzeydeki ihtiyaç ve önceliklerle ne kadar uyumlu ve tutarlı olduğu değerlendirilmiştir. ORAN Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen 2016 yılı “Turizmin Geliştirilmesi” Mali Destek Programı’na ait öncelikler TR72 Bölgesi 2014-2023 Dönemi Bölge Planı kapsamında detayları ile paylaşılmış ve bölgenin mevcut durumu ve gelişme aksları dikkate alınarak; “Rekabetçi Üretim” ana eksenini altında belirlenmiştir.

Öncelik + (İlgili Mali Destek Programı)	Tedbir	11. KP (2019-2023)	BGUS (2014-2023)	Türkiye Turizm Stratejisi (2023)
1. Hizmetler Sektörünün Geliştirilmesi + (TR72/16/TRZM1 & TR72/16/TRZM2)	3.1. Bölgede turizm (kış, sağlık, doğa, kültür-inanç, eko, termal) altyapısı geliştirilecektir.	423., 424., 425., 426., 427., 428., Maddeler	30., 197., 241., 242., 243., 244., 245., 246., 247, 248, 249., 250., 251.,	Stratejik Alan 3.2, 3.6
	3.2 Bölgede turizm alanında tanıtım ve markalaşma çalışmaları yapılacaktır.			Stratejik Alan 3.7
	1.3. Turizm alanında kurumlar arasında işbirliği geliştirilecek, ortak tur programları belirlenecektir.			Stratejik Alan 3.3

Tablo 13. TR72/16/TRZM1-TRZM2 Programları İlgililik Matrisi

4.3.2 Etkililik

Etkililik kriteri kapsamında, 2016 yılı Mali Destek Programları altında desteklenen projelere ait program çıktıları ile desteklerin temel amaç ve önceliklerinin karşılaştırması yapılmıştır. Yürütülen destek programlarına ait tanımlanmış olan program önceliklerinin, başarı ile tamamlanan projelere ait nihai performans göstergeleri ile kıyaslaması yapılarak tasarlanan Mali Destek Programlarına ait eksik ve/veya yeterli düzeyde ulaşılmamış önceliklerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Şekil 9’da detayları verilmiş yöntem takip edilmiştir.

Şekil 9. Etkililik Kriteri Ana Metodolojik Yaklaşımı

Proje bazlı program öncelik matrisinin oluşturulması aşamasından önce iki temel girdi tablosunun hazırlanması gerekmektedir. Bunlardan ilki 2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında tanımlanmış TR72 Bölge Planı temelli önceliklerin listelenmesidir. Bu bağlamda, 2016 yılı içerisinde yürütülen üç farklı Mali Destek Programı'nın öncelikleri TR72 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı ile ilişkilendirilerek Tablo 6'daki matriste gösterilmiştir. Tablo 6 kapsamında paylaşılan 12 ana öncelik (Ö.1. - Ö.12.) TR72 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı kapsamında tanımlanmış olan öncelikler olmakla beraber, yürütülen Mali Destek Programlarının içerisinde öngörülen önceliklerle eşleştirilerek çalışmada kullanılmıştır. Ancak, bazı öncelikler için MDP içerikleri göz önüne alınarak alt öncelikler tanımlanmıştır ve desteklenen projelerin Tablo 6'daki matriste yer alan alt öncelik gruplarını da içerecek şekilde her bir Mali Destek Programı'na ait kümeleme çalışmaları yapılmıştır. Örneğin, TR72/16/GS1, TR72/16/GS2 programları Bölge Planı'nda Rekabet Edebilirlik eksenini alan alan;

- Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi
- İmalat Sanayinin Geliştirilmesi

Öncelikli alanları ile ilgilidir. TR72/16/MİKRO programı ise sadece "İmalat Sanayinin Geliştirilmesi" öncelikli alanı ile ilgilidir.

TR72 2014-2023 Bölge Planı				
	1) Rekabet Edebilirlik	2) Sosyal Kalkınma	3) Sürdürülebilir Çevre ve Enerji	4) Kentsel ve Kırsal Altyapı
TR72/16/GS1 TR72/16/GS2	1. Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi 1.1 Ar-Ge ve yenilik eksenli bilgi üretimi artırılarak, sonuç odaklı araştırmaların ve markalaşmanın artırılması sağlanacaktır. 1.2 Ar-Ge altyapısının iyileştirilmesi sağlanacaktır. 1.3 Bölgede Ar-Ge, yenilik ve endüstriyel tasarım kültürü işletmecilere kazandırılacaktır			
TR72/16/MİKRO	2. İmalat Sanayinin Geliştirilmesi 2.1 Katma değeri yüksek yenilikçi ve stratejik sektörel oluşumlar desteklenecektir. 2.2 Üreticilerin yeni teknolojik gelişmeler ile ilgili bilgilendirilmesi sağlanacak ve teknoloji düzeyi yüksek sektörlere yatırımlar desteklenecektir 2.7 Üreticilerin kalite güvence sistemleri konusunda bilinçlendirilmeleri sağlanacak ve standartlara uyum düzeyi artırılabilecektir			

Tablo 14. MDP Öncelik vs. TR72 Bölge Planı İlişki Matrisi

Proje bazlı program öncelik matrisinin oluşturulması aşamasından önce iki temel girdi tablosunun hazırlanması gerekmektedir. Bunlardan ilki TR72/16/KSA Mali Destek Programı kapsamında tanımlanmış TR72 Bölge Planı temelli önceliklerin listelenmesidir. Bu bağlamda, Mali Destek Programı'nın öncelikleri TR72 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı ile ilişkilendirilerek **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**'daki matriste gösterilmiştir. **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.** kapsamında paylaşılan 5 ana öncelik TR72 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı kapsamında tanımlanmış olan öncelikler olmakla beraber, yürütülen Mali Destek Programı'nın içerisinde öngörülen önceliklerle eşleştirilerek çalışmada kullanılmıştır. Ancak, bazı öncelikler için MDP içerikleri göz önüne alınarak alt öncelikler tanımlanmıştır ve desteklenen projelerin **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**'daki matriste yer alan alt öncelik gruplarını da içerecek şekilde söz konusu Mali Destek Programı'na ait kümeleme çalışmaları yapılmıştır. Örneğin, Bölge Planında tanımlanan "Dezavantajlı grupların sosyal uyum seviyeleri ve toplumsal hayata katılım düzeyleri artırılacak, tüm alanlarda, cinsiyet dengeli ve fırsat eşitliği temelli bir yaklaşım geliştirilecektir" şeklinde alt tedbir bulunmaktadır. Bu

ifade TR72/16/KSA programı kapsamı altında tanımlanan 2.Öncelik'te; "Dezavantajlı grupların sosyal uyum ve toplumsal hayata katılım düzeylerinin artırılması" olarak ön plana çıkmaktadır ve bu öncelik, Tablo 6'da paylaşılan matriste "Ö.5.1. Dezavantajlı Gruplara Yönelik Projeler" ile ilişkilendirilerek sisteme tanımlanmıştır.

TR72 2014-2023 Bölge Planı			
1) Rekabet Edebilirlik	2) Sosyal Kalkınma	3) Sürdürülebilir Çevre ve Enerji	4)Kentsel ve Kırsal Altyapı
TR72/16/KSA	<p>Ö.1. Beşeri, Sosyal Sermaye ve Kurumsal Kapasitenin Güçlendirilmesi</p> <p>Ö.2. Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi</p> <p>Ö.2.3. Dezavantajlı grupların da ihtiyaçlarını dikkate alan yenilikçi hizmet sunumu yöntemleri geliştirilecektir.</p> <p>Ö.2.4. Dezavantajlı grupların sosyal uyum seviyeleri ve toplumsal hayata katılım düzeyleri artırılabilecek, tüm alanlarda, cinsiyet dengeli ve fırsat eşitliği temelli bir yaklaşım geliştirilecektir.</p> <p>Ö.3. Eğitim Kalitesinin Yükseltilmesi</p> <p>Ö.4. Sağlık Hizmetlerinin Yaygınlaştırılması ve Altyapısının Güçlendirilmesi</p> <p>Ö.4.1. Bölgede sağlık altyapısı (fiziki (uzman hekim, bina, cihaz vd.), bilgi altyapısı vb.) iyileştirilecek, Bölge içinden ve dışından sağlık hizmetine erişim artırılabilecektir</p>		

Tablo 15. MDP Öncelik vs. TR72 Bölge Planı İlişki Matrisi

TR72/16/TRZM1, TR72/16/TRZM2 programları Bölge Planı'nda Rekabet Edebilirlik ekseninde yer alan;

- Hizmetler Sektörünün Geliştirilmesi öncelikli alanları ile ilgilidir.

TR72 2014-2023 Bölge Planı				
	1) Rekabet Edebilirlik	2) Sosyal Kalkınma	3) Sürdürülebilir Çevre ve Enerji	4) Kentsel ve Kırsal Altyapı
TR72/16/TRZM1 TR72/16/TRZM2	<p>1. Hizmetler Sektörünün Geliştirilmesi</p> <p>1.1 Bölgede turizm (kış, sağlık, doğa, kültür-inanç, eko, termal) altyapısı geliştirilecektir.</p> <p>1.2 Bölgede turizm alanında tanıtım ve markalaşma çalışmaları yapılacaktır.</p> <p>1.3 Turizm alanında kurumlar arasında iş birliği geliştirilecek, ortak tur programları belirlenecektir.</p>			

Tablo 16. MDP Öncelik vs. TR72 Bölge Planı İlişki Matrisi

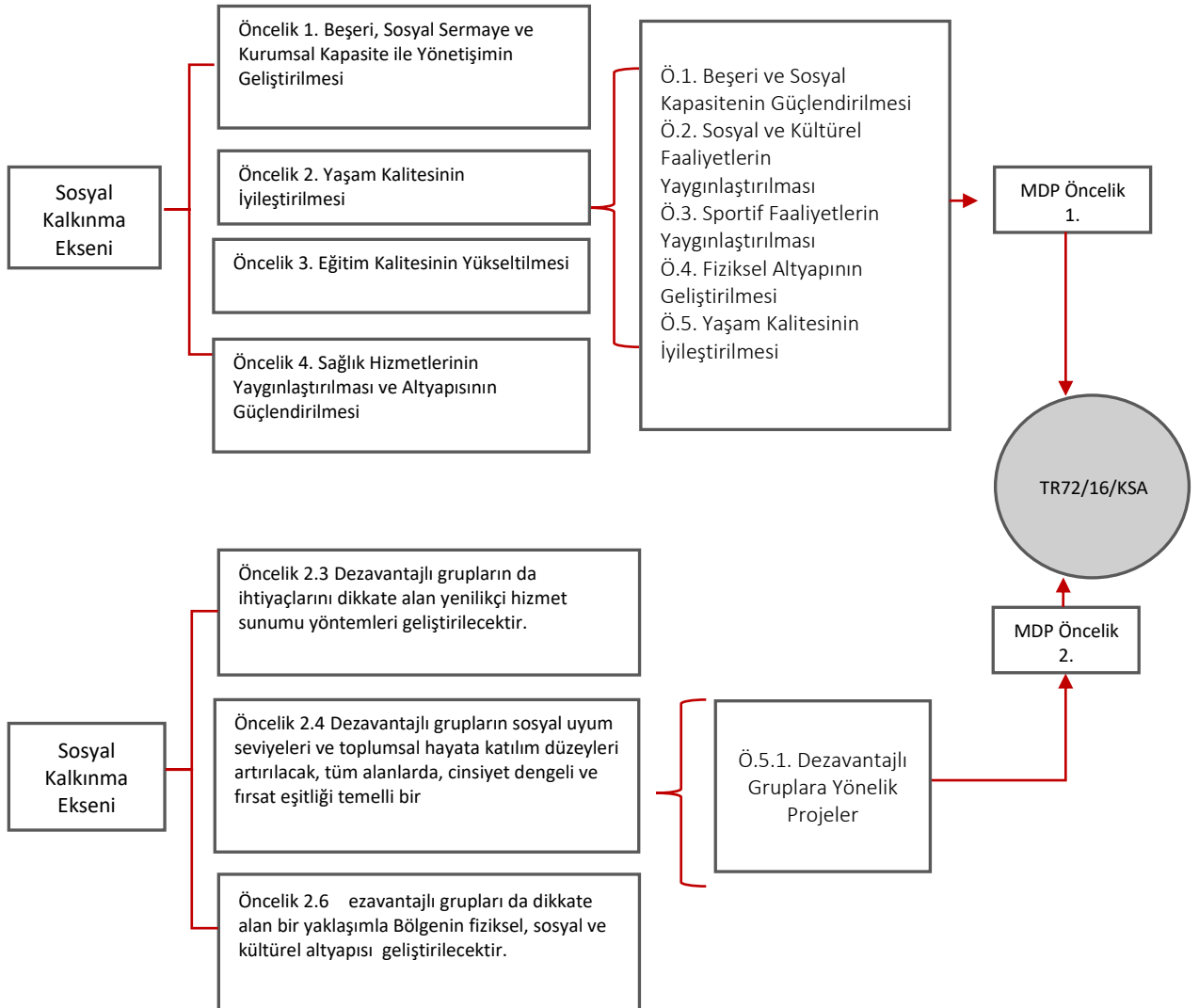
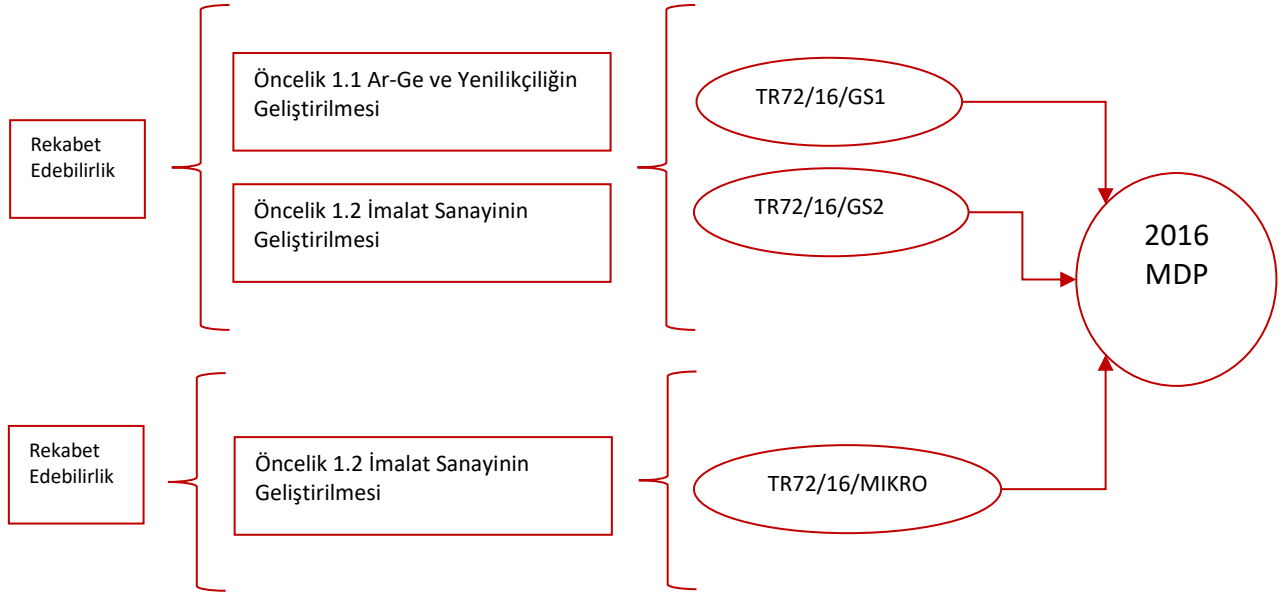
Mali Destek Programı	MDP Öncelik	TR72 Bölge Planı İlişkili Eksen	Geliştirilen Yöntem Öncelik
TR72/16/GS1 TR72/16/GS2	Öncelik 1. Kurumların Ar-Ge ve Yenilikçilik, endüstriyel tasarıma yönelik yatırımları ile bilişim teknolojileri kullanım kapasitelerinin artırılması	Eksen 1 - Rekabet Edebilirlik	Ö1.1 Ar-Ge ve yenilik eksenli bilgi üretimi artırılarak, sonuç odaklı araştırmaların ve markalaşmanın artırılması sağlanacaktır Ö1.2 Ar-Ge altyapısının iyileştirilmesi sağlanacaktır Ö1.3 Bölgede Ar-Ge, yenilik ve endüstriyel tasarım kültürü işletmecilere kazandırılacaktır.
	Öncelik 2. Kurumların üretim kapasitesi ve sektörel ürün çeşitliliğinin artırılması ve markalaşması	Eksen 1 - Rekabet Edebilirlik	Ö2.3 Mevcut üretim tesislerinin modernizasyonu geliştirilecektir Ö2.4 Bölgede rekabetçi sektörler geliştirilecektir
	Öncelik 3. Tıbbi ve aromatik bitkilerin endüstride kullanımının yaygınlaştırılması (laboratuvar ekipmanları, ekstraksiyon, paketleme, toplama makineleri, pelet ve toz halinde işlemeye yönelik alet ve ekipmanlar)	Eksen 1 - Rekabet Edebilirlik	
	Öncelik 4. Gıda sanayisinin geliştirilmesi kapsamında et, süt ve diğer sektörlerdeki laboratuvar altyapısının iyileştirilmesi	Eksen 1 - Rekabet Edebilirlik	
TR72/16/MİKRO	Öncelik 1. Rekabetçiliğin geliştirilmesi, kapasite artırımı ve ürün çeşitlendirmesine yönelik mikro işletmelerin desteklenmesi	Eksen 1 - Rekabet Edebilirlik	

Mali Destek Programı	MDP Öncelik	TR72 Bölge Planı İlişkili Eksen	Geliştirilen Yöntem Öncelik
TR72/16/KSA	1. Ortak kullanım amaçlı sportif, sosyal, kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve sosyal ve fiziksel altyapının geliştirilmesi	Eksen 2 - Sosyal Kalkınma	Ö.1. Beşeri ve Sosyal Kapasitenin Güçlendirilmesi Ö.2. Sosyal ve Kültürel Faaliyetlerin Yaygınlaştırılması Ö.3. Sportif Faaliyetlerin Yaygınlaştırılması Ö.4. Fiziksel Altyapının Geliştirilmesi Ö.5. Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi
	2. Dezavantajlı grupların sosyal uyum ve toplumsal hayata katılım düzeylerinin artırılması		Ö.5. Dezavantajlı Gruplara Yönelik Projeler

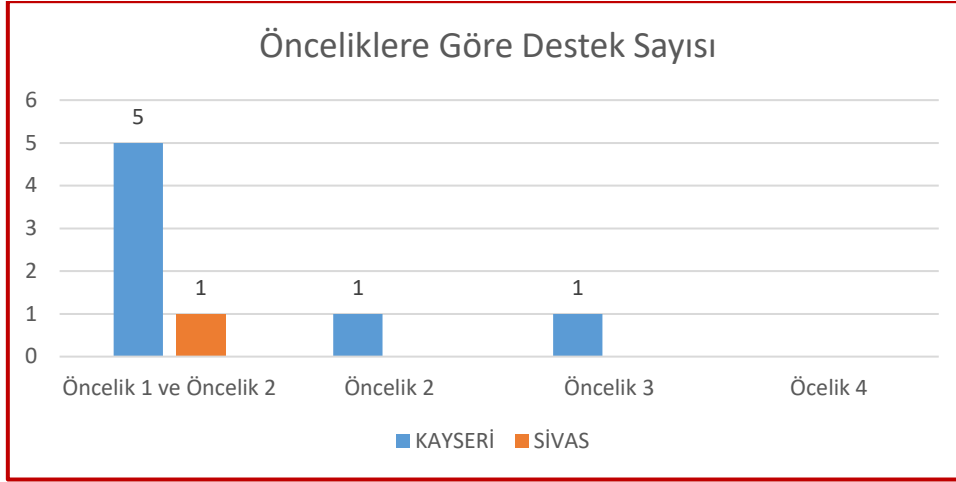
Mali Destek Programı	MDP Öncelik	TR72 Bölge Planı İlişkili Eksen	Geliştirilen Yöntem Öncelik
TR72/16/TRZM1 TR72/16/TRZM2	Öncelik 1. Bölgenin sahip olduğu başta Selçuklular olmak üzere birçok önemli tarihi ve kültürel değerini turizme kazandırılması	Eksen 1 - Rekabet Edebilirlik	Ö3.1 Bölgede turizm (kış, sağlık, doğa, kültür-inanç, eko, termal) altyapısı geliştirilecektir. Ö3.2Bölgede turizm alanında tanıtım ve markalaşma çalışmaları yapılacaktır.
	Öncelik 2. Termal kaynaklar açısından zengin olan Bölgemizde Sağlık ve Termal turizmin gelişmesi	Eksen 1 - Rekabet Edebilirlik	Ö3.1 Bölgede turizm (kış, sağlık, doğa, kültür-inanç, eko, termal) altyapısı geliştirilecektir. Ö3.2Bölgede turizm alanında tanıtım ve markalaşma çalışmaları yapılacaktır.
	Öncelik 3. Bölgenin doğal güzelliklerinin turizme kazandırılmasını hedefleyen doğa ve yayla turizminin geliştirilmesi	Eksen 1 - Rekabet Edebilirlik	Ö3.1 Bölgede turizm (kış, sağlık, doğa, kültür-inanç, eko, termal) altyapısı geliştirilecektir. Ö3.2Bölgede turizm alanında tanıtım ve markalaşma çalışmaları yapılacaktır.
	Öncelik 4. Turizm sektöründe istihdam edilecek kalifiye personel yetiştirilmesi	Eksen 1 - Rekabet Edebilirlik	Ö3.1 Bölgede turizm (kış, sağlık, doğa, kültür-inanç, eko, termal) altyapısı geliştirilecektir. Ö3.3 Turizm alanında kurumlar arasında işbirliği geliştirilecek, ortak tur programları belirlenecektir

Tablo 17. MDP Önceliklerinin Geliştirilen Yöntem Öncelikleri ile İlişkilendirmesi

Tablo 17’de yer verilen öncelik matrisinin MDP’ler ile ilişkisi Şekil 10’da yer verilmiştir. Tablo 17’de tanımlanmış öncelik numaraları kullanılarak MDP’ler bazında bir sınıflandırma yapılmıştır. Örneğin, TR72/16/GS1 programı TR72 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı’nda tanımlanmış bir eksenle ilgili faaliyetleri kapsamaktadır. Bu eksen “Eksen 1 - Rekabet Edilebilirlik”dir.

4.3.2.1 Gelişen Sanayi Mali Destek Programı (Kar Amacı Güden Kurumlar) (TR72/16/GS1)

Şekil 11. TR72/16/GS1 Programı Kapsamında Kazanan Projelerin Önceliklerle Uyumu

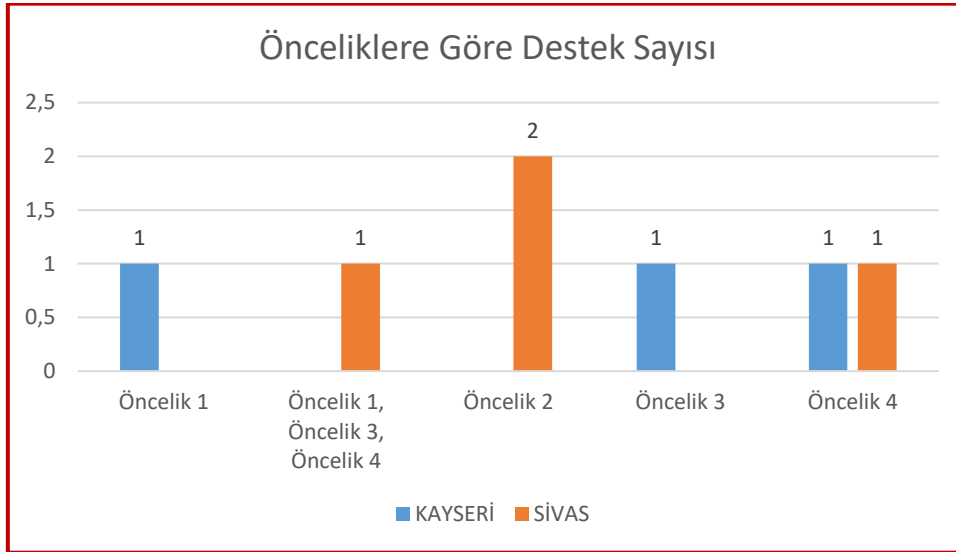
Şekil 11’te gösterildiği üzere TR72/16/GS1 programı kapsamında destek sözleşmesi imzalanan 8 adet proje değerlendirildiğinde projelerin çoğunun Öncelik 1 ve Öncelik 2 ile ilişki kurularak sunulduğu anlaşılmaktadır. Sadece Öncelik 2 ve sadece Öncelik 3’ten 1 proje ile destek sözleşmesi imzalanmıştır. Öncelik 4 kar amacı gütmeyen kurumlara yönelik olduğu için başvuru TR72/16/GS1 kapsamında başvuru gelmemiştir. Kayseri, TR72/16/GS1 programından destek almaya en fazla hak kazanan il konumundadır. Yozgat program kapsamında destek almaya hak kazanamamıştır.

Tablo 18’de yer verildiği üzere TR72/16/GS1 programı kapsamında tanımlanan önceliklerin başarı yüzdelerinde önemli dalgalanmalar mevcuttur. Birinci seviye öncelik kriterlerine ait tamamlanma yüzdeleri, ilgili madde altında herhangi bir alt önceliğin başarı ile tamamlanması sonucunda pozitif bir puan aldığı öngörülerek hesaplanmıştır. Program kapsamında 3 proje fesih olmuştur. Bu durum başarı yüzdesini düşürmektedir. Firmalar bazında önceliklerle ilgili performans göstergeleri incelenmiştir. Pozitif gerçekleştirmelerin firma bazında yüzdesi başarı yüzdesi olarak işlenmiştir.

Öncelikler	Başarı Yüzdesi
Ö.1 Kurumların Ar-Ge ve Yenilikçilik, endüstriyel tasarıma yönelik yatırımları ile bilişim teknolojileri kullanım kapasitelerinin artırılması	
Ö 1.1 Kurumların Ar-Ge Yenilikçilik Kapasitesinin Artırılması	%16
Ö.1.2 Bilişim Teknolojileri Kullanım Kapasitelerinin Artırılması	% 0
Ö.2 Kurumların üretim kapasitesi ve sektörel ürün çeşitliliğinin artırılması ve Markalaşması	
Ö 2.1 Üretim Kapasitesinin Artması	%37
Ö 2.2 Sektörel Ürün Çeşitliliğinin Artması	%40
Ö.3 Tıbbi ve aromatik bitkilerin endüstride kullanımının yaygınlaştırılması	
Ö 3.1 Tıbbi Aromatik Bitkilerin Yaygınlaştırılması	% 0
Ö. 4 Gıda sanayisinin geliştirilmesi kapsamında et, süt ve diğer sektörlerdeki laboratuvar altyapısının iyileştirilmesi	
Ö. 4.1 Geliştirilen Laboratuvar Sayısı	% 0

Tablo 18. TR72/16/GS1 Programı Öncelik Başarı Yüzdeleri

4.3.2.2 Gelişen Sanayi Mali Destek Programı (Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar) (TR72/16/GS2)

Şekil 12. TR72/16/GS2 Programı Kapsamında Kazanan Projelerin Önceliklerle Uyumu

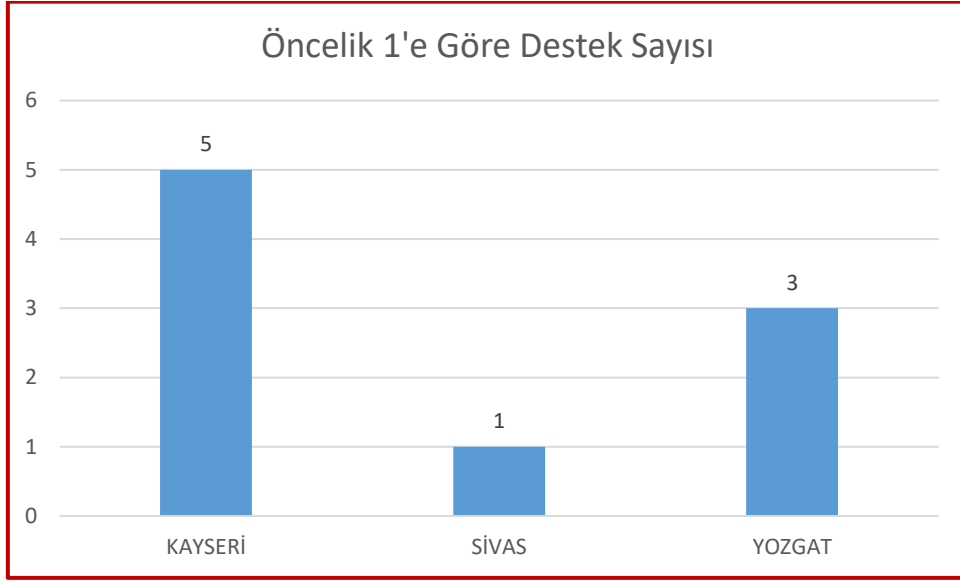
Şekil 12’de gösterildiği üzere TR72/16/GS2 programı kapsamında destek sözleşmesi imzalanan 7 adet proje değerlendirildiğinde projelerin çoğunun önceliklere göre dengeli şekilde sunulduğu anlaşılmaktadır. Her öncelikten en bir proje ile sözleşme imzalanmıştır. Yozgat’tan program kapsamında sözleşme imzalanan kurum bulunmamaktadır. En fazla sözleşme Sivas kurumları ile imzalanmıştır.

Tablo 19’da yer verildiği üzere TR72/16/GS2 programı kapsamında tanımlanan önceliklerin başarı yüzdelerinde önemli dalgalanmalar mevcuttur. Birinci seviye öncelik kriterlerine ait tamamlanma yüzdeleri, ilgili madde altında herhangi bir alt önceliğin başarı ile tamamlanması sonucunda pozitif bir puan aldığı öngörülerek hesaplanmıştır. Programın izlemesi aşamasında 3 proje fesih olmuştur. Bu durum başarı yüzdesini düşürmektedir.

Öncelikler	Başarı Yüzdesi
Ö.1 Kurumların Ar-Ge ve Yenilikçilik, endüstriyel tasarıma yönelik yatırımları ile bilişim teknolojileri kullanım kapasitelerinin artırılması	%42
Ö 1.1 Kurumların Ar-Ge Yenilikçilik Kapasitesinin Artırılması	%0
Ö.1.2 Bilişim Teknolojileri Kullanım Kapasitelerinin Artırılması	
Ö.2 Kurumların üretim kapasitesi ve sektörel ürün çeşitliliğinin artırılması ve Markalaşması	%42
Ö 2.1 Üretim Kapasitesinin Artması	%14
Ö 2.2 Sektörel Ürün Çeşitliliğinin Artması	
Ö.3 Tıbbi ve aromatik bitkilerin endüstride kullanımının yaygınlaştırılması	%28
Ö 3.1 Tıbbi Aromatik Bitkilerin Yaygınlaştırılması	
Ö. 4 Gıda sanayisinin geliştirilmesi kapsamında et, süt ve diğer sektörlerdeki laboratuvar altyapısının iyileştirilmesi	%42
Ö. 4.1 Geliştirilen Laboratuvar Sayısı	

Tablo 19. TR72/16/GS2 Programı Öncelik Başarı Yüzdeleri

4.3.2.3 Mikro İşletmeler Mali Destek Programı (TR72/16/MİKRO)

Şekil 13. TR72/16/MİKRO Programı Kapsamında Kazanan Projelerin Önceliklerle Uyumu

Şekil 13’de gösterildiği üzere TR72/16/MİKRO programı kapsamında destek sözleşmesi imzalanan 9 adet proje değerlendirildiğinde projelerin tamamının tek öncelik olan Öncelik 1’den geldiği anlaşılmaktadır. Her il ile en az bir proje için sözleşme imzalanmıştır.

Tablo 20’de yer verildiği üzere TR72/16/MİKRO programı kapsamında sadece bir öncelik tanımlandığı için başvuruların tamamı birinci öncelikten gelmiştir. Birinci seviye öncelik kriterlerine ait tamamlanma yüzdeleri, ilgili madde altında herhangi bir alt önceliğin başarı ile tamamlanması sonucunda pozitif bir puan aldığı öngörülerek hesaplanmıştır. Programın izlemesi aşamasında 3 proje fesih olmuştur. Bu durum başarı yüzdesini düşürmektedir.

Öncelikler	Başarı Yüzdesi
Ö1. Rekabetçiliğin geliştirilmesi, kapasite artırımı ve ürün çeşitlendirmesine yönelik mikro işletmelerin desteklenmesi	% 55
Ö1.1 Firma Kapasitelerinin Artırılması	% 33
Ö1.2 Ürün Çeşitlendirilmesinin Sağlanması	

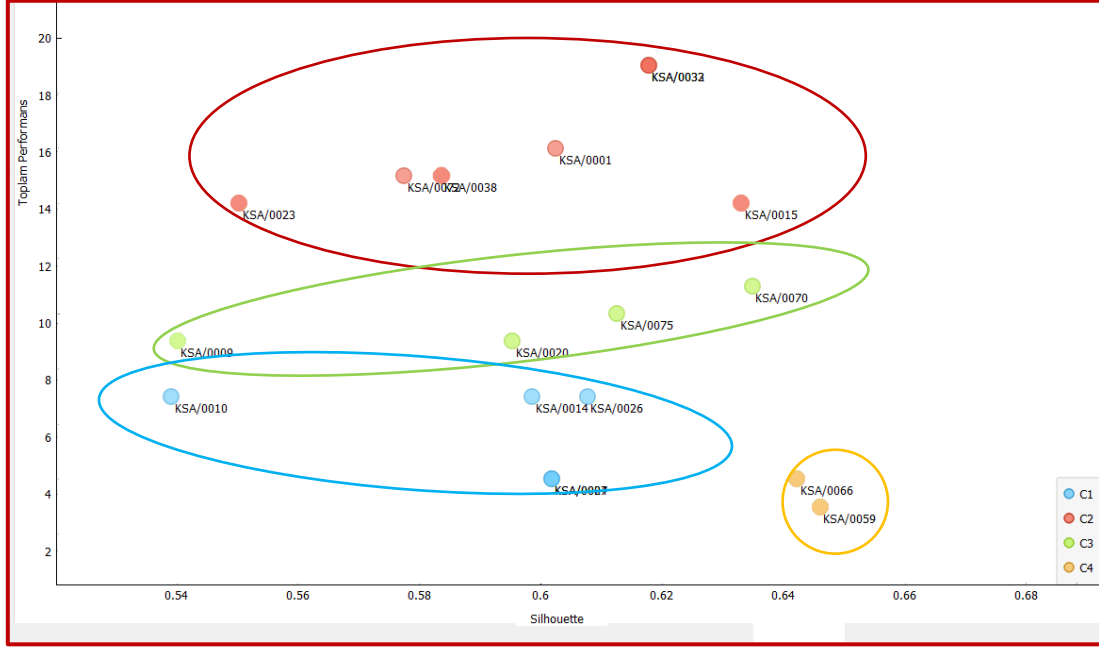
Tablo 20. TR72/16/MİKRO Programı Öncelik Başarı Yüzdeleri

4.3.2.4 Kentsel ve Sosyal Altyapının İyileştirilmesi Mali Destek Programı (TR72/16/KSA)

Bu bağlamda ilgili MDP’lerin analizinde kullanılan öncelikler aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.

“Kentsel ve Sosyal Altyapının İyileştirilmesi Mali Destek Programı (TR72/16/KSA)” kapsamında, TR72 Bölgesi Sivas ve Yozgat illeri sınırları içerisinde merkez ve kırsal alanlarda sosyal ve kentsel altyapının geliştirilmesi ile temel hizmetlere erişimin iyileştirilerek, bölgede yaşam kalitesinin artırılması yoluyla bölge içi ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır ve bu amaçlar doğrultusunda beş farklı öncelik tanımlanmıştır.

- **Ö.1. Beşeri ve Sosyal Kapasitenin Güçlendirilmesi**
- **Ö.2. Sosyal ve Kültürel Faaliyetlerin Yaygınlaştırılması**
- **Ö.3. Sportif Faaliyetlerin Yaygınlaştırılması**
- **Ö.4. Kentsel Altyapının Geliştirilmesi**
- **Ö.5. Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi**
- **Ö.5.1. Dezavantajlı Gruplara Yönelik Projeler**

Şekil 14. TR72/16/KSA Mali Destek Programı Proje Küme Grupları

Şekil 14'de gösterildiği üzere **TR72/16/KSA** programı kapsamında desteklenerek başarı ile tamamlanan 19 adet proje değerlendirildiğinde kümeleme algoritmasından elde edilen toplam skorlarına göre dört ana küme oluşmaktadır. Bu kümelerin yatay ve dikey eksenlerdeki konumlamaları destek alan projelerin oluşturulan öncelik skor matrisindeki dağılımları göz önüne alınarak kümeleme algoritması sonucunda elde edilen geçici küme skorlarına bakılarak oluşturulmuştur. İlgili analiz kapsamında geliştirilen öncelik skor matrisinde öncelikler arasında bir sınıflandırma yapılmayarak hepsi için eş ağırlık alınarak sisteme tanımlanmıştır. Dolayısı ile her bir proje sadece bir önceliğe değil, birden fazla önceliğe hizmet ettiği için, kümeler arasında göreceli üstünlükler mevcuttur. Bu sebeple, 4'de paylaşılan küme pozisyonları projelerin belirli alanlarda birbirlerinden üstün oldukları öncelikleri göstermektedir. Bu kümeler sırasıyla;

- **Kırmızı küme:** Bu küme içerisinde yer alan yedi adet proje, ağırlıklı olarak **Öncelik 1 içerisinde yer alan ve Tablo 6'daki matrisimizde (Ö.5.Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi)** odaklı konumlanmışlardır. Bölge halkının yaşam koşullarını en fazla iyileştiren projelerdir. Yaşam kalitesinin iyileştirilmesine hizmet eden alt önceliklerden 6 ve üzeri performans göstermişlerdir. Bu kırmızı kümenin bir başka özelliği de; **Öncelik 2 (Dezavantajlı grupların sosyal uyum ve toplumsal hayata katılım düzeylerinin artırılması) içerisinde yer alan ve Tablo 6'daki matrisimizde (Ö.5.1. Dezavantajlı Gruplar)** olarak belirtilen kriterde 4 ve üzeri performansı gerçekleştirmiş olmalarıdır. Bu projeler, "Beşeri ve Sosyal Sermayenin Gelişimi" ve "Sportif Faaliyetlerin Desteklenmesi" alanlarında da 2-3 kriterde performans göstermişlerdir. Bu küme programın en başarılı projesini barındırmaktadır. Minimum proje

destek miktarı ile program kapsamında tanımlanmış bütün öncelikleri (**Öncelik 1-5**) kapsayan bir proje yönetimi gerçekleşmiştir.

- **Yeşil küme:** Bu küme içerisinde yer alan dört adet projenin ortak özellikleri Yaşam kalitesinin iyileştirilmesine hizmet eden alt önceliklerden 3 veya 4 performans göstermişlerdir. Diğer kriterlerin tamamında 1-2 performansa hizmet eden faaliyetlerde bulunmuşlardır.
- **Mavi küme:** Bu küme içerisinde yer alan projeler ağırlıklı olarak **Öncelik 1** (Ortak kullanım amaçlı sportif, sosyal, kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve sosyal ve fiziksel altyapının geliştirilmesi) kapsamında pozisyon almışlardır. Ö.1-Ö.5 alt önceliklerinin her birinden 1 alanda faaliyet göstermişlerdir.
- **Turuncu küme:** Bu küme programın en başarısız projelerini barındırmaktadır. Ortak özellikleri ise, Sportif Faaliyetlerin Desteklenmesi ve Kentsel Altyapı alanlarında hiçbir performans kriterini sağlayamamış olmalarıdır.

Tablo 21’de yer verildiği üzere TR72/16/KSA programı kapsamında desteklenerek, başarı ile tamamlanan toplam 19 adet projenin performans skorları değerlendirildiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır. Birinci seviye öncelik kriterlerine ait tamamlanma yüzdeleri, ilgili madde altında her hangi bir alt önceliğin başarı ile tamamlanması sonucunda pozitif bir puan aldığı öngörülerek hesaplanmıştır. Bu kapsamda örneğin, projelerin **Ö.1.-Ö.5.**’den en az bir tanesini başarı ile tamamlaması halinde ilgili projenin **Öncelik 1** kapsamında başarılı olduğu varsayımı ile program kapsamında projelerin **Öncelik 1**’in koşullarını büyük ölçüde sağladığı anlaşılmaktadır.

Programın Alt Öncelikleri	Performans Skoru	Başarı Yüzdesi
Ö.5.Yaşam Kalitesinin Arttırılması	17	% 89
Ö.5.1.Dezavantajlı Grupların Desteklenmesi	10	% 52
Ö.1.Beşeri Sosyal Gelişimin Sağlanması	12	%63
Ö.2. Sosyal ve Kültürel Faaliyetlerin Yaygınlaştırılması	13	% 68
Ö.3. Sportif Faaliyetlerin Yaygınlaştırılması	11	% 57
Ö.4. Kentsel Altyapının İyileştirilmesi	6	% 32

Tablo 21. TR72/16/KSA Programı Öncelik Başarı Yüzdesi

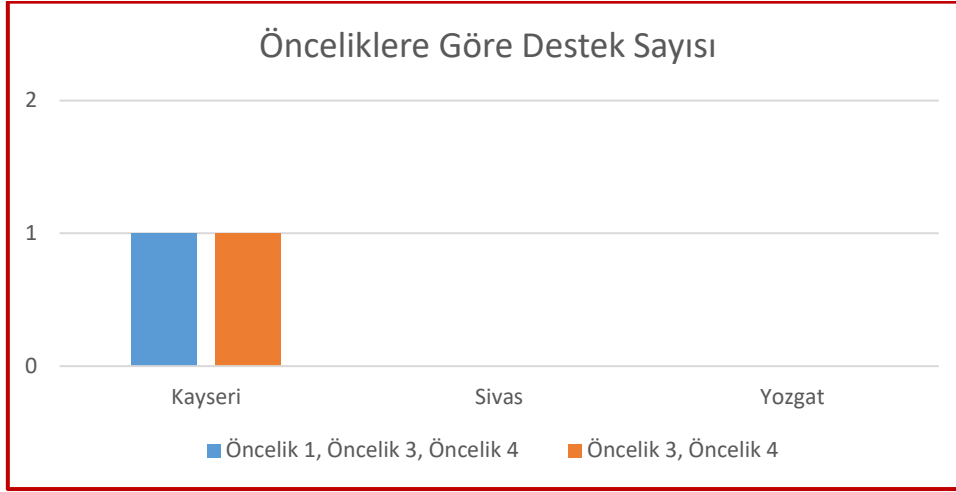
- **Ö.5.Yaşam Kalitesinin Artırılması önceliğine** yönelik olarak, 17 projenin başarılı performans gösterdiği söylenebilir. Dolayısı ile, projelerin %89’u, geliştirilen sosyal donatı ve hizmetlerle TR72 Bölgesi’nde yaşam kalitesinin artmasına etki etmiştir. Programın en başarılı gerçekleşen alt önceliği olması nedeni ile ilk sırada zikredilmiştir.
- **Ö.5.1.Dezavantajlı Grupların Desteklenmesine** yönelik faaliyet gösteren 10 proje ön plana çıkmaktadır. Bu projeler genellikle oyun alanları ve sportif faaliyetlerde engelli bireylerin ön plana çıkması ve kadınların sosyal yaşamda aktif olarak yer almalarını sağlayan projelerdir. Programda doğrudan “Öncelik 2” kapsamında değerlendirilen projelerdir.
- **Ö.1. Beşeri ve Sosyal Gelişimin Sağlanması** amacı ile 12 proje, çeşitli konularda eğitim, istihdam ve sosyal faaliyet alanları geliştirmeyi amaçlamıştır.

- **Ö.2. Sosyal ve Kültürel Faaliyetlerin Yaygınlaştırılması** amacı ile 13 proje, bir sosyal tesis, oyun alanı, müze veya kütüphane projelerini hayata geçirmek amacı ile faaliyetlerde bulunmuşlardır.
- **Ö.3. Sportif Faaliyetlerin Yaygınlaştırılması** amacı ile 11 proje, bir spor salonu, eğitim alanı veya pist yapılması projelerini hayata geçirmek amacı ile faaliyetlerde bulunmuşlardır.
- **Ö.4. Kentsel Altyapının İyileştirilmesi** önceliği, en az başarı skoru elde eden önceliktir. Bu projelerin ortak özelliği, yol ve çevre düzenlemesi yatırımları içermesidir. Program isminin “Kentsel ve Sosyal Altyapının İyileştirilmesi” olduğu düşünüldüğünde, destek alanların sadece %32’sinin bu amaca hizmet etmesi, olumsuz bir durum olarak değerlendirilebilir.

2016 yılı içerisinde yürütülen iki Mali Destek Programı turizm sektöründe faaliyet gösteren kurumları geliştirmeye yöneliktir. TR72/16/TRZM1 ve TR72/16/TRZM2’de tarihi ve kültürel değerlerin turizme kazandırılması, termal turizmin geliştirilmesi, doğa ve yayla turizminin geliştirilmesi ve kalifiye personel yetiştirilmesi özel amaç olarak belirlenmiştir.

- **“Turizmi Geliştirme Mali Destek Programı TR72/16/TRZM1 ve TR72/16/TRZM2”** kapsamında TR72 Bölgesi illerinde faaliyet gösteren, kâr amacı güden gerçek ve tüzel kişilerin program önceliklerine uygun olarak desteklenerek, turizm alanlarının sürdürülebilir bir şekilde altyapısının, hizmet kalitesinin, tanıtımının ve pazarlamasının iyileştirilmesi ve alternatif turizm türlerinin desteklenmesi yoluyla bölgesel rekabet edebilirliğin artırılması ve bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda dört farklı öncelikli alan tanımlanmıştır.
 - **Öncelik 1.** Bölgenin sahip olduğu başta Selçuklular olmak üzere birçok önemli tarihi ve kültürel değerlerin turizme kazandırılması
 - **Öncelik 2.** Termal kaynaklar açısından zengin olan Bölgemizde Sağlık ve Termal turizmin geliştirilmesi
 - **Öncelik 3.** Bölgenin doğal güzelliklerinin turizme kazandırılmasını hedefleyen doğa ve yayla turizmin geliştirilmesi
 - **Öncelik 4.** Turizm sektöründe istihdam edilecek kalifiye personel yetiştirilmesi

4.3.2.5 Turizmi Geliştirme Mali Destek Programı (Kar Amacı Güden Kurumlar) (TR72/16/TRZM1)

Şekil 15. TR72/16/TRZM1 Programı Kapsamında Kazanan Projelerin Önceliklerle Uyumunu

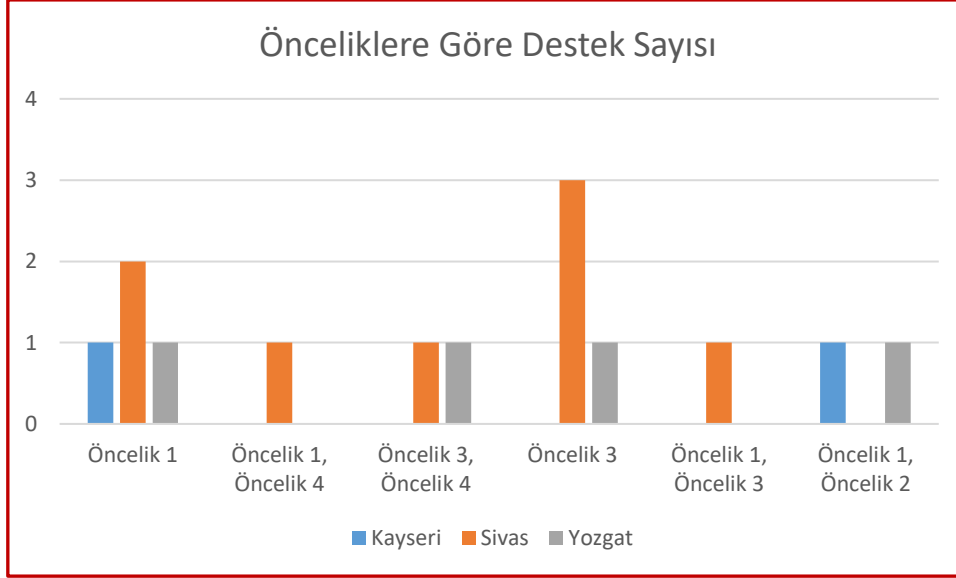
Şekil 15’de gösterildiği üzere TR72/16/TRZM1 programı kapsamında destek sözleşmesi imzalanan 2 adet proje değerlendirildiğinde projelerin çoğunun Öncelik 1, Öncelik 3 ve Öncelik 4 ile ilişki kurularak sunulduğu anlaşılmaktadır. Sadece Öncelik 2’den başvuru gelmemiştir. Kayseri, TR72/16/TRZM1 programından destek almaya en fazla hak kazanan il konumundadır. Yozgat ve Sivas program kapsamında destek almaya hak kazanamamıştır.

Tablo 22’de verildiği üzere TR72/16/TRZM1 programı kapsamında tanımlanan önceliklerin başarı yüzdelerinde önemli dalgalanmalar mevcuttur. Birinci seviye öncelik kriterlerine ait tamamlanma yüzdeleri, ilgili madde altında herhangi bir alt önceliğin başarı ile tamamlanması sonucunda pozitif bir puan aldığı öngörülerek hesaplanmıştır. Firmalar bazında önceliklerle ilgili performans göstergeleri incelenmiştir. Pozitif gerçekleştirmelerin firma bazında yüzdesi başarı yüzdesi olarak işlenmiştir. Program bütçesinin başlangıç değerine göre azaltılması gerçekleştirme oranlarına yansıtılmıştır.

Öncelikler	Başarı Yüzdesi
Ö.1 Bölgenin sahip olduğu başta Selçuklular olmak üzere birçok önemli tarihi ve kültürel değer turizme kazandırılması Ö 1.1 Proje Sayısı	% 8
Ö.2 Termal kaynaklar açısından zengin olan Bölgemizde Sağlık ve Termal turizmin gelişmesi Ö 2.1 Proje Sayısı	%0
Ö.3 Bölgenin doğal güzelliklerinin turizme kazandırılmasını hedefleyen doğa ve yayla turizminin geliştirilmesi Ö 3.1 Proje Sayısı	% 8
Ö 3.2 Destinasyon Sayısı	% 4
Ö 3.3 Doğa Yürüyüş Güzergahı Uzunluğu	% 0
Ö. 4 Turizm sektöründe istihdam edilecek kalifiye personel Yetiştirilmesi Ö. 4.1 Sürekli İstihdam	% 16

Tablo 22. TR72/16/TRZM1 Programı Öncelik Başarı Yüzdeleri

4.3.2.6 Turizmi Geliştirme Mali Destek Programı (Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar) (TR72/16/TRZM2)

Şekil 16. TR72/16/TRZM2 Programı Kapsamında Kazanan Projelerin Önceliklerle Uyumu

Şekil 16'da gösterildiği üzere TR72/16/TRZM2 programı kapsamında destek sözleşmesi imzalanan 14 adet proje değerlendirildiğinde projelerin çoğunun önceliklere göre dengeli şekilde dağıldığı anlaşılmaktadır. Her öncelikten en bir proje ile sözleşme imzalanmıştır. Her ilden en az bir tane proje için sözleşme imzalanmıştır. En fazla sözleşme Sivas kurumları ile imzalanmıştır.

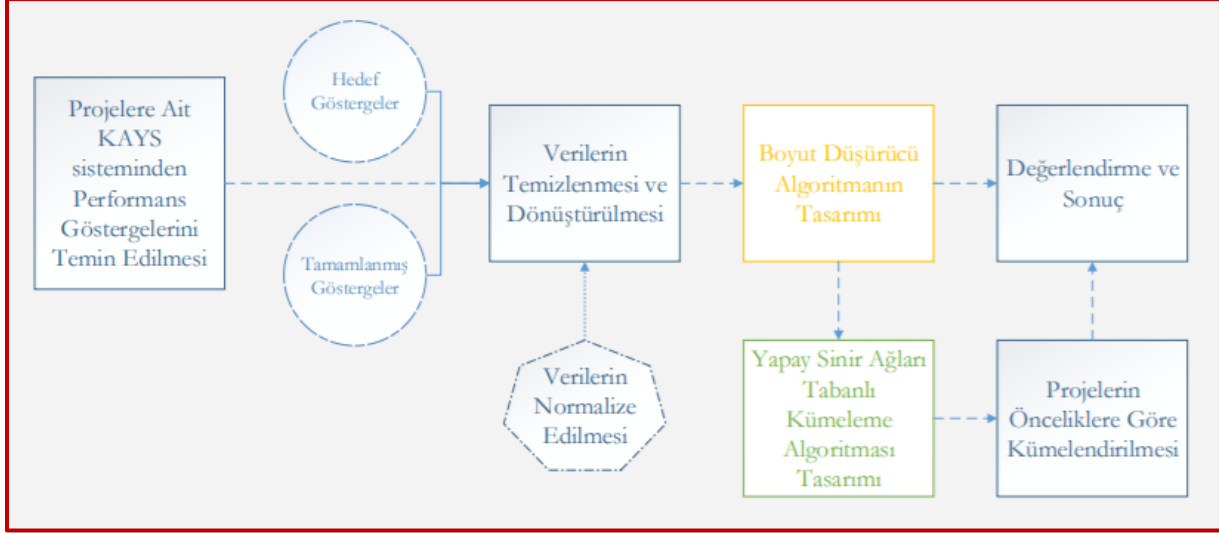
Tablo 23'da yer verildiği üzere TR72/16/TRZM2 programı kapsamında tanımlanan önceliklerin başarı yüzdelerinde kısmen başarılıdır. Birinci seviye öncelik kriterlerine ait tamamlanma yüzdeleri, ilgili madde altında herhangi bir alt önceliğin başarı ile tamamlanması sonucunda pozitif bir puan aldığı öngörülerek hesaplanmıştır. Programın izlemesi aşamasında 3 proje fesih olmuştur. Bu durum başarı yüzdesini düşürmektedir.

Öncelikler	Başarı Yüzdesi
Ö.1 Bölgenin sahip olduğu başta Selçuklular olmak üzere birçok önemli tarihi ve kültürel değer turizme kazandırılması Ö 1.1 Proje Sayısı	% 42
Ö.2 Termal kaynaklar açısından zengin olan Bölgemizde Sağlık ve Termal turizmin gelişmesi Ö 2.1 Proje Sayısı	%7
Ö.3 Bölgenin doğal güzelliklerinin turizme kazandırılmasını hedefleyen doğa ve yayla turizminin geliştirilmesi Ö 3.1 Proje Sayısı	% 42
Ö 3.2 Modernize Edilen veya Kurulan Alternatif Turizm Tesis Sayısı	% 28
Ö. 4 Turizm sektöründe istihdam edilecek kalifiye personel Yetiştirilmesi Ö. 4.1 Verilen Eğitim Sayısı	% 28

Tablo 23. TR72/16/TRZM2 Programı Öncelik Başarı Yüzdeleri

4.3.3 Etkinlik

Etkinlik kriteri ile uygulanan desteklerden elde edilen çıktı ve sonuçların kullanılan kaynaklarla (girdiler) ne derece orantılı olduğu, destek bütçesiyle daha fazlasının elde edilip edilemeyeceği değerlendirilmiştir. Bu aşamada takip edilen temel yöntem Şekil 17’de paylaşılmıştır.

Şekil 17. Etkinlik Kriteri Ana Metodolojik Yaklaşımı

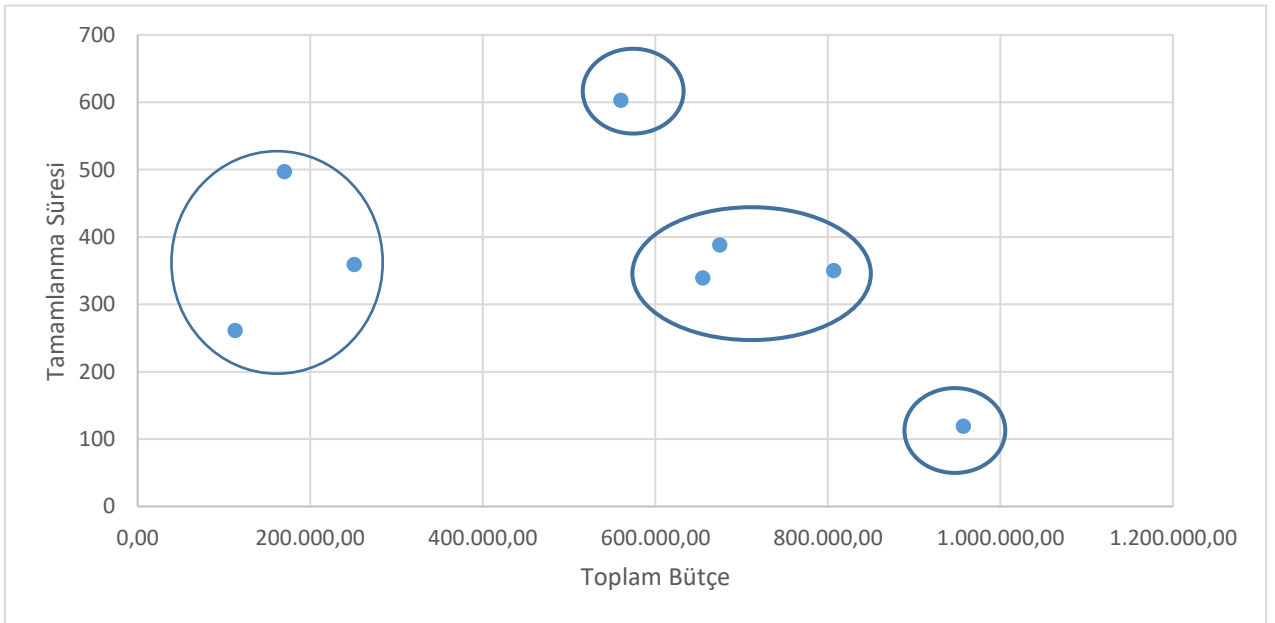
İlk olarak geliştirilecek olan teorik metodun temel girdisi olacak girdi veri setlerinin KAYS platformundan elde edilmesi ile başlanmıştır. Bu aşamada 2016 yılında yürütülmüş Mali Destek Programları'na ait performans göstergeleri program özelinde Tablo 24’de paylaşılmıştır.

Mali Destek Programı	Performans Göstergeleri		
TR72/16/GS1	Toplam Üretim Değeri Yurt İçi Satış Tutarı Yurt Dışı Satış Tutarı Sürekli İstihdam Geçici İstihdam	Ar-Ge Harcamaları Üretim Miktarı Makine Sayısı Üretim Kapasitesi Yeni Makine Harcamaları	Ürün Çeşidi Sayısı Yenilikçi Ürün Çeşidi Sayısı Üretim Hattı Sayısı Müşteri Sayısı Coğrafi İşaret Başvuru Sayısı
TR72/16/GS2	Toplam Üretim Değeri Yurt İçi Satış Tutarı Yurt Dışı Satış Tutarı Sürekli İstihdam Geçici İstihdam	Ar-Ge Harcamaları Üretim Kapasitesi Makine Sayısı Üretim Hattı Sayısı Yeni Makine Harcamaları	Müşteri Sayısı Ürün Çeşit Sayısı Yenilikçi Ürün Çeşit Sayısı Düzenlenen Sergi, Fuar Sayısı
TR72/16/MİKRO	Toplam Üretim Değeri Yurt İçi Satış Tutarı Yurt Dışı Satış Tutarı Sürekli İstihdam Geçici İstihdam	Ar-Ge Harcamaları Üretim Kapasitesi Üretim Miktarı Makine Sayısı Yeni Makine Harcamaları	Ürün Çeşit Sayısı Yenilikçi Ürün Çeşit Sayısı

Tablo 24. Mali Destek Programları Performans Göstergeleri

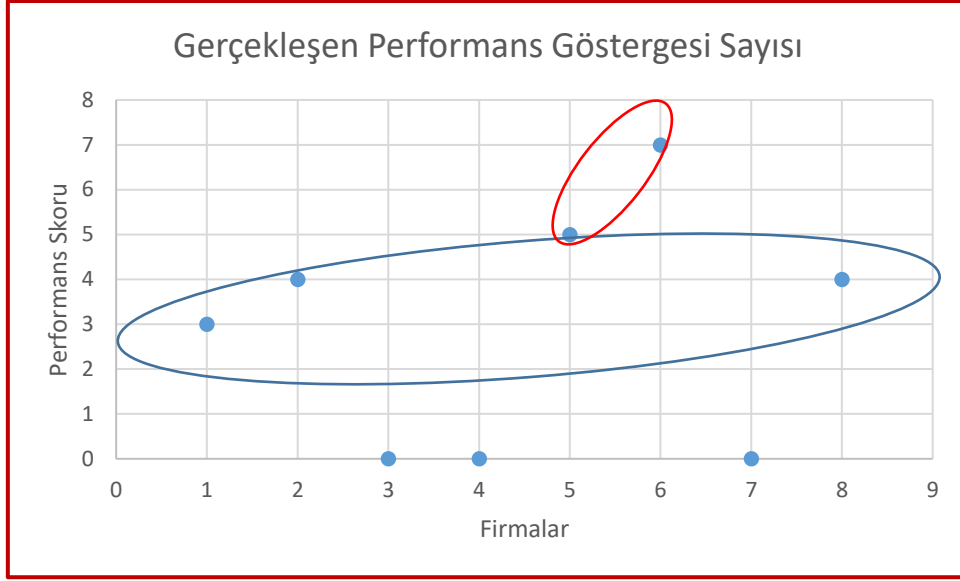
İkinci aşamada, elde edilen nihai performans göstergelerindeki hatalı veri setlerinin temizlenerek veri setleri tutarlı bir hale dönüştürülmüştür. Bu aşamadaki en temel zorluk proje sahiplerinin KAYS sistemine performans göstergelerine ait veri girişi yaparken farklı bakış açılarından giriş yapmalarıdır. Bu sebeple tutarlı bir veri setinin hazırlanması önem arz etmektedir. Örneğin, **TR72/16/GS1** programlarında önemli performans göstergelerinden bir tanesi olan “Kapasite Artış Oranları” proje sahipleri tarafından farklı yorumlanarak sisteme girişler yapılmıştır. Bazı kullanıcılar mevcut durumlarını sıfır noktası kabul ederek proje sonunda yüzdesel olarak elde edebilecekleri iyileştirmeyi sisteme girmelerine rağmen, alternatif bir grup kullanıcı mevcut kapasite kullanım oranlarını belirli seviyede tanımlayarak proje sonunda tam performans (%100) veya onun üzerinde bir oran girerek tanımlamışlardır. Bu sebeple, destek alan projelerin nihai performans gösterge setleri üzerinden bireysel olarak geçerek tutarlı veri setleri oluşturulmuştur ve hazırlanan veri setlerine ait değişkenler arasındaki farkların ortadan kaldırılması için normalize edilerek boyut düşürücü algoritmaya verilmiştir.

4.3.3.1 Gelişen Sanayi Mali Destek Programı (Kar Amacı Güden Kurumlar) (TR72/16/GS1)

Şekil 18. TR72/16/GS1 Programı Projelerin Toplam Bütçe (TL) ve Tamamlanma Sürelerine (Gün) Göre Dağılımı

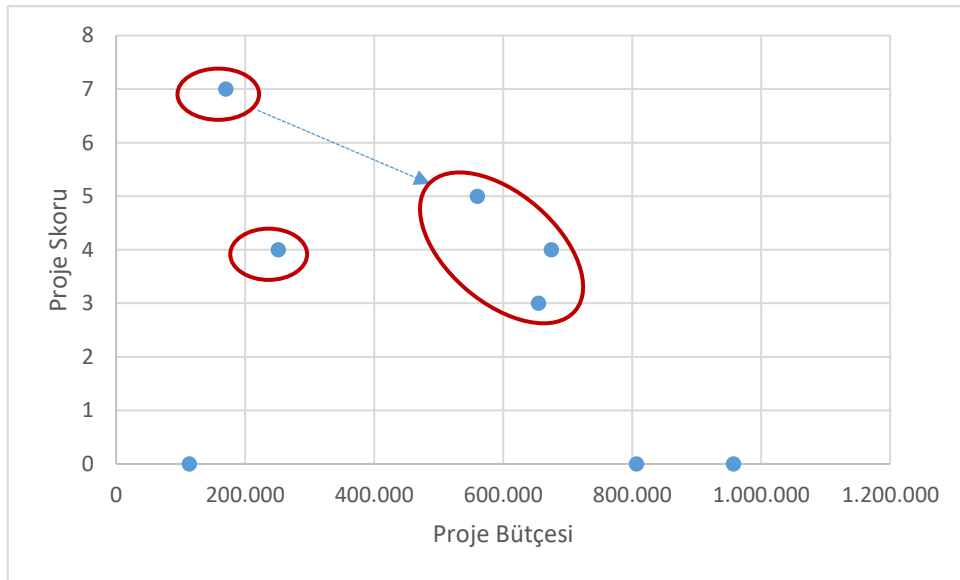
Öncelikle Şekil 18’de yer verildiği üzere **TR72/16/GS1** programı kapsamında desteklenen 8 adet projeden büyük bir çoğunluğu bir senelik dönemde nihai ödemelerini alarak projelerini tamamlamışlardır. Ancak, bir proje süresinin çok üzerinde 603 gün gibi sürede proje süresini tamamlanmıştır. Bir proje ise fesih olarak 119 günde proje süresini tamamlamıştır.

Şekil 19. TR72/16/GS1 programı performans göstergelerine göre projelerin konumlandırılması

Şekil 19'da yer verildiği üzere **TR72/16/GS1** programı kapsamında desteklenen projeler nihai performans gösterge çıktıları üzerine iki kümeye ayrılmaktadırlar.

Program kapsamındaki kırmızı kümede yer alan firmalar diğerlerinden daha fazla göstergelyi sağlamış durumdadır. Kırmızı kümede yer alan firmalar yeni ve yenilikçi ürün geliştirme konusunda diğer firmalardan ayrılmaktadır. Kümede yer alan firmalar yeni ürün geliştirme ve Ar-Ge yenilikçilik noktasında hedeflerine ulaşmış firmalardır. Mavi kümede yer alan firmalar ise daha çok üretim kapasite artışı ile ilgili göstergeleri sağlamış firmalardır.

Şekil 20. TR72/16/GS1 Programı Etkinlik Analizi

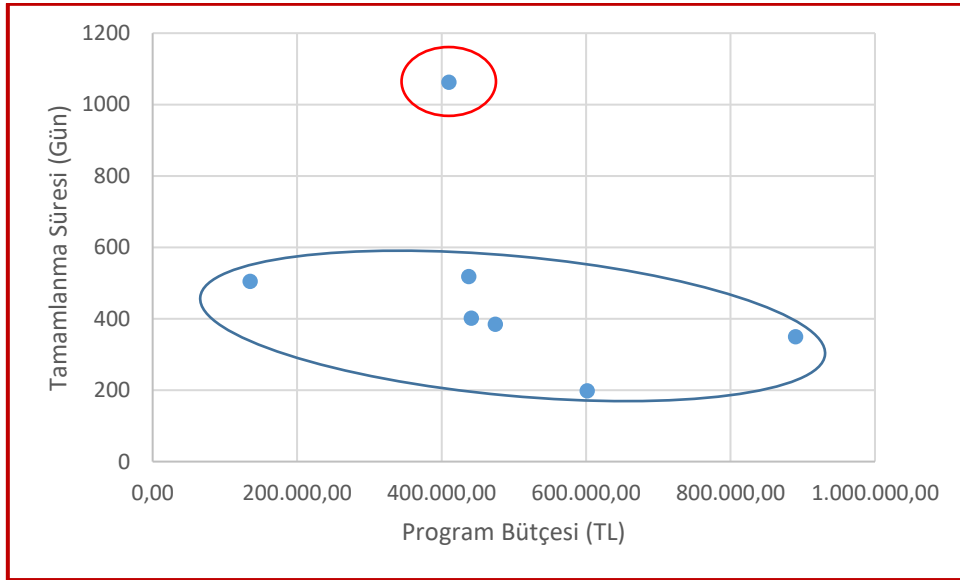
Elde edilen sonuçlar incelendiğinde mevcut kaynak kullanımı ile daha iyi bir sonucun elde edilip edilemeyeceğini fayda maliyet analizi ile test edilmiştir. Her projeden elde edilen göreceli fayda skoru proje destek miktarı (maliyet) ile göz önüne alınarak en verimli projeler ve en verimsiz projelerin konumlandırılması yapılmıştır. Her bir projenin fayda skoru elde edilirken çok kriterli karar destek

modellerinden yararlanılarak program özelinde ele alınan ve Tablo 24’de detayları verilen her bir performans göstergesi göz önüne alınmıştır.

Ancak mevcut göstergelerden proje bütçesi ve proje tamamlanma süresinin uzunluğu program üzerinde negatif etki yaratacağı için ilgili performans göstergelerinin ağırlıklandırılmasında ters orantılı olarak sisteme verilmiştir. İlgili program çıktılarına ait performans matrisi hazırlandıktan sonra kümeleme algoritmasına verilmeden önce normalize edilen matris üzerinden toplam proje skorları elde edilmiştir.

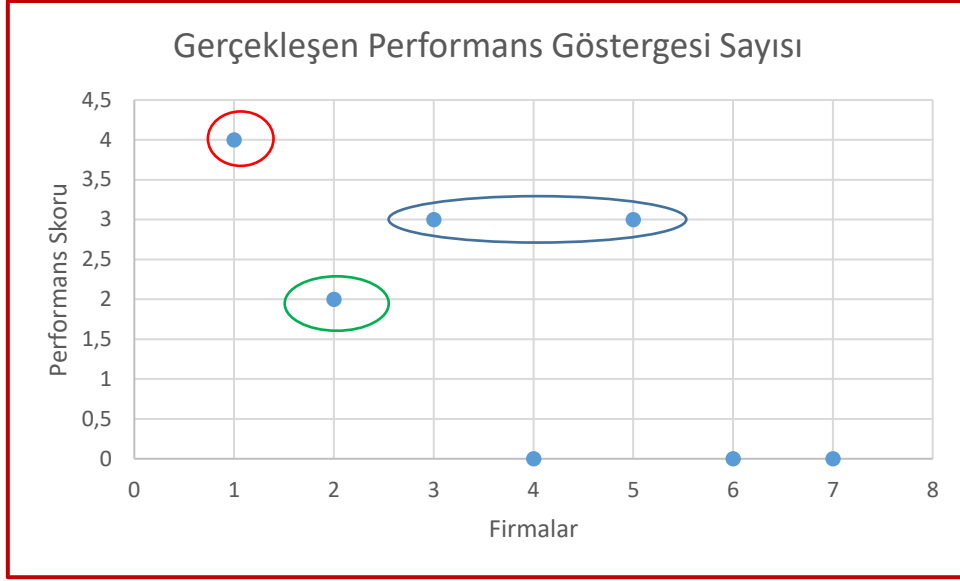
Şekil 19’da paylaşıldığı üzere kırmızı kümede yer alan bir proje minimum destek miktarı ile maksimum skor elde etmiştir. Özellikle mavi kümedeki projelerin kırmızı kümeye yaklaştırılması veya program değerlendirme süreçlerinde ilgili projelerin performans çıktıları bakımından daha yakın takibinin yapılarak desteklenmesinin faydalı olacağı öngörülmüştür.

4.3.3.2 Gelişen Sanayi Mali Destek Programı (Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar) (TR72/16/GS2)

Şekil 21. TR72/16/GS2 Programı Projelerin Toplam Bütçe ve Tamamlanma Sürelerine Göre Dağılımı

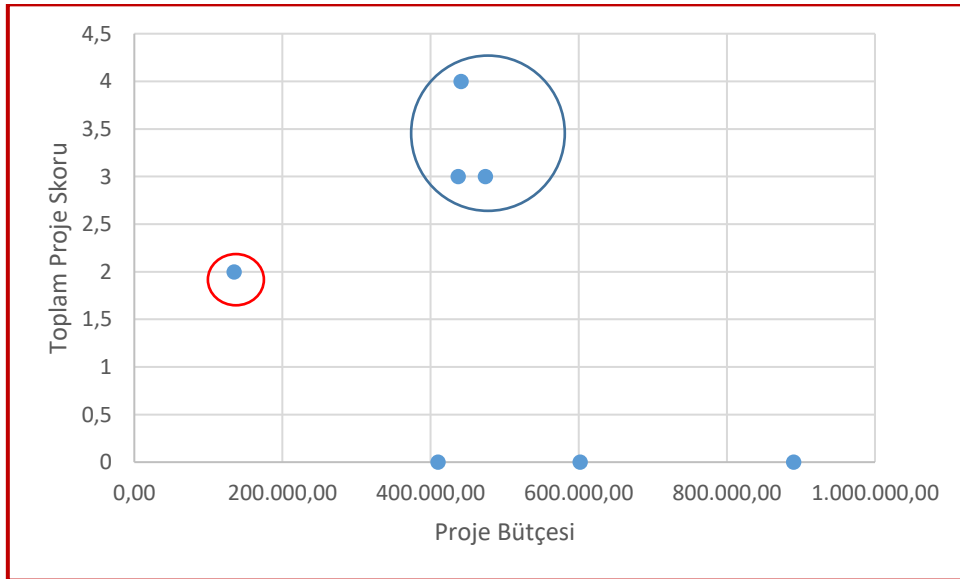
Şekil 22’de görüldüğü üzere kırmızı kümede yer alan bir proje ve mavi kümenin üst bandında yer alan projelerin kendileri için tanımlanmış 9 aylık proje süresinde operasyonlarını tamamlamakta zorlandıkları gözlenmiştir.

Şekil 22. TR72/16/GS2 Programı Performans Göstergelerine Göre Projelerin Konumlandırılması

Şekil 23'de gösterildiği üzere **TR72/16/GS2** programı kapsamında desteklenen projelerin üç küme altında toplandığı görülmüştür. Kırmızı küme destek programı kapsamında en başarılı projeyi içermektedir. Ar-Ge Harcamaları ve makine sayısı bakımında öncü proje konumundadır. Mavi küme Yenilikçi ürün çeşit sayısı ve makine sayısı göstergeleri konusunda ortalama bir konumdadır. Yeşil küme de ise sadece makine alımları göstergelerinde sonuca ulaşmıştır.

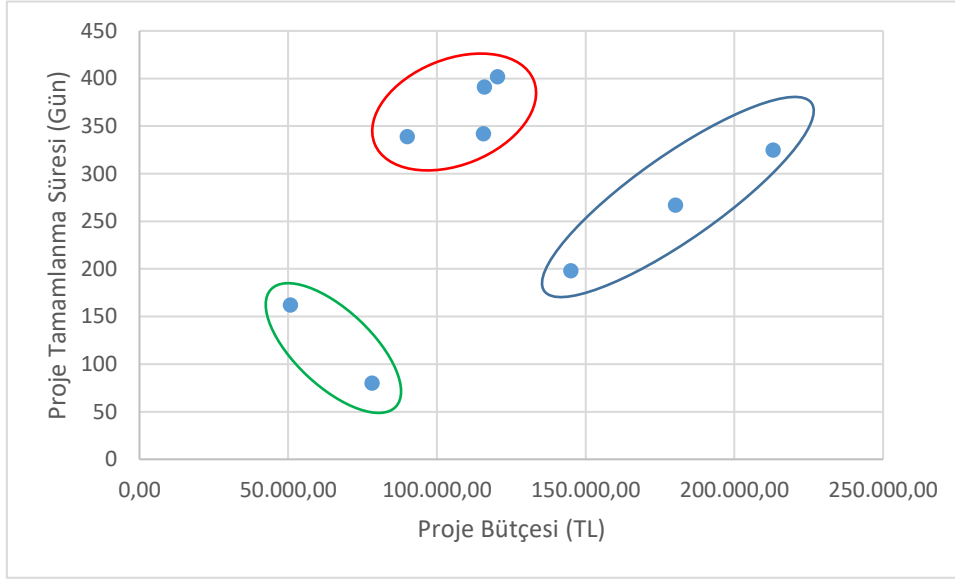
Tablo 24'de detayları verilen **TR72/16/GS2** programı için belirtilen her bir performans göstergesi göz önüne alınarak elde edilen sonuçlar incelendiğinde mevcut kaynak kullanımı ile daha iyi bir sonucun elde edilip edilemeyeceği Şekil 25'de analiz edilmiştir.

Şekil 23. TR72/16/GS2 Programı Etkinlik Analizi

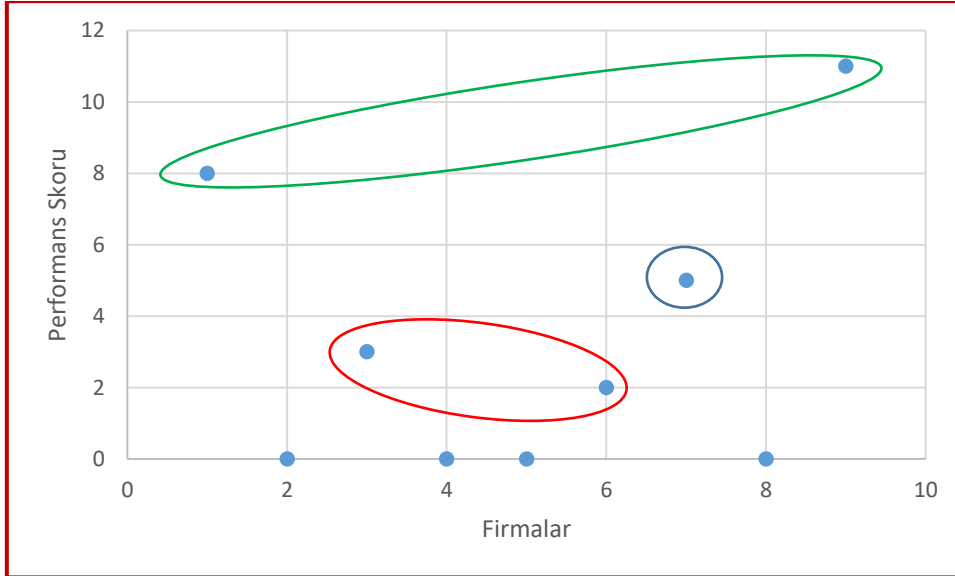
Bu analiz sonucunda proje bütçesi ile proje skoru arasında bir korelasyonun olduğu ortaya çıkmıştır. Yani proje bütçesi düşükçe proje skoru da düşmektedir.

4.3.3.3 Mikro İşletmeler Mali Destek Programı (TR72/16/MİKRO)

Şekil 24. TR72/16/MİKRO Programı Projelerin Toplam Bütçe ve Tamamlanma Sürelerine Göre Dağılımı

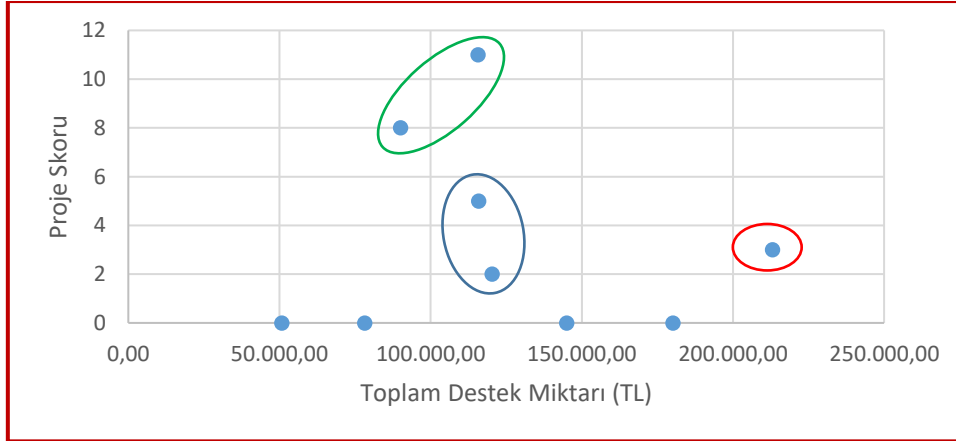
Şekil 25'de yer verildiği üzere **TR72/16/MİKRO** programı kapsamında desteklenen projeler göz önüne alındığında 3 farklı senaryo gözlenmiştir. Desteklenen projelerin tamamı 9 aylık proje süresi içerisinde projelerini tamamlamıştır. Proje bütçelerinin küçük olması ve satın alma işlemlerini doğrudan temin metodu ile tamamlayabiliyor olmaları projelerin proje süresinde tamamlanmasını sağlamıştır.

Şekil 25. TR72/16/MİKRO programı performans göstergelerine göre projelerin konumlandırılması

Şekil 26 kapsamında TR72/16/MİKRO programı kapsamında desteklenen projeler performans göstergelerine göre değerlendirildiğinde 3 ana kümeye ayrıldıkları gözlenmiştir. Yeşil küme performans skoru en yüksek olan kümeyi temsil etmektedir. Bu küme üretim kapasitesi, yeni ve yenilikçi ürün ve makine sayısı performans göstergelerinde öne çıkmaktadır. Mavi küme istihdam ve makine sayısı

göstergelerinde öne çıkmaktadır. Kırmızı küme ise üretim kapasitesi ile ilgili göstergelerde olumlu sonuçlar almıştır.

Şekil 26. TR72/16/MİKRO Programı Etkinlik Analizi

Şekil 27’de gösterildiği gibi destek programı kapsamında projelerin destek bütçesi 100.000-150.000 TL aralığına sıkışmış durumdadır. Yaklaşık aynı destek rakamı için performans skoru çok değişkendir. Yeşil küme iyi performanslı projeleri temsil ederken mavi küme düşük performanslı projeleri temsil etmektedir. Kırmızı küme ise en büyük bütçe ile en az performans skorunu almış proje durumundadır.

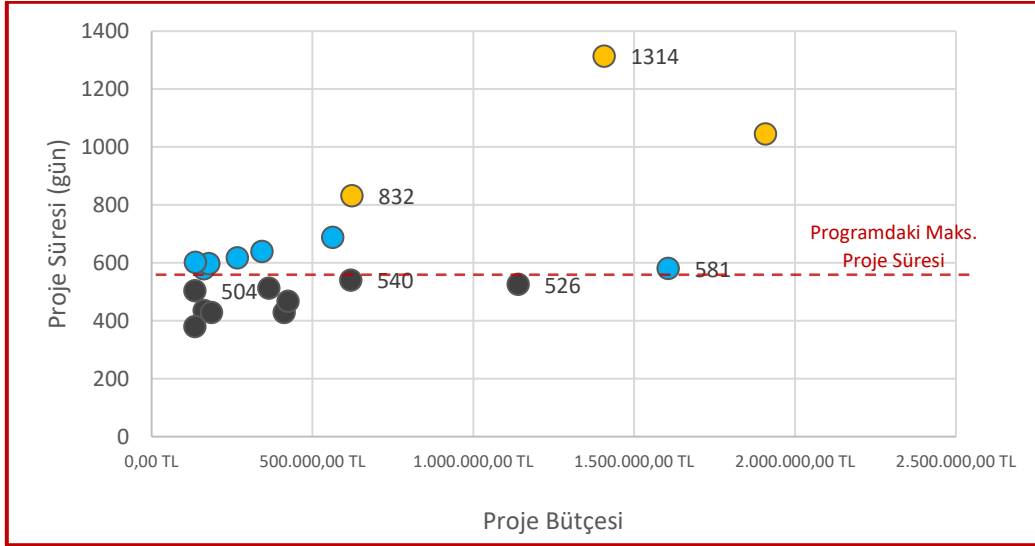
4.3.3.4 Kentsel ve Sosyal Altyapının İyileştirilmesi Mali Destek Programı (TR72/16/KSA)

İlk olarak geliştirilecek olan teorik metodun temel girdisi olacak girdi veri setlerinin KAYS platformundan elde edilmesi ile başlanmıştır. Bu aşamada 2016 yılında yürütülmüş Kentsel ve Sosyal Altyapının İyileştirilmesi Mali Destek Programı’na ait performans göstergeleri Tablo 26’da paylaşılmıştır.

Mali Destek Programı	Performans Göstergesi
TR72/16/KSA	<ul style="list-style-type: none"> Proje kapsamında geliştirilen Sosyal Donatılardan Doğrudan Faydalanan Kişi Sayısı [kişi] Geliştirilen ve hayata geçirilen yenilikçi kentsel hizmet uygulaması sayısı [adet] Onarılan/Bakım Yapılan Yol Yüzey Alanı [metrekare] Düzenlenen veya Rehabilit Edilen Çevre Alanı Büyüklüğü [metrekare] Dezavantajlı gruplar için kullanıma sunulan kentsel donatı elemanı, yardımcı donanım ve ünite sayısı [adet] İstihdam Edilen Engelli Sayısı [kişi] İstihdam Edilen Kadın Sayısı [kişi] Sürekli İstihdam Sayısı [kişi] Düzenlenen Eğitim Sayısı [adet] ve Eğitime Katılım Sayısı [kişi] Ortak Kullanım Amaçlı Sosyal Alan/Mekan/Merkez Ortak Kullanım Amaçlı Spor Alanı Sayısı [adet] Kurulan veya Modernize Edilen Yaşlı ve Engellilere Yönelik Tesis Sayısı [adet] Risk Altındaki Gençlere ve Çocuklara Yönelik Hizmet Kapasitesi Geliştirilen Kurum Sayısı [adet] Kullanıma sunulan sosyal donatı sayısı [adet]

Tablo 25. TR72/16/KSA Mali Destek Programı Performans Göstergeleri

İkinci aşamada, elde edilen nihai performans göstergelerindeki hatalı veri setlerinin temizlenerek veri setleri tutarlı bir hale dönüştürülmüştür. Bu aşamadaki en temel zorluk proje sahiplerinin KAYS sistemine performans göstergelerine ait veri girişi yaparken farklı bakış açılarından giriş yapmalarıdır. Bu sebeple tutarlı bir veri setinin hazırlanması önem arz etmektedir. Örneğin, **TR72/16/KSA** programında önemli performans göstergelerinden bir tanesi olan “Kapasite Artış Oranları” proje sahipleri tarafından farklı yorumlanarak sisteme girişler yapılmıştır. Bazı kullanıcılar mevcut durumlarını sıfır noktası kabul ederek proje sonunda yüzdesel olarak elde edecekleri iyileştirmeyi sisteme girmelerine rağmen, alternatif bir grup kullanıcı mevcut kapasite kullanım oranlarını belirli seviyede tanımlayarak proje sonunda tam performans (%100) veya onun üzerinde bir oran girerek tanımlamışlardır. Bu sebeple, destek alan projelerin nihai performans göstergesi setleri üzerinden bireysel olarak geçerek tutarlı veri setleri oluşturulmuştur ve hazırlanan veri setlerine ait değişkenler arasındaki farkların ortadan kaldırılması için normalize edilerek boyut düşürücü algoritmaya verilmiştir. Bu aşamadaki temel gerekçe her bir destek programı için çok boyutlu veri setleri (örneğin **TR72/16/KSA** programı için 14 farklı değişken-performans göstergesi) girildiği için bunların kümeleme süreçlerinde yaşanacak zorluktur. Bu aşamada çok boyutlu veri setleri iki boyuta indirgenerek her bir proje için iki boyutlu bir skor elde edilmesi sağlanmıştır. Bu skor matrisleri kullanılarak projelerin kümelendirilmesi sağlanmıştır.

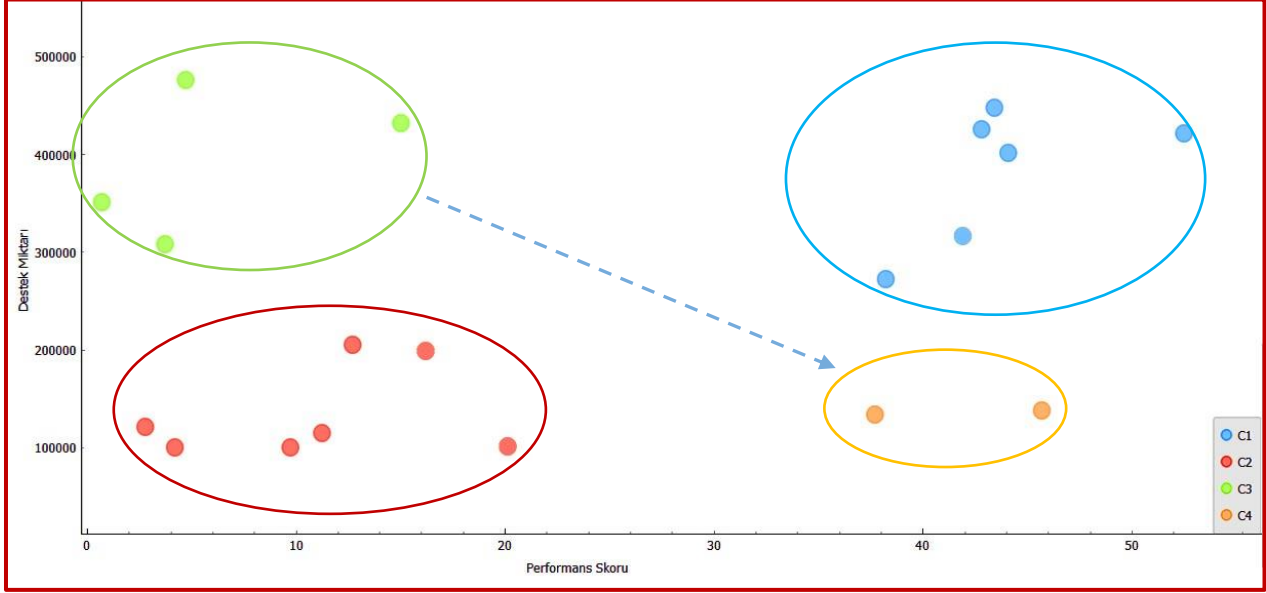

Şekil 27. Desteklenen Projelerin Toplam Bütçe ve Bitiş Sürelerine Göre Dağılımı

Şekil 28’de yer verildiği üzere **TR72/16/KSA** programı kapsamında desteklenen projeler göz önüne alındığında üç farklı senaryo gözlenmiştir. Desteklenen projelerden 9 tanesi kendilerine tanınan 18 aylık proje süresinde veya öncesinde projesini tamamlamış oldukları, 7 projenin (mavi ile işaretli olanlar) proje süresini %10-20 mertebesinde uzatarak tamamlayabildiklerini ve 3 tanesinin ise (sarı işaretleyici ile işaretlenenler) projelerini daha uzun sürede tamamladıkları gözlenmiştir. Burada; 500 bin TL altında proje bütçesine sahip 12 projenin, yaklaşık programda öngörülen sürede projelerini tamamlayabildikleri düşünüldüğünde, programda öngörülen sürenin uygun olduğu söylenebilir. Diğer taraftan, 1,3 milyon TL ve üzeri bütçeli projeler, oldukça güç tamamlanabilmiştir.

Her projeden elde edilen göreceli fayda skoru proje destek miktarı (maliyet) ile göz önüne alınarak en verimli projeler ve en verimsiz projelerin konumlandırılması yapılmıştır. Her bir projenin fayda skoru elde edilirken; çok kriterli karar destek modellerinden yararlanılarak program özelinde ele alınan ve Tablo 25’de detayları verilen her bir performans göstergesi göz önüne alınmıştır. Ancak mevcut

göstergelerden proje bütçesi ve proje tamamlanma süresinin uzunluğu program üzerinde negatif etki yaratacağı için ilgili performans göstergelerinin ağırlıklandırılmasında ters orantılı olarak sisteme verilmiştir. Örneğin; 540 günün üzerinde tamamlanan projeler düşük katsayı alırken, zamanında ve daha önce bitiren projeler yüksek katsayılar ile çarpılarak performans göstergelerine etki ettirilmiştir. İlgili program çıktılarına ait performans matrisi hazırlandıktan sonra kümeleme algoritmasına verilmeden önce normalize edilen matris üzerinden toplam proje skorları elde edilmiştir.

Şekil 28. TR72/16/KSA Programı Etkinlik Analizi

Şekil 29’da paylaşıldığı üzere sarı kümede yer alan iki proje minimum destek miktarı ile maksimum skor elde etmiştir. Özellikle kırmızı ve yeşil kümedeki projelerin sarı kümeye yaklaştırılması veya program değerlendirme süreçlerinde ilgili projelerin performans çıktıları bakımından daha yakın takibinin yapılarak desteklenmesinin faydalı olacağı öngörülmüştür.

Örneğin, sarı ve yeşil kümede yer alan rastgele seçilmiş iki projenin kıyaslandığında Tablo 26’da detaylarına yer verildiği üzere önemli farklar olduğu gözlenmiştir.

Performans Göstergeleri	Proje A (Sarı Küme)	Proje B (Yeşil Küme)
Geliştirilen yenilikçi kentsel hizmet uygulama sayısı [adet]	10	1
Düzenlenen Çevre Alanı Büyüklüğü [metrekare]	1.300	0
Dezavantajlı gruplar için açılan kentsel donatı [adet]	10	0
Kullanıma sunulan sosyal donatı [adet]	10	0
Ortak Kullanım Amaçlı Sosyal Alan/Merkez Sayısı[adet]	10	0
Ortak Kullanım Amaçlı Spor Alanı Sayısı [adet]	0	1
Risk Altındaki Gençlere ve Çocuklara Yönelik Kapasitesi Geliştirilen Kurum [adet]	10	0
Destek Miktarı [TL]	138.600,00	476.875,00
Tamamlanma Süresi [gün]	429	1.045

Tablo 26. Projelerin Verimlilik Kıyaslaması

Örneğin, Proje B'nin Proje A'ya kıyasla yaklaşık 3,5 kat daha fazla destek bütçesi almasına rağmen, Proje A'nın proje sonunda elde ettiği; yenilikçi kentsel hizmet uygulama sayısı, Düzenlenen Çevre Alanı Büyüklüğü, Dezavantajlı gruplar için açılan kentsel donatı, Ortak Kullanım Amaçlı Sosyal Alan/Merkez Sayısı vb. göstergeler bakımından oldukça önde olduğu gözlenmiştir. Bu bağlamda Proje A'nın fayda maliyet analizi bakımından daha düşük bir maliyet ile oldukça önemli fayda sağladığı ve mali destek programı kapsamında dağıtılan destek tutarının sarı kümede yer alan firmalara kaydırılması sonucunda bölgesel gelişim açısından daha avantajlı bir pozisyonun oluşturulabileceği öngörülmektedir.

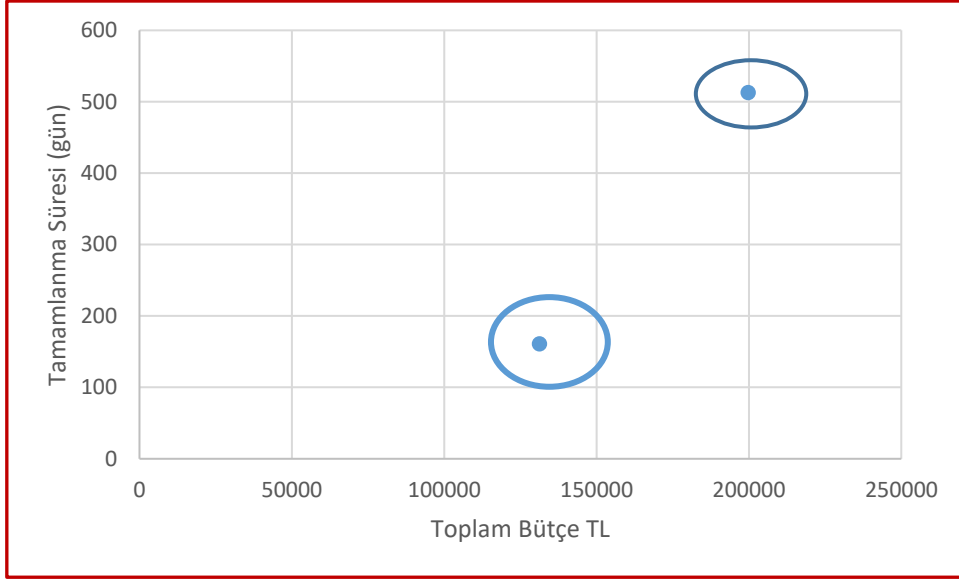
4.3.3.5 Turizmi Geliştirme Mali Destek Programı (Kar Amacı Güden Kurumlar) (TR72/16/TRZM1)

2016 yılında yürütülmüş Mali Destek Programları'na ait performans göstergeleri program özelinde Tablo 27'de paylaşılmıştır.

Mali Destek Programı	Performans Göstergeleri	
TR72/16/TRZM1	Ziyaretçi Sayısı Turizm Geliri Sürekli İstihdam Geçici İstihdam	Bölgeye Özgü Turizm Portalı Sayısı Bölge İçerisinde Tur Güzergahlarına Kazandırılan Destinasyon Sayısı Doğa Yürüyüş Güzergahı Uzunluğu
TR72/16/TRZM2	Ziyaretçi Sayısı Turizm Geliri Sürekli İstihdam	Eğitime Katılan Kişi Sayısı Eğitim Sayısı Modernize Edilen veya Kurulan Alternatif Turizm Tesis Sayısı

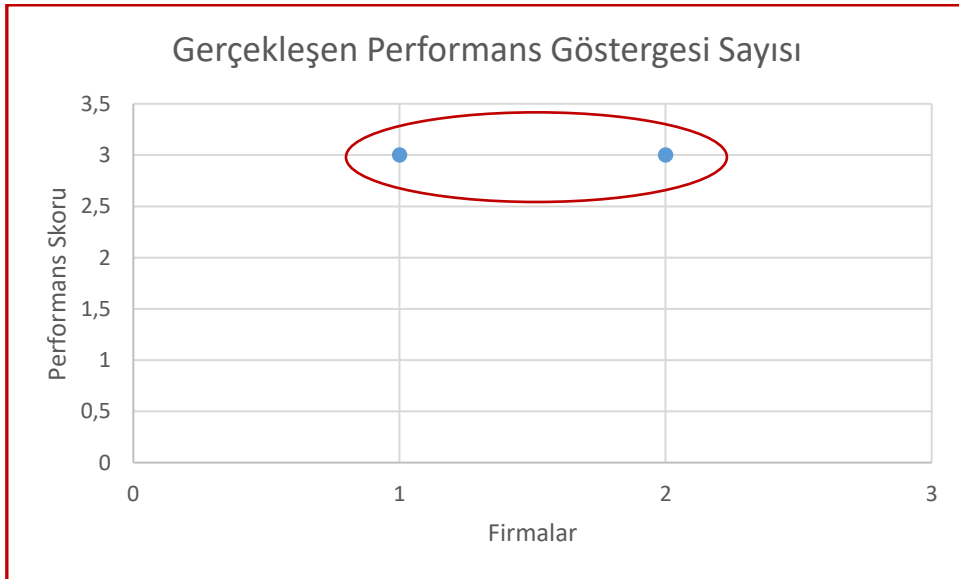
Tablo 27. Mali Destek Programları Performans Göstergeleri

İkinci aşamada, elde edilen nihai performans göstergelerindeki hatalı veri setlerinin temizlenerek veri setleri tutarlı bir hale dönüştürülmüştür. Bu aşamadaki en temel zorluk proje sahiplerinin KAYS sistemine performans göstergelerine ait veri girişi yaparken farklı bakış açılarında giriş yapmalarındır. Bu sebeple tutarlı bir veri setinin hazırlanması önem arz etmektedir. Bazı kullanıcılar mevcut durumlarını sıfır noktası kabul ederek proje sonunda yüzdesel olarak elde edecekleri iyileştirmeyi sisteme girmelerine rağmen, alternatif bir grup kullanıcı mevcut kapasite kullanım oranlarını belirli seviyede tanımlayarak proje sonunda tam performans (%100) veya onun üzerinde bir oran girerek tanımlamışlardır. Bu sebeple, destek alan projelerin nihai performans gösterge setleri üzerinden bireysel olarak geçerek tutarlı veri setleri oluşturulmuştur ve hazırlanan veri setlerine ait değişkenler arasındaki farkların ortadan kaldırılması için normalize edilerek boyut düşürücü algoritmaya verilmiştir.

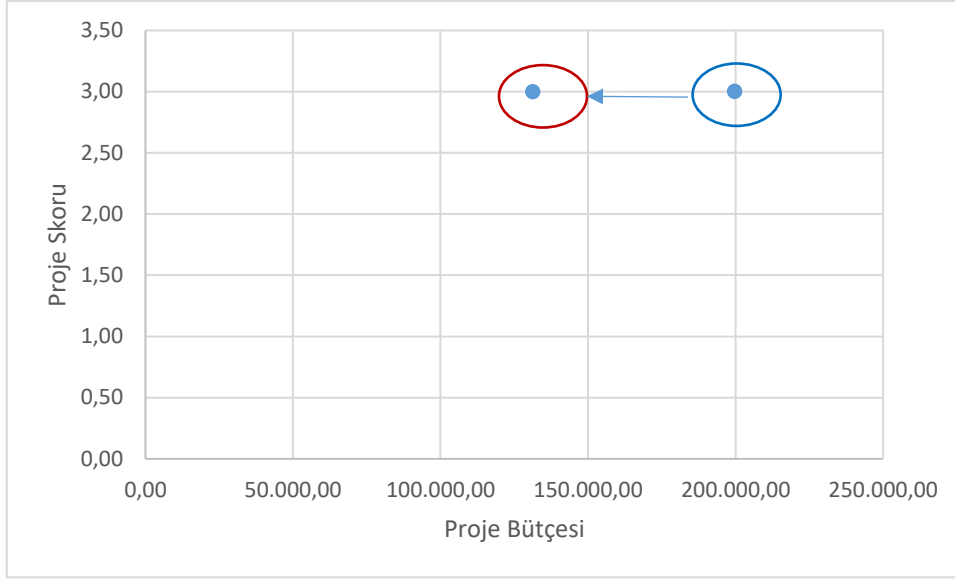
Şekil 29. TR72/16/TRZM1 Programı Projelerin Toplam Bütçe (TL) ve Tamamlanma Sürelerine (Gün) Göre Dağılımı

Öncelikle Şekil 30'da yer verildiği üzere **TR72/16/TRZM1** programı kapsamında desteklenen 2 adet projeden biri çok kısa sürede projeyi tamamlarken diğerrinin tamamlanması 1,5 yılı bulmuştur.

Şekil 30. TR72/16/TRZM1 programı performans göstergelerine göre projelerin konumlandırılması

Şekil 31'de yer verildiği üzere **TR72/16/TRZM1** programı kapsamında desteklenen projeler ikisi de tanımlı 7 performans göstergesinden 3 tanesini sağlamışlardır. Farklı performans göstergelerinde başarılı olmuşlardır. 4 özel amacı olan program için gerçekleşen performans skorları genel amaca ulaşmak için yetersiz kalmıştır.

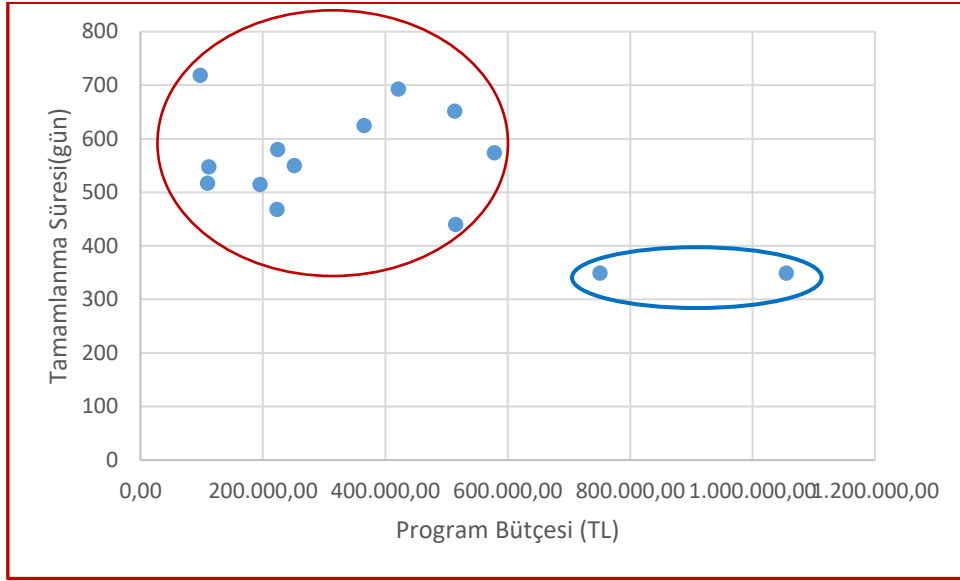
Şekil 31. TR72/16/TRZM1 Programı Etkinlik Analizi

Elde edilen sonuçlar incelendiğinde mevcut kaynak kullanımı ile daha iyi bir sonucun elde edilip edilemeyeceğini fayda maliyet analizi ile test edilmiştir. Her projeden elde edilen göreceli fayda skoru proje destek miktarı (maliyet) ile göz önüne alınarak en verimli projeler ve en verimsiz projelerin konumlandırılması yapılmıştır. Her bir projenin fayda skoru elde edilirken çok kriterli karar destek modellerinden yararlanılarak program özelinde ele alınan ve Tablo 27’de detayları verilen her bir performans göstergesi göz önüne alınmıştır.

Ancak mevcut göstergelerden proje bütçesi ve proje tamamlanma süresinin uzunluğu program üzerinde negatif etki yaratacağı için ilgili performans göstergelerinin ağırlıklandırılmasında ters orantılı olarak sisteme verilmiştir. İlgili program çıktılarına ait performans matrisi hazırlandıktan sonra kümeleme algoritmasına verilmeden önce normalize edilen matris üzerinden toplam proje skorları elde edilmiştir.

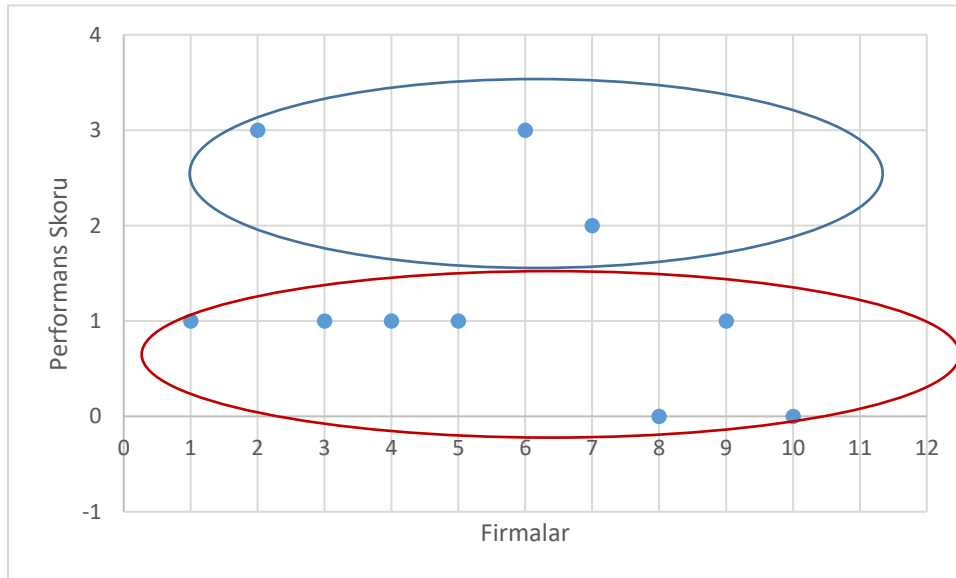
Şekil 32’de paylaşıldığı üzere kırmızı kümede yer alan bir proje minimum destek miktarı ile maksimum skor elde etmiştir. Özellikle kırmızı kümedeki projelerin mavi kümeye yaklaştırılması veya program değerlendirme süreçlerinde ilgili projelerin performans çıktıları bakımından daha yakın takibinin yapılarak desteklenmesinin faydalı olacağı öngörülmüştür.

4.3.3.6 Turizmi Geliştirme Mali Destek Programı (Kar Amacı Gütmeyen Kurumlar) (TR72/16/TRZM2)

Şekil 32. TR72/16/TRZM2 Programı Projelerin Toplam Bütçe ve Tamamlanma Sürelerine Göre Dağılımı

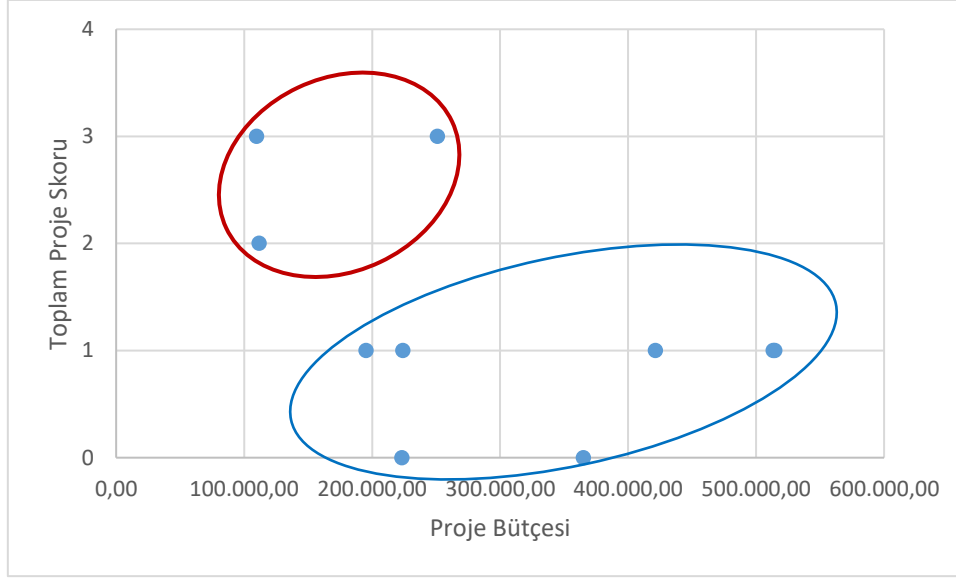
Şekil 33'de görüldüğü üzere kırmızı kümede yer alan bir proje ve mavi kümenin üst bandında yer alan projelerin bütçelerinin arasında büyük fark bulunmaktadır. Mavi kümede yer alan büyük bütçeli projeler daha kısa sürede tamamlanmıştır. Düşük bütçeli çoğu proje 500 günü aşan sürelerde tamamlanabilmiştir.

Şekil 33. TR72/16/TRZM2 Programı Performans Göstergelerine Göre Projelerin Konumlandırılması

Şekil 34’de gösterildiği üzere **TR72/16/TRZM2** programı kapsamında desteklenen projelerin iki küme altında toplandığı görülmüştür. Mavi küme destek programı kapsamında en başarılı projeleri içermektedir. Eğitim ve ziyaretçi sayıları açısından öncü proje konumundadırlar. Kırmızı küme de ise sadece bir performans göstergesinde sonuca ulaşmıştır.

Tablo 27’de detayları verilen **TR72/16/TRZM2** programı için belirtilen her bir performans göstergesi göz önüne alınarak elde edilen sonuçlar incelendiğinde mevcut kaynak kullanımı ile daha iyi bir sonucun elde edilip edilemeyeceği Şekil 35’de analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda düşük bütçeli projelerden daha fazla performans alındığı gözlemlenmiştir.

Şekil 34. TR72/16/TRZM2 Programı Etkinlik Analizi

4.3.4 Etki

Etki kriteri ile desteklerin uygulama süreçlerinin tamamlanmasının ardından ilgili destek programlarının olumlu ya da olumsuz, beklenen veya beklenmeyen, doğrudan ya da dolaylı şekilde ortaya çıkan sosyal, ekonomik ve çevresel değişikliklerin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda ulusal veya bölgesel ekonominin tümünü makro düzeyde ele alan, iktisadi ve sosyal hesaplar arasında yapısal etkileşimi ortaya koyan yapısal modelleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem kapsamında bölgesel düzeyde girdi-çıkıtı analizinin yapılması, bölgesel sosyal hesaplar matrisinin oluşturulması ve hesaplanabilir genel denge modelinin tasarlanarak bölge ekonomisi için simülasyon çalışmaları yapılmıştır.

4.3.4.1 TR72 Bölgesi için İki Bölgeli Üç Sektörlü Girdi-Çıkıtı Tablosu Oluşturulması

Bu çalışmada uygulaması yapılacak olan bölgesel hesaplanabilir genel denge modelinin temel girdilerinden bir tanesi olan ve en güncel olarak 2012 yılında Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan “Türkiye 64 Sektörlü Girdi-Çıkıtı Tablosu” (9) temel alınmıştır. Özellikle 2016 yılında yürütülen Mali Destek Programları göz önüne alındığında TR72/16/GS1, TR72/16/GS2, TR72/16/MİKRO, TR72/16/KSA, TR72/16/TRZM1 ve TRZM2 ilgili girdi/çıkıtı tablosu bölgesel düzeyde tarım, üretim ve hizmet grupları olmak üzere üç sektörlü yapıya çevrilmiştir. Bu sayede Mali Destek Programları ile sektörler verilecek olan dışsal şokların etki düzeyleri farklı alanlar için ölçülebilecektir. Bu gruplamaların yapılmasında kullanılan en önemli varsayımlar doğrudan doğal kaynaklara bağlı

Üretim biçimine sahip olmaları nedeniyle Tarım, Ormancılık, Balıkçılık ve Madencilik sektörleri Birincil Sektör olarak; imalat sanayi sektörleri ikincil Sektör ve hizmet sektörleri ise ncl Sektör olarak değerlendirilmiştir.

Bölgesel düzeyde girdi-çıktı tablosuna geçişte aşağıda listelenen tablolar kullanılmıştır:

- TÜİK tarafından yayımlanan il bazında gayri safi yurtiçi hasıla (GSYH) verileri kullanılmıştır (9);
- TÜİK tarafından yayınlanan Düzey-2 istihdam edilenlerin yıllar ve cinsiyete göre iktisadi faaliyet kolları tablosu (9);
- T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından yayınlanan il ve sektör bazlı dış ticaret verileri (10);
- Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yayınlanan il bazlı kurumlar vergisi tablosu (11);

	Ara Talep						Ara Üretim Toplamı
	Tarım		Üretim		Hizmet		
	TR72	Diğer	TR72	Diğer	TR72	Diğer	
Tarım	1.308.047,00	30.661.710,00	3.890.833,10	149.753.358,90	202.474,00	9.243.309,00	195.059.732,00
Üretim	1.159.436,90	27.178.165,10	14.950.191,40	575.414.390,60	3.617.258,60	165.134.501,40	787.453.944,00
Hizmet	576.754,30	13.519.600,70	4.254.140,00	163.736.593,00	6.993.235,60	319.254.055,40	508.334.379,00
Ara Girdiler Toplamı	3.044.238,20	71.359.475,80	23.095.164,50	888.904.342,50	10.812.968,20	493.631.865,80	1.490.848.055,00
Ürün Üzerindeki Vergiler	90.528,90	3.630.961,60	997.701,20	40.016.127,30	870.041,50	34.895.910,40	
Çalışanlara Yapılan Ödemeler	308.365,00	8.167.797,30	3.308.587,50	120.583.444,30	8.329.085,50	297.880.488,80	
Üretim Üzerindeki Diğer Vergiler	-31.193,60	-2.723.454,90	26.387,60	2.303.852,00	60.142,50	5.250.925,50	
İşletme Artığı	1.445.356,70	126.191.205,30	3.139.763,90	274.126.513,60	6.081.504,30	530.963.996,80	
Toplam Üretim	4.857.295,10	206.625.985,10	30.567.604,80	1.325.934.279,80	26.153.742,10	1.362.623.187,30	
İthalat (CIF)	152.432,60	90.008.632,60	3.733.085,80	338.604.252,40	7.568,10	15.818.991,70	
Toplam Arz	5.009.727,70	296.634.617,60	34.300.690,60	1.664.538.532,20	26.161.310,30	1.378.442.179,00	

	Nihai Talep					
	Hanehalkı Nihai Tüketimi	Devletin Nihai Tüketimi	Nihai Tüketim Toplamı	Gayrisafi Sermaye Oluşumu	İhracat (FOB)	Toplam Talep
Tarım	73.894.213,20		73.894.213,20	17.938.004,10	14.752.395,50	301.644.344,80
Üretim	286.431.422,60	16.036.848,10	302.468.270,70	350.604.121,30	258.312.886,70	1.698.839.222,70
Hizmet	582.794.202,30	206.902.345,40	789.696.547,80	57.003.350,00	49.569.213,20	1.404.603.489,90

Tablo 28. 3 Sektörlü-2 Bölge Girdi Çıktı Tablosu

4.3.4.2 Bölgesel Toplam İleri ve Geri Bağlantı Katsayıları (Leontief ters matrisinden) hesaplanması

Sektörel önem analizlerinde sıklıkla kullanılan Keynesyen yaklaşımın çarpan mekanizmasıyla uyumlu girdi-çıkıtı modellerine ait kritik parametrelerden bir tanesi olan sektörel katsayılar Leontief ters matrisinin hesaplanmasında da kullanılmaktadır. Leontief ters matrisi üzerinden hesaplanan toplam ileri ve geri bağlantı katsayıları; bölgede faaliyet gösteren sektörlerin nihai taleplerinde bir birim artış meydana geldiğinde; bu artışın karşılanabilmesi için, ilgili sektörün veya diğer sektörlerin ne kadar üretmesi gerektiğini göstermektedir. Geri bağlantı etkisinin ölçülmesi seçilen sektördeki oluşan üretim artışının kıyaslama yapılan sektörleri hangi oranda canlandıracağını gösteren sayısal değerdir. İleri bağlantılarının toplam etkisi ekonomide meydana gelen genel bir canlanmanın sektörler üzerindeki etkilerini gösterir.

Yapılan bu analizin temel amacı ilgili Leontief ters matrisinin bölgesel girdi-çıkıtı tablosu kullanılarak elde edilmesi ve bu matris kullanılarak bölgeye verilen yatırım şok miktarının normal koşullarda gelir, istihdam vb. parametreler üzerinde ne kadarlık bir pozitif/negatif etki yaratacağının gözlenmesidir. Bu analiz sonucunda elde edilen tahmin değerleri, TR72 Bölgesi için T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesindeki Girişimci Bilgi Sistemi (GBS) veri tabanından elde edilen gerçek veriler ile karşılaştırılmıştır.

	Tarım	Üretim	Hizmet
Tarım	0,26	0,11	0,01
Üretim	0,23	0,44	0,14
Hizmet	0,12	0,12	0,27

Tablo 29. TR72 Bölgesi Doğrudan Girdi Katsayıları

TR72 Bölgesi için ara malı akımlarına ait katsayıları Tablo 28'deki TR72 Bölgesi'ne ait veri setleri kullanılarak elde edilmiştir. İlgili katsayılar üç farklı sektörün bölgesel ara talep miktarlarının toplam arz içindeki oranlarını göstermektedir. Örneğin Tablo 29'da yer alan [Üretim, Hizmet] hücresindeki 0,12 ifadesi üretim sektörünün hizmet sektörüne yapmış olduğu harcama miktarının toplam üretim sektörüne ait harcamalara oranını ($\frac{4.254.140,0}{34.300.690,6}=\%12$) göstermektedir.

Tablo 33'de ise TR72 Bölgesi'ne ait Leontief ters matrisi yer almaktadır. İlgili matris Tablo 29'da yer alan bölgesel girdi katsayılarının birim matristen çıkartıldıktan sonra elde edilen matrisin tersi alınarak hesaplanmıştır. Toplam ileri ve geri bağlantı katsayıları ilgili sektörde meydana gelecek bir birimlik talep artışının, diğer sektörler üzerindeki üretim veya tüketim artışlarını göstermektedir. Örneğin, üretim sektörüne ait toplam geri bağlantı etkisi incelendiğinde üretim sektöründe meydana gelecek 1 birimlik bir ilave harcamanın tüm sektörler bazında 4,04 birimlik bir etki yaratacağı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, destek programlarının ağırlıklı olarak üretim sektörünü geliştirme odaklı kurgulanmasının bölge gelişmişlik düzeyine pozitif etki yaratacağı anlaşılmaktadır.

	Tarım	Üretim	Hizmet	Toplam İleri Bağlantı Etkisi
Tarım	1,46	0,30	0,08	1,84
Üretim	0,69	2,01	0,39	3,09
Hizmet	0,35	0,38	1,45	2,18
Toplam Geri Bağlantı Etkisi	2,50	2,69	1,92	

Tablo 30. TR72 Bölgesi Leontief Ters Matrisi

Elde edilen Leontief Ters Matrisi sayesinde ara malı akımları ve nihai talep tarafından verilecek şoklar ile etki analizi yapılabilecektir. Bu bağlamda, 2016 yılı mali destek miktarları göz önüne alındığında TR72/16/GS1, TR72/16/GS2 ve TR71/16/MİKRO programları kapsamında toplamda 4.502.473,42 TL mali destek sağlanmıştır.

$$\begin{matrix} \text{Tarım} \\ \text{Üretim} \\ \text{Hizmet} \end{matrix} \begin{pmatrix} 1,46 & 0,30 & 0,08 \\ 0,69 & 2,01 & 0,39 \\ 0,35 & 0,38 & 1,45 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 0 \\ 4.502.473,42 \\ 0 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 1.365.071 \\ 9.027.893 \\ 1.708.433 \end{pmatrix}$$

İlgili kamu yatırım miktarı girdi/çıktı tablosunun nihai talepler kalemleri altında gayrisafi sermaye oluşumu altında sisteme verildiğinde toplam talep miktarı üzerinde tarım sektörü için 1.365.071 TL; üretim sektörü için 9.027.893 TL; ve hizmet sektörü için 1.708.433 TL'lik katkı oluşturması beklenmektedir.

4.3.4.2.1 İstihdam Çoğaltanları

Yukarıdaki rakamların yanında ilgili yatırım şoklarının arz kalemleri üzerindeki etkilerinin de detaylı incelenmesi gereklidir. Bunların içerisinde sosyo-ekonomik gelişmişlik göstergelerinin başında gelen istihdam rakamlarıdır. Yukarıda belirtilen yatırım şokları bölgeye yüklediği koşullarda aşağıdaki istihdam rakamlarının ortaya çıkması beklenmektedir.

$$\begin{matrix} \text{Tarım} \\ \text{Üretim} \\ \text{Hizmet} \end{matrix} \begin{pmatrix} 1,46 & 0,30 & 0,08 \\ 0,69 & 2,01 & 0,39 \\ 0,35 & 0,38 & 1,45 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 0,06 & 0 & 0 \\ 0 & 0,10 & 0 \\ 0 & 0 & 0,32 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0,09 & 0,03 & 0,03 \\ 0,04 & 0,20 & 0,12 \\ 0,02 & 0,04 & 0,46 \end{pmatrix}$$

Toplam Tarım 0,15 Toplam Üretim 0,27 Toplam Hizmet 0,61

Yukarıdaki işlemler kapsamında girdi-çıktı tablosundan elde edilen leontief ters matrisi ile işgücü katsayılar matrisi çarpımı sonucunda tarım, üretim ve hizmet sektörleri için beklenen istihdam ağırlıkları elde edilmiştir. İlgili şok miktarı bu matrisin kolon toplamaları ile çarpıldığında bölge ekonomisi genelinde elde edilen toplam işgücü gelir değişiklikleri bulunabilecektir. Bu bağlamda,

- Üretim Sektörü: $0,27 \times 4.502.473,42 \text{ TL} = 1.215.667,82 \text{ TL}$ elde edilecek işgücü ödemelerindeki artış miktarıdır.

Girdi-çıktı analizinden bölge düzeyinde işgücüne yapılan toplam ödeme miktarı yine ilgili yıl çalışan toplam iş gücü sayısına bölünerek ortalama brüt birim işgücü maliyetleri aşağıdaki gibi elde edilmiştir.

- Üretim Sektörü: $\frac{3.308.587.540 \frac{\text{TL}}{\text{yıl}}}{136.607 \text{ İşçi}} = 24.219 \frac{\text{TL}}{\text{yıl-İşçi}}$

Tablo 32 kapsamında beklenen işgücü değişimleri yapılan analizlerden, gerçekleşen işgücü değişimleri ise GBS portalından elde edilen gerçekleşen istihdam sayısındaki değişimlerden elde edilmiştir.

	Beklenen Toplam İşgücü Değişimi (kişi)	Gerçekleşen İşgücü Değişimi (Kişi)	Net Değişim (%)
Üretim Sektörü	$\frac{1.215.667,82 \frac{TL}{yıl}}{24.219 \frac{TL}{yıl-işçi}}=50$	1.734	33.680

Tablo 31. Beklenen vs Gerçekleşen İşgücü Değişim Karşılaştırılması

Tablo 32’de paylaşılan analize göre 2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında verilmiş olan destek miktarı bölgeye yatırım şoku olarak eklendiğinde girdi-çıkı analizi verilerine göre üretim sektörü bazında bölge genelinde beklenen toplam iş gücü artışı yaklaşık 50 kişi seviyelerinde olması gerekmektedir. Bu beklentinin Girişimci Bilgi Sistemi’nden elde edilen 2017 yılına ait gerçek istihdam edilen iş gücü miktarındaki değişim verisinin oldukça altında kaldığı ve Mali Destek Programları altında desteklenen projelerin 2017 yılında 1784 kişilik ek istihdam yarattıkları ve analiz sonucunda beklenen değerin yaklaşık olarak %33.680 üzerinde kaldığı gözlenmiştir.

- Hizmet Sektörü: $0,61 \times 2.353.620,28 \text{ TL}=1.435.667,82 \text{ TL}$ elde edilecek işgücü ödemelerindeki artış miktarıdır.

Girdi-çıkı analizinden bölge düzeyinde işgücüne yapılan toplam ödeme miktarı yine ilgili yıl çalışan toplam iş gücü sayısına bölünerek ortalama brüt birim işgücü maliyetleri aşağıdaki gibi elde edilmiştir.

- Hizmet Sektörü: $\frac{8.329.085.500 \frac{TL}{yıl}}{165.535 \text{ İşçi}} = 50.316 \frac{TL}{yıl-işçi}$

Tablo 33 kapsamında beklenen işgücü değişimleri yapılan analizlerden, gerçekleşen işgücü değişimleri ise SGK istatistik portalından elde edilen gerçekleşen istihdam sayısındaki değişimlerden elde edilmiştir.

	Beklenen Toplam İşgücü Değişimi (kişi)	Gerçekleşen İşgücü Değişimi (Kişi)	Net Değişim (%)
Hizmet Sektörü	$\frac{1.435.667,82 \frac{TL}{yıl}}{50.316 \frac{TL}{yıl-işçi}}=28,5$	9.223	32.261

Tablo 32. Beklenen vs Gerçekleşen İşgücü Değişim Karşılaştırılması

Tablo 39’da paylaşılan analize göre 2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında verilmiş olan destek miktarı bölgeye yatırım şoku olarak eklendiğinde girdi-çıkı analizi verilerine göre hizmet sektörü bazında bölge genelinde beklenen toplam iş gücü artışı yaklaşık 50 kişi seviyelerinde olması gerekmektedir. Bu beklentinin SGK istatistiklerinden elde edilen 2017 yılına ait gerçek istihdam edilen iş gücü miktarındaki değişim verisinin oldukça altında kaldığı ve Mali Destek Programları altında desteklenen projelerin 2017 yılında 9.223 kişilik ek istihdam yarattıkları ve analiz sonucunda beklenen değerin yaklaşık olarak %32.261 üzerinde kaldığı gözlenmiştir.

4.3.4.2.2 Ürün Üzerindeki Vergi Çoğaltanları

$$\begin{matrix} \text{Tarım} \\ \text{Üretim} \\ \text{Hizmet} \end{matrix} \begin{pmatrix} 1,46 & 0,30 & 0,08 \\ 0,69 & 2,01 & 0,39 \\ 0,35 & 0,38 & 1,45 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 0,02 & 0 & 0 \\ 0 & 0,03 & 0 \\ 0 & 0 & 0,03 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 0,03 & 0,01 & 0,00 \\ 0,01 & 0,06 & 0,01 \\ 0,01 & 0,01 & 0,04 \end{pmatrix}$$

Toplam Tarım 0,05, Toplam Üretim 0,08, Toplam Hizmet 0,05

Yukarıdaki işlemler kapsamında girdi-çıkıtı tablosundan elde edilen leontief ters matrisi ile ürünler üzerindeki net vergi katsayılar matrisi çarpımı sonucunda tarım, üretim ve hizmet sektörleri için beklenen net vergi katsayıları elde edilmiştir. İlgili şok miktarı bu matrisin sütun toplamları ile çarpıldığında bölge ekonomisi genelinde elde edilen toplam net vergi geliri değişiklikleri bulunabilecektir. Bu bağlamda,

- Üretim Sektörü: $0,08 \times 4.502.473,42 \text{ TL} = 360.197,9 \text{ TL}$ elde edilecek net vergi ödemelerindeki artış miktarıdır.

Tablo 34'de yapılan girdi-çıkıtı analizi sonucunda ilgili yatırım şokunun uygulanması ile bölge ekonomisinden beklenen toplam sübvansiyonlar haricinde ürün üzerindeki vergi miktarı ile Mali Destek Programları kapsamında destek alan firmaların 2016 ve 2017 yılları sonunda ödemiş oldukları toplam vergi miktarları arasındaki fark GBS veri tabanından alınarak kıyaslanmıştır.

	Beklenen Toplam Vergi Değişimi (bin TL)	Gerçekleşen Vergi Değişimi (bin TL)	Net Değişim (%)
Üretim Sektörü	360	30	-%91,6

Tablo 33. Beklenen ve Gerçekleşen Net Vergi Değişim Karşılaştırılması

Girişimci Bilgi Sistemi'nden elde edilen veriler doğrultusunda 2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında destek alan firmaların 2016 ve 2017 yıllarına ait toplam vergi miktarları arasındaki fark alındığında, gerçekleşen vergi ödemesinin beklenen vergi tutarının %91,6 altında kaldığı gözlenmiştir.

- Hizmet Sektörü: $0,05 \times 2.353.620,28 \text{ TL} = 117.681 \text{ TL}$ elde edilecek net vergi ödemelerindeki artış miktarıdır.

Tablo 35'de yapılan girdi-çıkıtı analizi sonucunda ilgili yatırım şokunun uygulanması ile bölge ekonomisinden beklenen toplam sübvansiyonlar haricinde ürün üzerindeki vergi miktarı ile Mali Destek Programları kapsamında destek alan firmaların 2016 ve 2017 yılları sonunda ödemiş oldukları toplam vergi miktarları arasındaki fark GBS veri tabanından alınarak kıyaslanmıştır.

	Beklenen Toplam Vergi Değişimi (bin TL)	Gerçekleşen Vergi Değişimi (bin TL)	Net Değişim (%)
Hizmet Sektörü	19,8	47.377	%239.178

Tablo 34. Beklenen ve Gerçekleşen Net Vergi Değişim Karşılaştırılması

Girişimci Bilgi Sistemi'nden elde edilen veriler doğrultusunda 2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında destek alan firmaların 2016 ve 2017 yıllarına ait toplam vergi miktarları arasındaki fark alındığında, gerçekleşen vergi ödemesinin beklenen vergi tutarının %239.178 üzerinde kaldığı gözlenmiştir.

4.3.4.2.3 Dış Ticaret Faaliyetleri (İthalat) Çoğaltanları

2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında bölgeye verilen yatırım şokları sonucunda bölgenin ithalat işlemleri üzerine etkisi aşağıda paylaşılmıştır.

$$\begin{matrix} Tarım \\ Üretim \\ Hizmet \end{matrix} \begin{pmatrix} 1,46 & 0,30 & 0,08 \\ 0,69 & 2,01 & 0,39 \\ 0,35 & 0,38 & 1,45 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 0,03 & 0 & 0 \\ 0 & 0,11 & 0 \\ 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} = \begin{matrix} 0,04 & 0,03 & 0,00 \\ 0,02 & 0,20 & 0,00 \\ 0,01 & 0,04 & 0,00 \end{matrix}$$

Toplam Tarım 0,07, Toplam Üretim 0,27, Toplam Hizmet 0,00

Yukarıdaki işlemler kapsamında girdi-çıktı tablosundan elde edilen leontief ters matrisi ile dış ticaret katsayılar matrisi çarpımı sonucunda tarım, üretim ve hizmet sektörleri için beklenen dış ticaret katsayıları elde edilmiştir. İlgili şok miktarı bu matrisin sütun toplamları ile çarpıldığında bölge ekonomisi genelinde elde edilen toplam dış ticaret (ithalat) değişiklikleri bulunabilecektir. Bu bağlamda,

- Üretim Sektörü: $0,27 \times 4.502.473,42 \text{ TL} = 1.215.667,82 \text{ TL}$ dış ticaret (ithalat) faaliyetlerindeki değişim miktarıdır.

	Beklenen Toplam İthalat Değişimi [TL]	Gerçekleşen İthalat Değişimi [TL]	Net Değişim [%]
Üretim Sektörü - İthalat	1.215.667,82	1.453.759.900	1.211.465

Tablo 35. Beklenen ve Gerçekleşen Dış Ticaret Değişim Karşılaştırılması

Tablo 36'da paylaşıldığı üzere girdi-çıktı analizi sonucunda ilgili yatırım şoku sonucunda bölgenin ithalat hacminde yaklaşık 1,2 milyon TL'lik bir artış beklenirken, GBS portalında elde edilen gerçekleşen ithalat rakamlarına göre 1 senelik (2017 yılı sonu) artışın yaklaşık 1.453 milyon TL olduğu gözlenmiştir. Beklentinin yaklaşık %1211465 üzerinde olduğu görülmüştür.

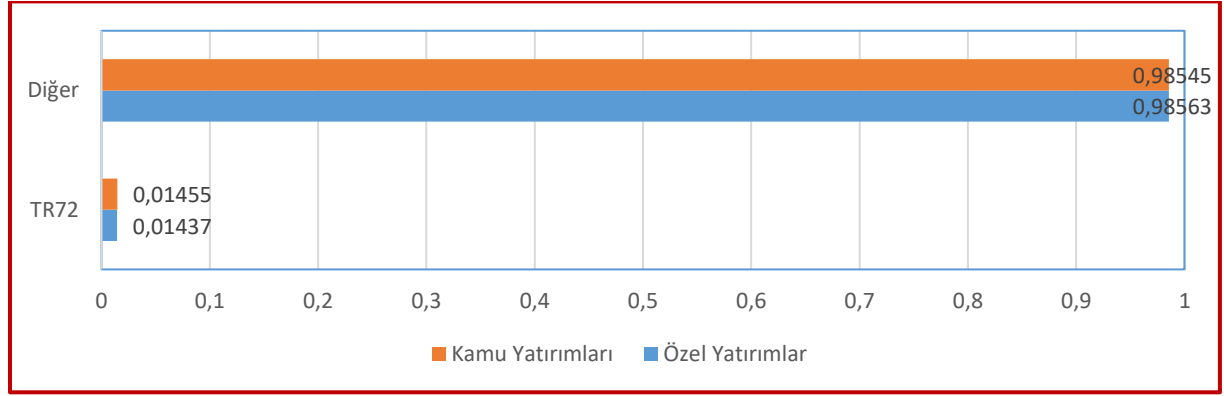
4.3.4.3 TR72 Bölgesi İçin İki Bölge İki Sektörlü Genel Denge Modeli

TR72 Bölgesi için kurgulanan iki bölge ve iki sektörlü yapıda hazırlanan modelde, etki analizine yönelik bölgesel düzeyde uygulanacak senaryolar;

- **Baz Senaryo** (2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında bölgeye yapılan yatırım şoku verilmeden önce),
- **Alternatif Senaryo** (2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında bölgeye yapılan yatırım şokunun sisteme verilmiş hali) olarak iki farklı senaryo şekilde uygulanmıştır.

4.3.4.3.1 Senaryo 1 - Baz Senaryo

Senaryolar arasındaki en temel fark Mali Destek Programları kapsamında özel kesim ve kamu kurumlarına ait bölgesel yatırım miktarları olarak ön plana çıkmaktadır. T.C. Kalkınma Bakanlığı 2019 yılı Yatırım Programı kamu yatırımlarının illere göre dağılımı ve T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı- sektörler itibarıyla sabit sermaye yatırımları raporlarından elde edilen veriler doğrultusunda Şekil 37’de bölgesel kamu ve özel sektör yatırım oranları paylaşılmıştır.

Şekil 35. Baz Senaryo- Kamu ve Özel Yatırımların Oranı

T.C. Kalkınma Bakanlığı'nın ilgili raporundan elde edilen veriler doğrultusunda baz senaryonun hazırlanmasında 2016 yılına ait bölgesel kamu yatırım oranı olan (%1,455) kullanılmıştır.

	2016 (Bin TL)	2016 (%)	2017 (Bin TL)	2017 (%)
Kayseri	486.796	0,635%	481.886	0,510%
Sivas	347.115	0,453%	509.557	0,539%
Yozgat	280.356	0,366%	291.666	0,309%
TR72	1.114.267	1,455%	1.283.109	1,358%
Türkiye	76.606.214		94.518.347	

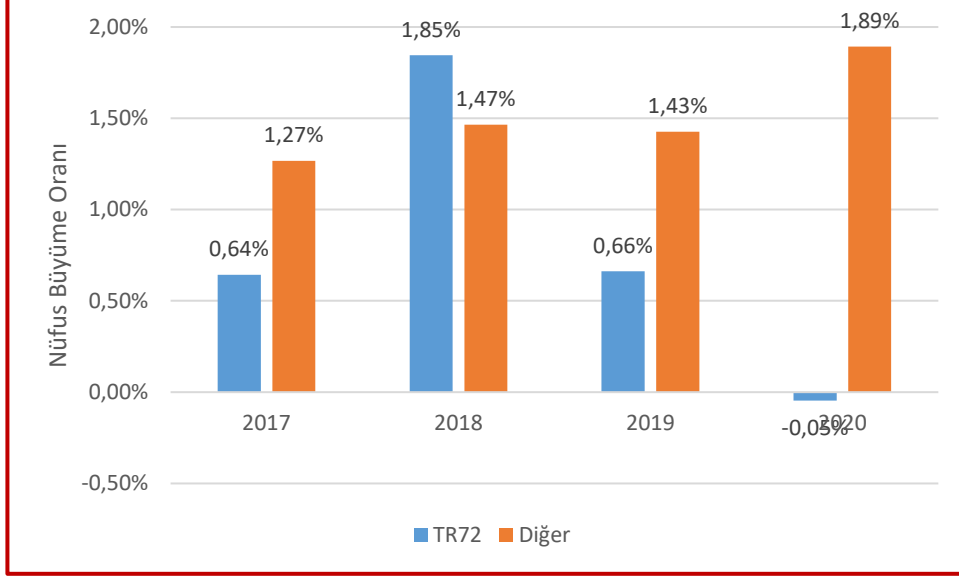
Tablo 36. TR72 Bölgesi Kamu Yatırım Miktar ve Oranı

Aynı şekilde Türkiye Bankalar Birliği raporlarından özel firmaların illere göre kullanılan kredi miktarlarından özel sektör yatırım oranlarına ulaşılmıştır.

	2016 (Milyon TL)	2016 (%)	2017 (Milyon TL)	2017 (%)
Kayseri	16.455	1,033%	19.754	1,026%
Sivas	4.294	0,270%	5.297	0,275%
Yozgat	2.140	0,134%	2.752	0,143%
TR72	22.889	1,437%	27.803	1,444%
Türkiye	1.592.806		1.924.904	

Tablo 37. TR72 Bölgesi Özel Yatırım Miktar ve Oranı

Simülasyon çalışmaları kapsamında ikinci önemli parametre ise senelik nüfus büyüme oranlarıdır. Örneğin, değerlendirmeye alınan beş yıla (2016-2020) ait nüfus artış oranları Şekil 38’de paylaşılmıştır.

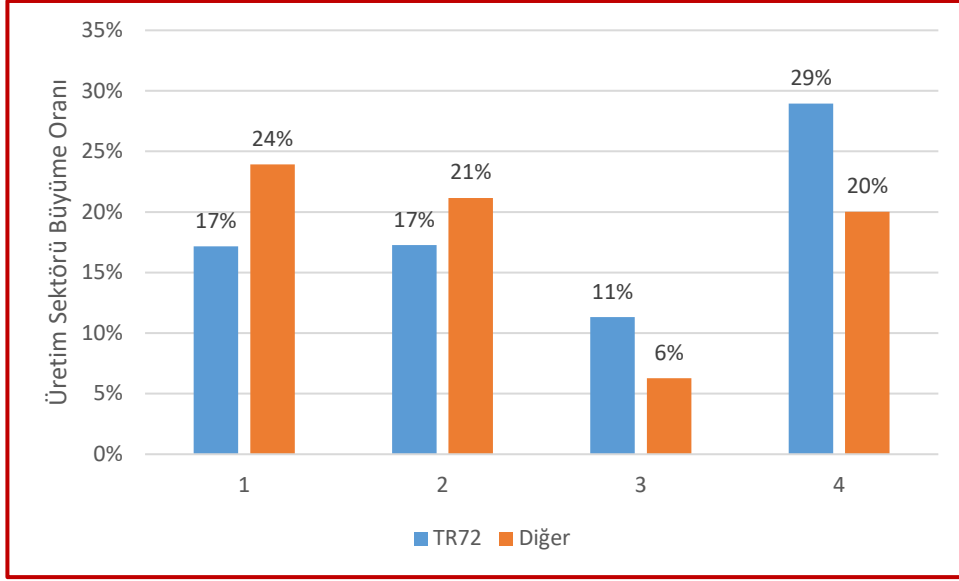

Şekil 36. Popülasyon Değişim Hızları

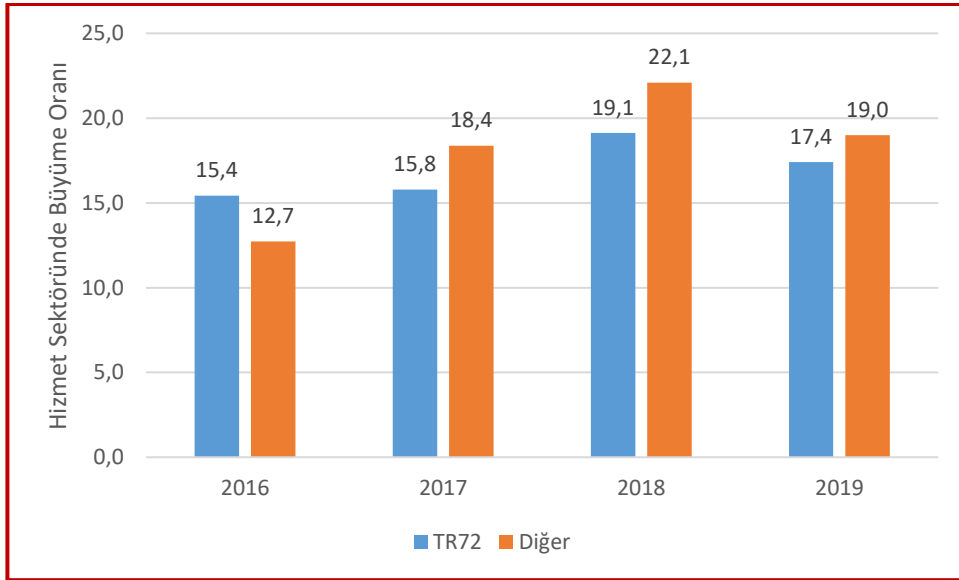
	TR72	Değişim Oranı (%)	Diğer	Değişim Oranı (%)
2016	2.401.245		77.413.626	
2017	2.416.673	0,643%	78.393.852	1,266%
2018	2.461.269	1,845%	79.542.613	1,465%
2019	2.477.565	0,662%	80.677.432	1,427%
2020	2.476.439	-0,045%	82.203.834	1,892%

Tablo 38. TR72 Nüfus Değişimleri

TÜİK tarafından yayınlanan cari fiyatlarla il bazında gayrisafi yurt içi hasıla raporlarından elde edilen veriler ışığında Şekil 37’de yer verildiği üzere toplam sektörel verimlilikler TR72 dışındaki bölgelere göre ortalama %5-9 bandında daha düşük seyretmektedir.

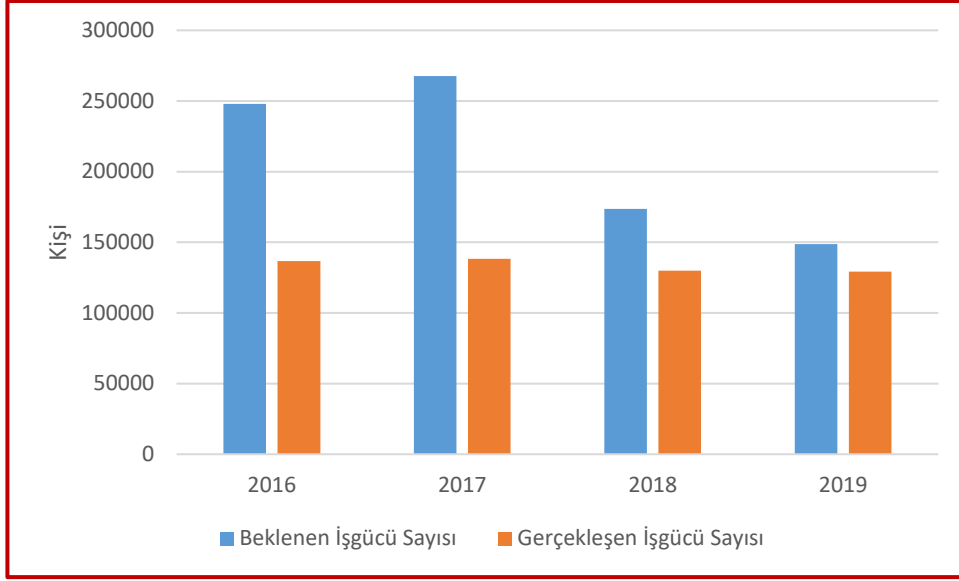

Şekil 37. Sektörel ve Bölgesel Büyüme Oranları

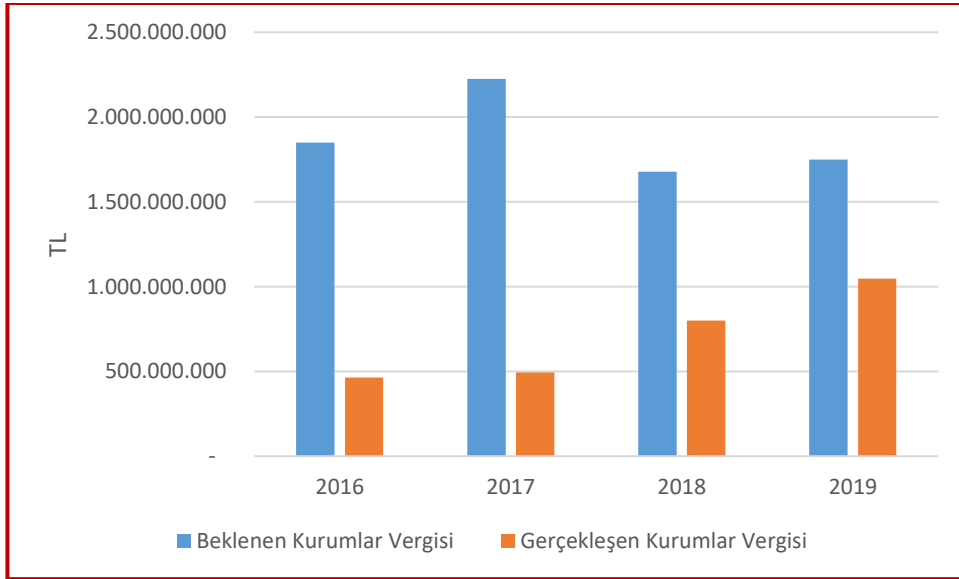
Şekil 38. Sektörel ve Bölgesel Büyüme Oranları

Bu parametreler altında tahmin algoritması çalıştırıldığında aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Şekil 39. Bölgesel İşgücü Sayısı

Şekil 39'da gösterildiği üzere TR72 Bölgesi'nin hem nüfus oranlarındaki düşüş trendi nedeniyle azalan bir ivme tahmin edilmektedir. Bununla paralel olarak TÜİK'in paylaştığı üretim sektöründe gerçekleşen iş gücü sayılarının bölge genelinde 2017 yılı itibariyle azalma eğilimine geçtiği gözlenmiştir.

Şekil 40. Bölgesel Kurumlar Vergi Miktar Tahmini

Şekil 40'da genel denge modelinden ve Gelir İdaresi Başkanlığı'ndan alınan gerçekleşen kurumlar vergisi matrahları paylaşılmıştır.

4.3.4.3.2 Alternatif Senaryo- Yatırım Şoku (GS1-GS2-MİKRO)

Politika senaryosu olarak mevcut durumdaki %1,455 olan kamu yatırımları ile %1,1437 olan özel kesim yatırımlarına TR72/16/GS1-GS2-Mikro programları direk olarak üretim alanına yönelik olduğu varsayımı ile 4.502.473,42 TL'lik üretim yatırım şoku bölgeye kamu yatırımı olarak öngörülmüştür. Ayrıca, projelerin eş finansman miktarları da bölgeye yapılan yatırım olarak öngörülerek programlar kapsamında kamu kurumlarının eş finansmanları da kamu yatırımı olarak öngörülmüştür.

(Kişi)	2016	2017	2018	2019
İşgücü Sayısı (Senaryo 1)	248.026	267.603	173.646	148.680
İşgücü Sayısı (Baz Senaryo)	247.978	267.560	173.608	148.650
Δ(Beklenen Değişim)	48	43	37	31
Gerçekleşen İşgücü Değişimi	1734	-8508	-688	27.695
Net Değişim (%)	35.125	-19.886	-1.959	89.239

Tablo 39. Genel Denge Modeline Göre Beklenen vs Gerçekleşen İşgücü Değişimi

İstihdam sayılarındaki değişim miktarları göz önüne alındığında GBS portalından elde edilen ve MDP'ler kapsamında destek alan ve bölgede faaliyet gösteren firmaların yaratmış oldukları istihdam sayılarının kısıtlı olduğu gözlenmiştir. Bu bağlamda, 2016 yılı Mali Destek Programlarının bölgedeki istihdam sayısı göstergesinde kısıtlı bütçesi nedeniyle istenilen seviyede başarı göstermediği gözlemlenmiştir.

(Milyon TL)	2016	2017	2018	2019
Kurumlar Vergisi Matrah- Senaryo 1	1.849	2.224	1.678	1.750
Kurumlar Vergisi Matrah- Baz Senaryo	1.849	2.224	1.678	1.750
Δ (Beklenen Değişim)	0,36	0,42	0,49	0,57
Gerçekleşen Kurumlar Vergi Matrah Değişimi	30	305	245	385
Net Değişim [%]	8.233	74.722	67.956	67.444

Tablo 40.Genel Denge Modeline Göre Beklenen vs Gerçekleşen Vergi Değişimi

Bölge genelinde yaratılan kurumlar vergisi matrahlarının genel denge modelinden elde edilen tahmin değerlerin üzerinde olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak, 2016 yılı Mali Destek Programları'nın bölge genelinde ulaşılan ekonomik gelişmişlik seviyesinin en önemli parametrelerinden bir tanesi olan vergi matrah hacimleri üzerine pozitif etkisinin olduğu ve hedef rakamlarının üzerinde kalarak başarılı bir profil göstermiştir.

(Bin TL)	2016	2017	2018	2019
Senaryo 1- TR72 Bölgesi İhracat Hacmi	6.242.067	7.508.372	5.665.411	5.906.541
Baz Senaryo- TR72 Bölgesi İhracat Hacmi	6.240.852	7.507.156	5.664.195	5.905.325
Δ (Beklenen)	1.215	1.422	1.664	1.947
Gerçekleşen İhracat Hacmi	134.039	-307.230	14.553	-57.547
Net Değişim [%]	10926	-21701	775	-3.056

Tablo 41.HGD Modeline Göre Beklenen vs Gerçekleşen İthalat Değişimi

Tablo 41’de paylaşılan veriler ışığında 2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında destek alan firmaların ithalat hacimlerindeki değişimler HGD modeline göre oldukça yüksek olduğu gözlenmiştir.

4.3.4.3.3 Alternatif Senaryo - Yatırım Şoku (TRZM1 ve TRZM2)

TR72/16/TRZM1-TRZM2 programları direk olarak üretim alanına yönelik olduğu varsayımı ile 2.353.620,28 TL’lik üretim yatırım şoku bölgeye kamu yatırımı olarak öngörülmüştür.

(Kişi)	2016	2017	2018	2019
İşgücü Sayısı (Senaryo 1)	166.028	166.058	166.090	166.122
İşgücü Sayısı (Baz Senaryo)	165.535	174.758	182.790	187.112
Δ(Beklenen Değişim)	28,5	30,1	31,5	32,3
Gerçekleşen İşgücü Değişimi	9.223	8.032	4.322	6.407
Net Değişim (%)	32.261	26.584	13.621	19.736

Tablo 42. Genel Denge Modeline Göre Beklenen vs Gerçekleşen İşgücü Değişimi

İstihdam sayılarındaki değişim miktarları göz önüne alındığında GBS portalından elde edilen ve MDP’ler kapsamında destek alan ve bölgede faaliyet gösteren firmaların yaratmış oldukları istihdam sayılarının kısıtlı olduğu gözlenmiştir. Bu bağlamda, 2016 yılı Mali Destek Programları’nın bölgedeki istihdam sayısı göstergesinde başarı gösterdiği gözlemlenmiştir.

(Milyon TL)	2016	2017	2018	2019
Kurumlar Vergisi Matrah - Senaryo 1	156.554	203.937	246.331	546.921
Kurumlar Vergisi Matrah - Baz Senaryo	156.584	203.911	246.300	546.852
Δ (Beklenen Değişim)	19,8	25,8	31,2	69,2
Gerçekleşen Kurumlar Vergi Matrah Değişimi	47.377	42.389	300.552	-124.459
Net Değişim [%]	239.178	164.198	963.208	-179.954

Tablo 43.Genel Denge Modeline Göre Beklenen vs. Gerçekleşen Vergi Değişimi

Bölge genelinde yaratılan kurumlar vergisi matrahlarının genel denge modelinden elde edilen tahmin değerlerin üzerinde olduğu gözlenmiştir. Sonuç olarak, 2016 yılı Mali Destek Programları’nın bölge genelinde ulaşılan ekonomik gelişmişlik seviyesinin en önemli parametrelerinden bir tanesi olan vergi hacimleri üzerine pozitif etkisinin olduğu ve hedef rakamlarının üzerinde kalarak başarılı bir profil göstermiştir.

4.3.5 Sürdürülebilirlik

Proje yönetim mekanizmaları içerisinde projelerin başarı ile tamamlanması kadar proje sonrası süreçler de ön plana çıkmaktadır. Özellikle proje sahiplerinin destek periyodu bittikten sonra mevcut

durumlarını koruyarak desteğe konu faaliyetlerinin ekonomik, çevresel, sosyo-kültürel eksenlerde iyileştirerek devam etmesi beklenmektedir. Bu durum özellikle kamu kaynakları kullanılarak oluşturulan Mali Destek Programları için çok daha büyük önem teşkil etmektedir. Çünkü projelerin kendilerini sürdürülebilir bir yapı kazandırmaları kullanılan kaynakların doğru yere ve doğru şekilde yapıldığının en büyük göstergesi pozisyonundadır. Bu bağlamda 2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında destek gören kurum ve kuruluşların sürdürülebilirlikleri bu başlık altında incelenmiştir.

Sürdürülebilirlik başlığı altında TR72/16/GS1-GS2 programları ve TR72/16/MİKRO programı ayrı ayrı ele alınarak farklı göstergeler altında incelenmiştir. TR72/16/GS1-GS2 programlarında ağırlıklı olarak projelerin mali sürdürülebilirlikleri göz önüne alınmıştır.

Programlar kapsamında destek alan 15 adet firma saha incelemeleri neticesinde yaklaşık %6,7'sinin faaliyetlerine devam etmedikleri gözlenmiştir.

Proje No:	Proje İçerik Devamlılığı	Yeni Destek (ORAN Dışı)	Üretim Kapasite Artışı	Ürün Çeşitliliği
GS1/Proje 1	Devam Ediyor.	Hayır	Evet	Arttı
GS1/Proje 2	Devam Ediyor.	Hayır	Evet	Arttı
GS1/Proje 3	Devam Ediyor.	Hayır	%100	Arttı
GS1/Proje 4	Devam Ediyor.	Hayır	Evet	Arttı
GS1/Proje 5	Devam Ediyor.	Hayır	Evet	Arttı
GS2/ Proje 1	Devam Ediyor.	Hayır	Evet	Arttı
GS2/ Proje 2	Devam Ediyor.	Evet	Evet	Arttı
GS2/ Proje 3	Devam Ediyor.	Hayır	Evet	Arttı
GS2/ Proje 4	Devam Ediyor	Hayır	Evet	Arttı
MİKRO/Proje 1	Devam Etmiyor.	Hayır	Hayır	Artış Yok
MİKRO/Proje 2	Devam Ediyor	Hayır	Evet	Arttı
MİKRO/Proje 3	Devam Ediyor	Hayır	Evet	Arttı
MİKRO/Proje 4	Devam Ediyor	Hayır	Evet	Arttı
MİKRO/Proje 5	Devam Ediyor	Hayır	Evet	Arttı
MİKRO/Proje 6	Devam Ediyor	Hayır	Evet	Arttı

Tablo 44. TR72/14/SOSYAL Programı Kapsamında Destek Alan Kurumların Analizi

TR72/16/KSA Mali Destek Programı kapsamında destek gören kurum ve kuruluşların sürdürülebilirlikleri bu başlık altında incelenmiştir.

Sürdürülebilirlik başlığı altında **TR72/16/KSA** programı farklı göstergeler altında incelenmiştir. Program kapsamında desteklenen kamu projelerinin sürdürülebilirliği, tanıtım amacıyla yıllık düzenlenen

faaliyet sayısı, kapasite kullanım oranı ve yıllık bakım/onarım ihtiyaçlarının nasıl karşılandığı konuları ele alınmıştır.

İlgili program kapsamında yürütölen 19 farklı proje özellikle toplumun farklı paydaşlarının katılımıcılığı ve TR72 Bölge Planı'nda tanımlanan sosyal stratejilerin verimli bir şekilde uygulanması açılardan bireysel olarak incelenmiştir ve Tablo 45'de detaylarına yer verilmiştir.

Proje No	Proje İçerik Devamlılığı	Yeni Destek (ORAN Dışı)	Yatırım Türü	Faaliyet Alanı	Tanıtım Faaliyetleri (Yıllık ortalama düzenlenen organizasyon sayısı)	Özel Başarılar (Birincilikler, madalyalar, vb.)	Ulusal/Yerel Yayın Organlarında Yıllık Ortalama Haber Sayısı	Yürütülen özel pazarlama/r ekam yöntemleri var mıdır?	Hedef Kullanıcı Sayısındaki Verimlilik Oranı
Proje #1	Devam ediyor	Hayır	Çocuk ve Gençler	Kültür-Sanat, Eğitim	1	Evet	1	Evet	%90
Proje #2	Artarak devam ediyor	Hayır	Çocuk ve Gençler	Eğitim, Spor	80	Evet	5	Evet	%30
Proje #3	Bitti	Hayır	Engelli ve Yaşlı	Sosyal Hizmet	0	Hayır	1	Hayır	%0
Proje #4	Bitti	Hayır	Kronik Hastalar	Sağlık	0	Hayır	0	Evet	%0
Proje #5	Devam ediyor	Hayır	Halka açık	Spor	4	Hayır	5	Evet	%50
Proje #6	Devam ediyor	Hayır	Engelli	Spor	100	Evet	0	Hayır	%50
Proje #7	Devam ediyor	Hayır	Halka açık	Kültür-Sanat	0	Hayır	0	Hayır	%100
Proje #8	Devam ediyor	Hayır	Kadınlar	Eğitim	2	Hayır	0	Hayır	%70
Proje #9	Devam ediyor	Hayır	Halka açık	Ticaret	0	Hayır	5	Hayır	%100
Proje #10	Bitti	Hayır	Halka açık	Sağlık	0	Hayır	2	Hayır	%40

ORTA ANADOLU KALKINMA

Proje No	Proje İçerik Devamlılığı	Yeni Destek (ORAN Dışı)	Yatırım Türü	Faaliyet Alanı	Tanıtım Faaliyetleri (Yıllık ortalama düzenlenen organizasyon sayısı)	Özel Başarılar (Birincilikler, madalyalar, vb.)	Ulusal/Yerel Yayın Organlarında Yıllık Ortalama Haber Sayısı	Yürütülen özel pazarlama/r eklam yöntemleri var mıdır?	Hedef Kullanıcı Sayısındaki Verimlilik Oranı
Proje #11	Artarak devam ediyor	Hayır	Çocuk ve Gençler	Eğitim, Spor	12	Evet	6	Evet	%90
Proje #12	Devam ediyor	Hayır	Çocuk ve Gençler	Eğitim, Spor	10	Evet	5	Hayır	%100
Proje #13	Devam ediyor	Hayır	Çocuk ve Gençler	Kültür-Sanat, Spor	70	Hayır	2	Hayır	%60
Proje #14	Azalıyor	Hayır	Çocuk ve Gençler	Kültür-Sanat, Eğitim	0	Hayır	0	Hayır	%30
Proje #15	Artarak devam ediyor	Hayır	Halka açık	Eğitim, Spor	10	Evet	20	Evet	%100
Proje #16	Devam ediyor	Hayır	Çocuk ve Gençler	Eğitim, Spor	0	Hayır	15	Hayır	%80
Proje #17	Devam ediyor	Hayır	Çocuk ve Gençler	Eğitim, Spor	12	Hayır	3	Hayır	%100 üzeri
Proje #18	Artarak devam ediyor	Hayır	Çocuk ve Gençler	Eğitim, Spor	3	Evet	2	Hayır	%70
Proje #19	Devam ediyor	Hayır	Engelli	Spor	0	Evet	0	Hayır	%50

Tablo 45. TR72/16/KSA Programı Kapsamında Destek Alan Kurumların Analizi

İlk olarak, sosyal program kapsamında destek alan başvuru sahiplerinin 2016 yılından günümüze kadar finansal sürdürülebilirlikleri incelenmiştir. Tablo 45’de görüldüğü üzere destek alan projelerden %16’sı mevcut faaliyetlerini koruyamayarak pasif durumda beklemektedirler. Yüzde %5’inin faaliyetlerinde bir azalma süreci yaşanmaktaysa da; %58’i proje kapsamında belirtmiş oldukları faaliyet içeriklerini koruyarak, %21’i de faaliyet sayılarını arttırarak operasyonlarına devam etmektedir.

Verilen cevaplarda, ilgili projelerin Mali Destek Programı kapsamında satın aldıkları ekipmanların/donanımların mevcudiyetini koruduğu ve geçen yıllar içerisinde gerek duyulan bakım/yenileme ihtiyaçlarının kurumların kendi bütçelerinden karşıladıkları gözlenmiştir.

İkinci olarak ise, **TR72/16/KSA** programı kapsamında destek alan projelerin finansal sürdürülebilirliklerin sağlanmasında en önemli faktörlerden bir tanesi olan dış fon kullanım durumları incelenmiştir. İlgili projelerin kalkınma ajansı dışında diğer dış kaynak kullanımları ile ilgili bir fon mekanizmasına (Örneğin AB fonları, TÜBİTAK, Birleşmiş Milletler fonları vb.) başvuru yapıp yapmadıkları, eğer başvuru yapıldıysa hangi fon mekanizma altında ne kadarlık bir destek aldıkları incelenmiştir. Ancak, maalesef **TR72/16/KSA** programı altında destek alan hiçbir proje ORAN Kalkınma Ajansı kaynakları dışında bir kaynak yaratımı sağlayamamıştır.

Üçüncü olarak, **TR72/16/KSA** programı kapsamında destek alan kurum/kuruluşlardan kurumsal sürdürülebilirliğin en önemli faktörlerinden bir tanesi olan görünürlük ve tanıtım faaliyetlerini destekleyici faaliyetler düzenleyip düzenlemedikleri incelenmiştir. Bu bağlamda ilgili proje sahiplerinin sadece %36’sının projeye konu faaliyetlerin desteklenmesi, devamlılığının sağlanması, toplumun farklı paydaşlarının ilgili faaliyetlere katılımının sağlanması gibi amaçlar doğrultusunda (10 ve üzeri sayıda) destekleyici kültürel, sportif ve eğitim başlıkları altında organizasyonlar yürüttükleri gözlenmiştir. Kalan %64’lük grup ise, ağırlıklı olarak proje kapsamında oluşturdukları alt yapıların ilçe halkının kullanımına sunarak projelerin sürdürülebilirlikleri ikincil plana bırakılmıştır.

Dördüncü olarak ise, **TR72/16/KSA** programı kapsamında desteklenen projelerin %16’sının engelli ve yaşlılara yönelik faaliyet yürüttüğü gözlenmiştir. Projelerin %68’inin ise, ağırlıklı gençler olmak üzere diğer dezavantajlı gruplara (çocuk, genç, ev hanımları v.b.) yönelik faaliyetler yürüttükleri gözlenmiştir. Geri kalan %16’lık kısım tüm halka açık olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu projelerin özellikle dezavantajlı gruplar için yarattıkları sağlıklı ortamların, gelişmişlik düzeyi düşük ilçeler açısından toplumsal sosyo-ekonomik sorunların çözümüne kısmen destek olacağı ve kentlerin yaşanabilirlik seviyesini kısmî artıracığı düşünülmektedir. İlgili grup odaklı projelerin %42’sinin geçmiş beş yıllık zaman diliminde yerel ve/veya ulusal bir başarı hikâyesi çıktığı gözlenmiştir. Fakat, yürütülen dezavantajlı grup odaklı projelerin temelinde gününbirlik sportif ve sanatsal faaliyetler olduğu; buna karşın gelir getirici, milli sporcu yetiştirmeyi hedefleyen, girişimciliği destekleyen kuluçka merkezi türü yapılanmaların gerçekleşmediği görülmüştür.

Benzer şekilde, destek alan projelerin mesleki eğitim seviyesinin artırılmasına ve dolaylı olarak bölgede yer alan dezavantajlı grubun gelir elde etmesine pozitif katkı sağlayacak mesleki eğitimlerin düzenlenmediği değerlendirilmektedir.

Son olarak ise, kurumsal sürdürülebilirliğin diğer göstergelerinden bir tanesi olan desteğe konu olan tesis/altyapının yerel paydaşlar tarafından sahiplenilme oranıdır. İlgili program altında destek alan projelerin performans göstergelerinden yola çıkarak yürütülen projeler altında hizmete sunulan tesis/altyapı/donanımlardan faydalanacak hedef kişi sayının düşük olduğu gözlenmiştir. Projelerin %26’sının tanımlanan hedef kullanıcı kitlesine ulaşarak faaliyetlerine devam ettikleri gözlenmiştir. Projelerin %63’ü ise, aradan geçen beş yıllık süreç sonunda, hedefledikleri performansa halen ulaşabilmiş değillerdir.

Sonuç olarak, **TR72/16/KSA** programı kapsamında destek alan 19 projenin dört tanesi dışında doğrudan ve dolaylı paydaşlarının (ortaklar, toplum vs.) ihtiyaçlarını, gelecekteki paydaşlarının ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağını tehlikeye atmadan öngördükleri içerik doğrultusunda

faaliyetlerini devam ettirdikleri ve sosyo ekonomik kalkınmaya pozitif anlamda katkı sundukları gözlenmiştir. Ancak program kapsamında destek alan altı projenin sadece altyapıyı destekleme projeleri olduğu, sürdürülebilir yerel kalkınmanın bazı alanlarını (gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi, ekonomik ve sosyal dışlanmanın engellenmesi vb.) tam olarak desteklemedikleri, yapılan faaliyetlerin tanıtımı/duyurusu anlamında sadece %32'sinin daha düzenli bir gayret içerisinde olduğu ve genellikle proje başarılarının paylaşılmadığı gözlenmiştir.

Sürdürülebilirlik başlığı altında TR72/16/TRZM1-TRZM2 programları ayrı ayrı ele alınarak farklı göstergeler altında incelenmiştir. TR72/16/TRZM1-TRZM2 programlarında ağırlıklı olarak projelerin mali sürdürülebilirlikleri göz önüne alınmıştır.

Programlar kapsamında destek alan 15 adet firma saha incelemeleri neticesinde yaklaşık %6,7'sinin faaliyetlerine devam etmedikleri gözlenmiştir.

Proje No:	Proje İçerik Devamlılığı	Yeni Destek (ORAN DİŞİ)	Ziyaretçi Sayısı Artışı	Turizm Geliri
TRZM1/Proje 1	Devam Ediyor.	Hayır	Evet	Arttı
TRZM1/Proje 2	Devam Ediyor.	Hayır	Evet	Arttı
TRZM2/Proje 1	Devam Ediyor.	Hayır	Evet	Artış Yok
TRZM2/Proje 2	Devam Ediyor.	Evet	Evet	Arttı
TRZM2/Proje 3	Devam Etmiyor.	Hayır	Hayır	Artış Yok
TRZM2/Proje 4	Devam Ediyor.	Hayır	Evet	Artış Yok
TRZM2/Proje 5	Devam Etmiyor.	Hayır	Hayır	Artış Yok
TRZM2/Proje 6	Devam Ediyor.	Hayır	Evet	Arttı
TRZM2/Proje 7	Devam Ediyor	Evet	Evet	Arttı
TRZM2/Proje 8	Devam Ediyor.	Hayır	Evet	Arttı
TRZM2/Proje 9	Devam Ediyor	Hayır	Evet	Arttı
TRZM2/Proje 10	Devam Ediyor	Hayır	Evet	Arttı
TRZM2/Proje 11	Devam Etmiyor	Hayır	Hayır	Artış Yok
TRZM2/Proje 12	Devam Ediyor	Hayır	Evet	Arttı
TRZM2/Proje 13	Devam Etmiyor.	Hayır	Hayır	Artış Yok
TRZM2/Proje 14	Devam Ediyor	Hayır	Evet	Arttı

Tablo 46. TR72/16/TRZM Programı Kapsamında Destek Alan Kurumların Analizi

5 SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu rapor kapsamında TR72 Bölgesi'nde faaliyet gösteren üretici KOBİ'lere ve kâr amacı gütmeyen kamu kuruluşlarına yönelik olarak hazırlanan ve üç farklı çağrı altında açılan 2016 yılı Mali Destek Programlarının bölgede oluşturduğu ekonomik etkilerin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu değerlendirme sürecinde ilgili programlar kapsamında destek olarak başarı ile tamamlanmış projelere ait çıktılar ve sonuçlar, desteğin amaç, öncelikleri ve hedefleri ile ilişkilendirilerek, "Kalkınma Ajanslarınca Uygulanan Mali Desteklerin Değerlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar" doğrultusunda ilgililik, etkinlik, etkililik, etki ve sürdürülebilirlik ana kriterleri altında değerlendirilmiştir. Elde edilen temel tespitler aşağıda listelenmiştir:

A. İlgililik

Tespit 1: 2016 MDP kapsamında tanımlanan üç çağrının temelinde 2014-2023 Bölge Planı doğrultusunda tasarlanmış olmasına rağmen, ilgili planda net bir şekilde ortaya konulan az gelişmiş illerin, ilçelerin ve taşra bölgelerinin kalkınmasına katkı sağlayacak programlara yer verilmesi hususunda yetersiz kaldığı gözlenmiştir.

Tespit 2: 2016 yılı Kentsel ve Sosyal Altyapının İyileştirilmesi Mali Destek Programı (TR72/16/KSA) çağrısının, 2014-2023 Bölge Planı hedefleri doğrultusunda tasarlanmış ve özellikle "Sosyal Kalkınma Eksenindeki "Öncelik Alanı 1" ve "Öncelik Alanı 2" bünyesindeki hedeflere hizmet etmekte olduğu görülmüştür.

Tespit 3: TR72/16/KSA çağrısı kapsamında, Bölge Planı'ndaki "Eksen 3 – Sürdürülebilir Çevre ve Enerji" kapsamındaki önceliklere hizmet edecek performans göstergeleri belirlenmiş, ancak program rehberinde bu performans göstergeleri ile ilişkili hiçbir önceliğe yer verilmemiştir. Dolayısı ile kazanan projelerde böyle bir önceliğe hizmet edecek performans ortaya çıkmamıştır. Programda, yukarıda da bahsi geçtiği üzere, çağrı ismindeki "Sosyal İçerme "şartı ilgili öncelikler doğru seçilerek yerine getirilirken; program isminde yer alan "Kentsel Altyapı" içerme şartı yerine getirilememiştir. Program tasarlanırken, Altyapının geliştirilmesi ile ilgili öncelikler, (program ismi ile alakasız bir eksen başlığı olan) "Sürdürülebilir Çevre ve Enerji" eksenini içerisinden seçilmiştir. Kısacası, Program önceliklerine Bölge Planı'ndaki "Kentsel Altyapı" eksenin öncelikleri yansıtılmadığı halde program isminde bu ifade kullanılmıştır. Bu durumda, program isminin "Sürdürülebilir Çevre ve Sosyal Altyapı Mali Destek Programı" olmuş olmasının daha uygun olacağı mütalaa olunmaktadır.

B. Etkinlik

Tespit 1: 2016 yılı Mali Destek Programları kapsamında farklı çağrılar altında desteklenen projelerin ortalama %93'ünün proje süre yönetimi bakımından çok zayıf ve %7'sinin ise başarılı oldukları ve kendilerine tanımlanan 9 aylık proje sürelerinin dâhilinde projelerini tamamladıkları gözlenmiştir. Bu bağlamda proje izleme ve ara rapor süreçlerinde proje sahiplerinin faaliyet takvimine uymaları ve süreçlerini hızlandırmaları, gerekli durumlarda cezai süreçlerin başlatılmasının faydalı olacağı öngörülmüştür.

Tespit 2: **TR72/16/GS1** programında yer alan "Öncelik 3: Tıbbi ve aromatik bitkilerin endüstride kullanımının yaygınlaştırılması" önceliğinin desteklenen projeler tarafından yerine getirilmediği görülmüştür.

Tespit 3: **TR72/16/GS1-GS2** programlarında tanımlanan önceliklere çok az projenin gelmesi nedeniyle proje amaçlarına ulaşım noktasında sıkıntılar yaşanmıştır. Program önceliklerinin planlama birimi tarafından daha fazla araştırılmasının ve program duyurusunun ilgililere daha fazla yapılması gerektiği görülmüştür.

Tespit 4: Program göstergelerinde yer alan göstergelerin program öncelikleri ile tam olarak örtüşmeyen göstergeler içerdiği gözlemlenmiştir. Örnek verecek olursak, “Coğrafi İşaret başvuru sayısı” olabilir.

Tespit 5: **TR72/16/GS1** programı Öncelik 1’de yer alan “bilişim teknolojileri kullanım kapasitelerinin artırılması” amacıyla ilgili hiç projenin gelmediği ve konu ile ilgili hiç performans göstergesinin tanımlanmadığı görülmüştür.

Tespit 6: Desteklenen projelerin performans skorları karşılaştırıldığında elde edilen fayda ve proje bütçeleri bakımından projelerin yaklaşık %60’ının zayıf performans skoruna sahip olduğu gözlenmiştir. Bu bağlamda birim destek miktarı ile maksimum katma değer (performans skorunun) elde edilmesi bağlamında ilerleyen mali destek programlarında proje başlangıçlarında ve ara izleme süreçlerinde projelerin hedef gösterge skorları kendileri ile paylaşılarak kalan proje sürelerinde çıktı göstergelerinin iyileştirilmesi beklenebilir.

Tespit 7: **TR72/16/KSA** çağrısı altında desteklenen projelerin, %16’sının proje süre yönetimi bakımından çok zayıf, %36’sının kısmi başarılı ve %42’sinin ise başarılı oldukları ve kendilerine tanımlanan 18 aylık proje sürelerinin dâhilinde projelerini tamamladıkları gözlenmiştir. Bu bağlamda proje izleme ve ara rapor süreçlerinde proje sahiplerinin faaliyet takvimine uymaları ve süreçlerini hızlandırmaları, gerekli durumlarda cezai süreçlerin başlatılmasının faydalı olacağı öngörülmüştür.

Tespit 8: **TR72/16/KSA** programı kapsamında, desteklenen projelerin “altyapının iyileştirilmesi” kapsamında yetersiz kaldıkları ve ilgili performans göstergelerini yeterince yerine getirilmediği gözlenmiştir.

Tespit 9: Desteklenen projelerin performans skorları karşılaştırıldığında elde edilen fayda ve proje bütçeleri bakımından projelerin yaklaşık %58’inin zayıf performans skoruna sahip olduğu gözlenmiştir. Bu bağlamda birim destek miktarı ile maksimum katma değer (performans skorunun) elde edilmesi bağlamında ilerleyen mali destek programlarında proje başlangıçlarında ve ara izleme süreçlerinde projelerin hedef gösterge skorları kendileri ile paylaşılarak kalan proje sürelerinde çıktı göstergelerinin iyileştirilmesi beklenebilir.

Tespit 10: Dağıtılan destek bütçesi ile elde edilen çıktılar (performans göstergeleri kıyaslandığında) projelerin yaklaşık %58’inin zayıf kümede yer aldığı, %31’inin yüksek bütçeli olarak iyi performans çıkardığı ve yaklaşık %11’inin ise, düşük bütçe almasına rağmen yüksek performans sergilediği ve çıktı değerleri bakımından öncü projeler olduğu gözlenmiştir. Bu bağlamda ara izleme faaliyetlerinde ve ara raporlamalarda, proje sahipleri içerisinde bir rekabet ortamı yaratılarak maksimum çıktı sağlanabileceği öngörülmektedir.

Tespit 11: **TR72/16/TRZM1** programında yer alan “Öncelik 2: Termal kaynaklar açısından zengin olan Bölgemizde Sağlık ve Termal turizmin gelişmesi” önceliğinin desteklenen projeler tarafından yerine getirilmediği görülmüştür.

Tespit 12: **TR72/16/TRZM1-TRZM2** programlarında tanımlanan önceliklere çok az projenin gelmesi nedeniyle proje amaçlarına ulaşım noktasında sıkıntılar yaşanmıştır. Program önceliklerinin planlama birimi tarafından daha fazla araştırılmasının ve program duyurusunun ilgililere daha fazla yapılması gerektiği görülmüştür.

C. Etkililik

Tespit.1: Analiz çalışmaları süresince karşılaşılan en temel zorluklardan bir tanesi proje sahiplerinin KAYS sistemine performans göstergeleri altında farklı bakış açıları ile veri girişi yapmalarıdır. Bu durum analizlerde kullanılmak üzere tutarlı veri setlerinin hazırlanmasını güçleştirmektedir. Bu bağlamda, gelecek program tasarımlarında ve program rehberlerinde, kullanıcılardan somut doküman/belgelerle destekleyebilecekleri gösterge setlerinin tanımlanması ile bu karmaşanın önüne geçilebileceği düşünülmektedir. Göstergelerin KAYS'ta gerçekleşen kısımlarının doldurulmasının analiz açısından kritik olduğu gözlemlenmiştir.

Tespit 2: Projelerin %89'u, geliştirilen sosyal donatı ve hizmetlerle TR72 Bölgesi'nde yaşam kalitesinin artmasında doğrudan etkili olmuştur. Üstelik tüm projelerin %52'sinin dezavantajlı bireylerin yararına çıktı üretmesi de dezavantajlı kesimlerde etkili bir süreç yürütüldüğünü göstermektedir.

Tespit 3: Sosyal ve Kültürel Faaliyetlerin Yaygınlaştırılması amacı ile 13 proje, bir sosyal tesis, oyun alanı, müze veya kütüphane projelerini hayata geçirmek amacı ile faaliyetlerde bulunmuşlardır. Dolayısı ile projelerin %68'inde Sosyal Altyapı konusunda olumlu sonuçların alınması, programın istenen etkiye hizmet ettiğini göstermektedir.

Tespit 4: Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi ve Sosyal, Sportif ve Kültürel Faaliyetlerin Yaygınlaştırılması ile ilgili performans göstergelerinde başarı sağlandığı, ancak "Mesleki Eğitim" ve "Sağlık Altyapısının İyileştirilmesi" başlıklarında önemli eksikliklerin olduğu gözlenmiştir.

Tespit 5: Çağrı kapsamında, özellikle "Öncelik 2. Dezavantajlı grupların sosyal uyum ve toplumsal hayata katılım düzeylerinin artırılması" kapsamında birçok projenin destek almaya hak kazanmasına rağmen; kadın, genç ve engelli bireylere yönelik sürdürülebilir/kalıcı istihdamın yaratılamadığı gözlenmiştir.

Tespit 6: **TR72/16/KSA** programı kapsamında dezavantajlı gruplar odak noktasında olmak üzere, yaşam kalitesinin artırılmasına ve sosyal faaliyetleri destekleyici merkezlerin kurulmasına yönelik, "sosyal ve sportif tesis yapımı" nevinden projelere destek verildiği görülmüştür. Fakat istihdam ve gelir artırıcı, kooperatifçilik gibi sürdürülebilirliği esas alan projelere yeterince destek verilemediği düşünülmektedir.

Tespit 7: Analiz çalışmaları süresince karşılaşılan en temel zorluklardan bir tanesi proje sahiplerinin KAYS sistemine performans göstergeleri altında farklı bakış açıları ile veri girişi yapmalarıdır. Bu durum analizlerde kullanılmak üzere tutarlı veri setlerinin hazırlanmasını güçleştirmektedir. Bu bağlamda, gelecek program tasarımlarında ve program rehberlerinde, kullanıcılardan somut doküman/belgelerle destekleyebilecekleri gösterge setlerinin tanımlanması ile bu karmaşanın önüne geçilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca, KAYS üzerinde tanımlanan her öncelik altına, Bölge Planı'nın ilgili Eksenini ve alt tedbirleri ile bağlantı kuracak şekilde performans göstergeleri tanımlanmalıdır.

D. Etki

Tespit.1: Bölgenin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesini doğrudan etkileyen gösterge setleri üzerinden yapılan etki analizi sonucunda 2016 yılı MDP kapsamında destek gören firmaların 2016-2020 yılları arasında gerçekleştirdikleri performansların ağırlıklı olarak çalışma kapsamında geliştirilen modellerden elde edilen tahmin değerlerine yakın olduğu gözlenmiştir.

Tespit 2 Bazı gösterge setlerinde öngörülemeyen dış faktörler sebebiyle (örneğin ithalat/ihracat faaliyetlerin ani artan/azalan döviz kurları; ciro/vergi ödemelerinde meydana gelen politik faktörler vb.) gerçekleşen değerler ile tahmin değerleri arasında önemli farklar ortaya çıkmaktadır.

Tespit 3: Genel Denge modeli sonucunda elde edilen tahmin değerleri ile GBS'den elde edilen gerçek veri setleri arasında ortaya çıkan farklardaki önemli dalgalanmaların bir diğer sebebinin ise destek alan firma portföyündeki kuruluşların yıllık bazda ani iş hacimlerindeki pozitif veya negatif yöndeki değişimler olduğu gözlenmiştir.

Tespit 4: Ajans desteğinin olmaması halinde, hayata geçen projelerin yarıya yakınının gerçekleşme imkânı bulamayacağı ve %30'dan fazlasının da ertelenmek durumunda kalacağı görülmüştür.

Tespit 5: Projeler hayata geçerken, bölge halkının kullanımına sunulmaktan çok daha fazla etkiye sahip olacak olanlarının seçilmesi önem arz etmektedir. Bizlerce kişinin sosyal ve sportif aktivite amaçlı kullandığı salonda, çok az sayıda veya hiç istihdam yaratılmamış olması, çarpan etkisini azaltmaktadır. Benzer şekilde, kurulacak tesis sayesinde, mesleki eğitim veya girişimcilik anlamında bir kuluçka merkezine dönüşmeyen projelerin, Bölge için faydası sınırlı kalmakta, kaynakların verimsiz kullanılmasına yol açmaktadır.

Tespit 6: Ajans Mali Destek Programı sayesinde, proje başvuru deneyim yaşayan ve izleme sürecinde tecrübesini arttıran kamu kurumlarının, daha fazla fona proje yazdığı gözlemlenmiştir.

Tespit 7: Hayata geçirilen projeler sonrasında, Bölge halklarının sosyal ve sportif faaliyetlerinde iyileşmeler yaşanmış, tesislerdeki aktivitelerde %50'nin üzerinde artışlar olmuştur.

E. Sürdürülebilirlik

Tespit 1: Programlar kapsamında faaliyet gösteren firmaların dış kaynak kullanarak mali sürdürülebilirliklerinin sağlanması bir firma hariç başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Firmaların neredeyse tamamı Ajans dışında bir kaynaktan destek kullanmamışlardır.

Tespit 2:TR72/16/KSA programında destek almaya hak kazanan kurumların dış kaynak kullanarak mali sürdürülebilirliklerinin sağlanması konusunda zayıf oldukları, Ajans dışındaki diğer fon kaynaklarından yararlanmadıkları gözlenmiştir. Kurumların teknik destek programları altında danışmanlık hizmetleri ile desteklenmesi, ilgili oldukları faaliyet alanlarına ilişkin Ajans birimleri ile iletişimin arttırılarak proje başvurularında destek olunması ve/veya geçmiş dönem dış kaynak kullanımı durumlarına bakılarak yeni mali destek proje başvurularına başvurmaları sağlanabilir.

Tespit 3:TR72/16/KSA programı altında desteklenen kamu projelerinin kurumsal sürdürülebilirlikleri ve yerel sahiplenme açılarından incelendiğinde %26'sının proje kapsamında oluşturulan alt yapıları ilçe halkının kullanımına sunarak projelerin sürdürülebilirliklerinin ikincil plana bırakıldığı gözlenmiştir.

Tespit 4: Projeler kapsamında kurulan tesislerde sanatla/sporla ilgilenen gençlerin bölge genelindeki görünürlük düzeylerinde artış olduğu ancak çok az sayıda özel başarının (üyelerin çeşitli yarışmalarda almış olduğu birincilikler, ödüller vb.) Olduğu gözlenmiştir. Bölge tanıtım ve görünürlüğü üzerine önemli etkisinin olduğu benzer başarıların destekleneceği özel temalı proje konuları ile bölgedeki dezavantajlı grupların desteklenmesi önerilmektedir.

Tespit 5:**TR72/16/KSA** programı altında desteklenen projelerin, %32'sinin özel pazarlama/reklam yöntemleri olduğu tespit edilmiştir. Dolayısı ile iyi uygulama örneği olarak isimlendirilse bile, projelerin sosyal medya platformlarında veya ulusal basında yer alabilmelerinin önünü açacak faaliyetler geliştirilmelidir.

Tespit 6:**TR72/16/KSA** programı altında desteklenen projelerin %26'sında tanımlanan hedef kullanıcı kitlesinin yakalanılarak faaliyetlerine devam ettikleri ve 2016 yılından günümüze kadar geçen sürede proje başvurusu sürecinde ön gördükleri faaliyet alanlarını zenginleştirerek, buldukları ilçelerin sosyal kalkınmalarına destek verecek yapılar kurdukları gözlenmiştir. %21'inde ise faaliyetler neredeyse bitmiş durumdadır. Mali Destek Programı kapsamında hayata geçen projelerin, kendi gelir modellerini sağlıklı bir şekilde kurarak, yaşam döngüsünü koruyabilmeleri garanti altına alınmalıdır.

Tespit 7: Projeler, nihai raporları tamamlanıp, son izleme ziyaretleri yapıldığında aktif olarak kullanılıyor olsa da, yıllık ortalama düzenlenen organizasyon sayılarına bakıldığında %63'ünün pasif kaldığı fark edilmiştir. Dolayısı ile bu pasif kalan tesislerin faaliyet alanları tam olarak tespit edilerek, sonraki çağrı dönemlerinde bu ilçelerdeki aynı faaliyet alanını içeren projeler desteklenmemelidir.

KAYNAKÇA

1. **T.C. Kalkınma Bakanlığı.** Onuncu Kalkınma Planı. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2021/12/Onuncu_Kalkinma_Planı-2014-2018.pdf.
2. **Orta Anadolu Kalkınma Ajansı.** TR72 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] <https://www.oran.org.tr/images/dosyalar/111.pdf>.
3. **Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.** Girişimci Bilgi Sistemi. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] https://gbsrapor.sanayi.gov.tr/internal_windows_authentication/?targetId=d8b678ad-e460-4d16-934c-3b83bf8b7655.
4. **Orta Anadolu Kalkınma Ajansı.** Destekler/Mali Destek Programları. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] <https://www.oran.org.tr/tr/destekler/mali-destek-programi>.
5. **T.C. Kalkınma Bakanlığı.** Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi 2014-2023. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/2014-2023_B%3c3%b6lgesel_Geli%5c5%9fme_Ulusal_Stratejisi.pdf.
6. **TOBB.** KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] <https://www.tobb.org.tr/SiteAssets/Lists/DuyurularListesi/EditForm/KSEP%202011-2013.pdf>.
7. **T.C. Ekonomi Bakanlığı.** 2023 Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/eLpp2+2023_ihracat_3_.pdf.
8. **TÜBİTAK.** Ulusal Bilim, Teknoloji ve Yenilik Stratejisi (2011-2016). [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] https://www.tubitak.gov.tr/tubitak_content_files/BTYPD/strateji_belgeleri/UBTYS_2011-2016.pdf.
9. **Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK).** [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] <https://www.tuik.gov.tr/>.
10. **T.C. Ticaret Bakanlığı.** Dış Ticaret İstatistikleri. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] <https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri>.
11. **Gelir İdaresi Başkanlığı.** İstatistikler. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] <https://gib.gov.tr/yarim-ve-kaynaklar/istatistikler>.
12. **T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı.** Kalkınma Programlarının Değerlendirilmesinde Etki Analizi Yöntemleri ve Türkiye Uygulamaları. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] https://bluesyemre.files.wordpress.com/2017/08/b70f3f_8b148f11f4f94497b74b9cff9a94b84c.pdf.
13. **T.C. Kalkınma Bakanlığı.** 2015 Yılı Yatırım Programı Kamu Yatırımlarının İllere Göre Dağılımı. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/2015_Yili_Yatirim_Programi_Kamu_Yatirimlarinin_Illere_Gore_Dagilimi.pdf.
14. **Türkiye Bankalar Birliği.** İstatistiki Raporlar. [Çevrimiçi] [Alıntı Tarihi: 10 02 2022.] <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>.

ORAN Orta Anadolu
Kalkınma Ajansı
Central Anatolia Development Agency

Mevlâna Mahallesi, M.K.P Bulvarı, No:79, Kat: 5-6 P.K: 38080
Kocasinan/KAYSERİ
Tel: 0 (352) 352 67 26, 0 (352) 315 32 00
Faks: 0 (352) 352 67 33
E-posta: info@oran.org.tr
Kep Hesabı: ortaanadolukalkinma@hs01.kep.tr
www.oran.org.tr

Kalkınma Ajansı Yayınları Bedelsizdir, Satılmaz.